

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Andra Kammaren. N:o 26.

Onsdagen den 16 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

af statsutskottet:

n:o 33, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillstånd för Borås' jernvägsaktiebolag att af bolagets skuld till riksgäldskontoret afbetala 300,000 kronor m. m.; och

n:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för utrotande af ollonborrhane inom Hallands och Kristianstads län; samt

af lagutskottet:

n:o 32, med förslag till ändrad lydelse af 135 § i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket, den 9 november 1866.

§ 2.

Efter föredragning af de i gårdagens sammanträde aflemnade motioner hänvisades:

herr *A. Hedins* motion, n:o 227, till särskilda utskottet n:o 2; samt

herr *A. V. Ljungmans* motioner, n:is 228 och 229, till konstitutionsutskottet.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9; samt
statsutskottets utlåtanden n:is 6 och 10 a).

§ 4.

Vid föredragning af bankoutskottets memorial n:o 10, med förslag till omröstningsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om eftergift af landtbrukaren C. M. Bergmans i Yllestad Bakersgård betalningsskyldighet för ett från riksbanken utlemnad lån, blef den föreslagna omröstningspropositionen af kammaren godkänd.

§ 5.

Föredrogos men blefvo å nyo bordlagda:
bankoutskottets memorial n:is 11 och 12;
lagutskottets utlåtanden n:is 40 och 41; samt
andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 24.

§ 6.

Till fortsatt behandling företogs statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till kongl. ecklesiastikdepartementet.

I ordningen förekom först

Punkten 63, som bifölls.

I fråga om *punkten 64*, innefattande utskottets hemställan angående anslag till naturhistoriska riksmuseets etnografiska samling, anförde

Herr Ljungman: Då förra året fråga var å bane att bevilja detta anslag, anmärkte jag, att det icke var nog med att sörja för ett anslag till dessa samlingars vård, utan att man ock borde se till, att lämplig och vetenskaplig vård verkligen komme dessa samlingar till del, och jag påpekade äfven, att berättigade anmärkningar gjorts mot den skötsel, som dessa samlingar erhållit. Denna anmärkning har man emellertid icke velat fästa något afseende vid, och nu hafva anledningarna till befogade anmärkningar ökats i stället för minskats. Jag vill därför efter de i kongl. kammarrätten befintliga räkenskaperna lemna några detaljupplysningar om användningen af de till dessa samlingars vård anslagna medlen under de senare åren.

Då till en början ett anslag bestämdes att utgå med 2,000 kronor om året, lät intendenten af dessa 2,000 kronor sin svägerska utqwittera 1,800 kronor såsom arfvode för samlingarnas vårdande och, sedan svägerskan år 1886 aflidit, öfverlät han den vetenskapliga omvårdnaden åt en skolyngling, något som tillräckligt bevisar, hvilka vetenskapliga anspråk bemäde intendent ställer på denna omvårdnad. Detta förhållande har utan väsentlig ändring fortfarit, och äfven om

arfvodet nu är något lägre tilltaget än i förstone, så kvarstår dock det faktum, att en allt för liten part af statsanslaget användes till samlingarnas ökande och underhåll samt en jämförelsevis allt för stor part till den svaga vetenskapliga vård, som kommer dem till del.

Jag vill i detta fall för jämförelsens skull betrakta förhållandet i Norge. Der utgår motsvarande anslag nu med 2,500 kronor, och häraf användas 1,000 kronor till arfvode åt en föreståndare, som egnar samlingarna en mer vetenskapligt tillfredsställande vård, samt 1,500 kronor till samlingarnas ökande och underhåll.

Jag har velat göra dessa anmärkningar, i förhoppning att nästa år, då saken återkommer, förhållandena måtte ställa sig bättre än nu är fallet. Jag gör alltså denna gång intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Punkten bifölls.

Punkterna 65—71.

Biföllos.

Punkten 72.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte till uppförande vid Vadstena hospital af ett nytt ekonomihus och anordnande genom om- och nybyggnad af ett nytt hus för vård af våldsamma sinnessjuka kvinnor på extra stat bevilja 88,000 kronor, deraf att utgå under år 1891 40,000 kronor, men hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning ej måtte för närvarande viinna Riksdagens bifall.

*Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.*

Efter föredragning af denna punkt begärdes ordet af

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg, som yttrade: Gent emot få viktiga ändamål har Riksdagen visat sig så frikostig genom stora och betydande anslag som emot hospitalsvården i riket. Äfven denna gång har statsutskottet i sitt utlåtande erkänt, att behovet af det i denna punkt begärda anslag för byggnader är ådagalagdt, men statsutskottet anser, att, då så stora anslag samtidigt utgå för enahanda ändamål på olika ställen i riket, det torde kunna anstå med detta anslag. Jag kan icke neka, att häri ligger ett skäl som måste beaktas. Men i den inlaga från medicinalstyrelsen, som rörde så väl Piteå som Vadstena hospital, framhölls det stora och trängande behovet ej blott af sjelfva anslaget utan ock deraf, att detta måtte, "om möjligt, redan vid denna riksdag beviljas". Det heter ock sedan gammalt, att snar hjälp är en god hjälp, och detta torde sannerligen kunna sägas här.

Annu laborera vi, mine herrar, här i riket med 187 stycken galne, behäftade med alla de olika slag af sinnesfrånvaro, som läkarne veta att med särskilda namn beteckna, från den högsta grad af vansinne, som bryter ut i våldsamma försök mot egen och andras kropp

*Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Forts.)*

och lif, till den stilla och tysta frånvaron af nästan all tankeförmåga, som gifver sig till känna hos idioterna, för hvilka olyckliga varelser medicinalstyrelsen fruktlöst sökt bereda plats vid våra hospital. Hvar och en, som haft en sådan i sitt hem och insett omöjligheten att genom privat skötsel af honom bereda sig sjelf, sin egendom och sina anhöriga nödigt skydd, vet också, att skyndsamhet i hvad som bör göras är af högsta vigt.

Det gifves dock en gräns, inom hvilken chefen för hvarje departement måste hålla sig vid begäran om anslag. Så var fallet äfven här, och jag hade verkligen först tänkt låta med detta anslag till Vadstena anstå och i stället tillstyrka Kongl. Maj:t — hvad Riksdagen helt visst icke skulle hafva nekat, sedan anslaget i dess helhet en gång blifvit beviljadt — att af Riksdagen äska till fortsättning af arbetena å Piteå hospital 400,000 kronor, hvilket var det af vederbörande begärda beloppet, i stället för det nu begärda af 300,000. Men då i allt fall genom det större anslaget till Piteå hospital icke kunde åstadkommas, att ett snarare färdigbyggande af nämnda hospital derigenom kunde ske, utan torde dermed dröja ännu två å tre år, hemstälde jag till Kongl. Maj:t, huru vida icke rådligare vore att begära det anslag, hvarmed Vadstena hospital hastigare skulle blifva stäldt i ordning, eller det anslag på 88,000 kronor, som nu är i fråga. Efter samråd med chefen för medicinalstyrelsen ingick han på min åsigt. Han fann den fullt riktig. Då jag fann, att om de till Piteå begärda 400,000 kronor nedsattes till 300,000 och i stället begärdes anslaget åt Vadstena hospital, skulle derigenom den vinst, som ligger i skyndsamheten, enär detta hospital fortare blefve i ordning, erhållas. Dessa äro de skäl, hvarför anslaget till Vadstena hospital nu äskas.

I mån icke tro, mine herrar, att jag skulle kunna tillstyrka så väl anslaget af 400,000 kronor till Piteå hospital som dessutom dessa 88,000 kronor till Vadstena. Just genom den inskränkning, jag gjorde, blef det en möjlighet att erhålla bifall till båda anslagen, då de tillsammans icke öfverstego den summa, som chefen för finansdepartementet trodde sig kunna lemna åt ecklesiastikdepartementets ändamål.

En närmare beskrifning af tillståndet vid Vadstena hospital skulle vara af så upprörande beskaffenhet, att jag tror det hvar och en, som hörde den, gerna skulle finna sig i att lemna det begärda anslaget. Der finnas platser för 360 manliga och qvinliga vansinniga, men det finnes för desse endast ett högst ringa antal isolerade rum eller celler. Bland dem finnes en mängd våldsamma qvinnor, ofta så våldsamma att särskild bevakning för en hvar af dem vore af nöden. Den kan dock icke lemnas, ty de isolerade rummen äro så få. Detta är emellertid något, som snart nog skulle kunna afhjelpas. Men icke nog härmed, utan de gamla byggnaderna äro, såsom medicinalstyrelsen upplyst, så usla, att man under en starkare vinter icke kan få upp värmegraden till mer än 6 å 7 grader Celsius. Om man nu besinnar vansinnigas lust att rifva af sig kläderna och ligga nakna, kan man tänka sig, hvilken gräslig syn det är att se dessa blåfrusna varelser, som man fåfängt söker beveka att hafva på sig endast ett täcke, och

som äro omedvetna om den ökning i deras plågor, som kommer genom förfrysningen.

Jag skall icke längre uppehålla kammaren med detaljbeskrifningar af det elände, som finnes att skåda vid hospitalen. Det är mycket sant, att åtskilligt af detta är af den beskaffenheten att vi *icke* kunna afhjelpa detsamma, men, mine herrar, hvad vi *kunna* göra för att afhjelpa olyckan, låtom oss af barmhertighet göra det. Jag är äfven viss om att en stor del af denna kammares ledamöter skall instämma med Första Kammaren och gifva sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadsiena
hospital.
(Forts.)*

Vidare anförde

Herr Lyttkens: Herr talman, mine herrar! Då jag läste statsutskottets betänkande öfver utgifterna på åttonde hufvudtiteln och kom till den 62 punkten, der det är fråga om anslag för nybyggnad af akademiens för de fria konsterna hus, så fann jag, att utskottet afslagit detta, men att Första Kammarens samtliga ledamöter inom utskottet häremot reserverat sig och yrkat, att detta anslag skulle beviljas. När jag sedermera kom till nu ifrågavarande 72 punkt och fann att utskottet äfven afstyrkt detta anslag, såg jag efter om några utskottsledamöter häremot reserverat sig, men fann till min stora förvåning, att ingen enda gjort det. Denna enhällighet uti beslutet gjorde, att jag antog, att der måtte finnas något verkligen viktigt skäl för ett så samfaldt afstyrkande, och jag tog mig därför före att med yttersta noggrannhet läsa igenom så väl utskottets betänkande och motivering som Kongl. Maj:ts proposition. Och jag hade ju ingen rätt att tvifla på, att icke de uppgifter, som i denna proposition af Kongl. Maj:ts meddelats Riksdagen, äro fullt öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Jag sökte emellertid göra mig ytterligare underrettad om saken, och trovärdiga personer sade mig då, att medicinalstyrelsens berättelse så långt ifrån öfverdrifver det verkliga förhållandet, att detta i sjelfva verket är mycket, mycket sämre än hvad här meddelats. Ett uttalande i denna riktning hafva vi också nyss hört ifrån statsrådsbänken.

I Kongl. Maj:ts proposition beskrifves hospitalsbyggnaden i Vadstena på följande sätt — jag börjar härvid med det minst viktiga: "I köket saknas skafferier, förrådsrum, diskrum och bostadslägenheter för personalen, och fara förefinnes, för att bjelklaget för den ofvan köket befintliga kyrksalen kan taga röta" o. s. v. Ja, det är ju visserligen en obetydlig sak, att vissa förrådsrum o. s. v. saknas uti dessa ekonomielägenheter, men alldeles oväsentligt är det dock icke.

Men jag går vidare till den punkt, som handlar om hospitalets tvättstuga. Der förekommer en rad, som säger att "ångpannan ansåges vara lifsfarlig äfven vid varsam behandling, enligt utlåtande af den ingenjör från Motala mekaniska verkstad, som i somras besiktigade densamma, och kunde för öfrigt ej repareras." Detta innebär, att, om anslaget ej skulle blifva beviljadt, staten skulle ega en rättighet, som enskilde yrkesidkare icke hafva. Staten har tillsatt inspektörer, som skola tillse, att i enskilda personer tillhöriga fabriker sådant som

*Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Förts.)*

innebär fara för arbetspersonalens lif icke får förefinnas, utan skall så vidt möjligt är bortskaffas. Men statsutskottet anser staten berättigad att här behålla qvar en ångpanna, som är lifsfarlig äfven vid varsam behandling.

När man går vidare i betänkandet, finner man, att det fins så få rum för svårare sjuke inom hospitalet, att det icke är möjligt att isolera de svårast sjuka qvinnorna, utan att man till och med måst placera de minst stormande bland dessa till allmänna salar. Nu är det, enligt alla läkares omdömen, af högst väsentlig betydelse för ett hospital, att icke oroliga och stormande patienter sättas tillsammans med de öfriga, emedan dels dessa härigenom blifva störda i sin ro, dels det lär vara fallet, att vid sådana stormande uppträden äfven andra patienter råka i mer eller mindre extas eller raseri, hvarigenom deras sjukdom försvåras i stället för att förbättras.

Så kommer man till en punkt i betänkandet, som lyder: "Den inom klosterområdet befintliga byggnaden för vård af stormande och oroligare qvinnor vore uppförd enligt äldre tiders sed med mycket små celler, belägna på ömse sidor om en trång midtelkorridor, utan evakuering eller särskilda luftvexlingsapparater, och dertill försedda med så bristfälliga och bränsleödande uppvärmningsapparater, att cellerna under sträng vinter svårligen kunde nöjaktigt uppvärmas, hvarför ock värmen, enligt lemnade uppgifter, om morgonen stundom ej uppgått till mer än 5 till 6 grader. Det är ett förhållande, som är i högsta grad upprörande, att dessa arma, olyckliga menuiskor, som samhället tagit under sin vård och som samhället kanske just för att bereda sig sjelft säkerhet mot deras tilltag på detta sätt inspärrat och instängt, skola så behandlas, att de förutom den sinnessjukdom, hvaraf de plågas, om vintern skola behöfva frysa och om sommaren lida af bristande luftvexling, enär den obehagliga lasarettslukt, som så ofta förekommer i dylika anstalter, icke kan nöjaktigt aflägsnas ur deras rum på grund af bristande luftvexlingsapparater.

När man härefter öfvergår till den hemställen, som statsutskottet enhälligt antagit, så finner man utskottet förklara, att det "i likhet med departementschefen anser behofvet af förenämnda byggnader vara ådagalagd", men å andra sidan "hyser den uppfattning, att ett uppskof på ett eller annat år med detta behofs tillgodoseende är möjligt, utan att någon afsevärdare olägenhet derigenom uppkommer"; samt längre fram i samma punkt angifva såsom ett af de förnämsta skälen dertill, att man bygger och bygger för 300,000 kronor i Piteå. Ja, det är visst mycket vackert, det. Men jag undrar, om dessa arma qvinnor, som ligga der i Vadstena, kanske i tvångskläder, för att de icke skola skada sig sjelfva, och sålunda ligga på sätt och vis bundna i kalla rum, der värmen icke går upp till öfver 5 à 6 grader — jag undrar, om dessa frysa mindre därför, att man bygger i Piteå. Jag undrar om det kan vara skäl att säga till dem: "Det är ingen afsevärd olägenhet, att ni frysa, ty vi bygga ett storartadt hospital i Piteå." Jag undrar, om det kan vara skäl att säga till maskinisten, som sköter den der lifsfarliga ångpannan: "Ja, det är ingen afsevärd olägenhet för er att stå framför denna lifsfarliga ångpanna, ty staten bygger

ett hospital i Piteå, och med ett så stort anslag som 300,000 kronor kommer helt visst en fullkomligt säker ångpanna att anskaffas derstädes. " Jag undrar, om, i fall en olycka skulle komma att inträffa i Vadstena genom denna kasserade ångpanna och maskinisten blefve dödad, och karlen vore gift och efterlemnade hustru och barn — jag undrar, om hon då skulle känna sig tröstad öfver olyckan, därför att staten bygger för 300,000 kronor i Piteå.

*Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Forts.)*

Vi hafva hört ifrån statsrådsbänken, att det lär dröja minst 3 à 4 år, innan hospitalet i Piteå blir färdigt. Då skulle man möjligen kunna tänka sig, att man skulle kunna flytta en del af dessa vansinniga från Vadstena till Piteå; men under dessa tre år skola dessa arna olyckliga qvinnor fortfarande utsättas för misshandling!

Af utskottets betänkande framgår, att utskottets medlemmar stödja sig derpå, att anslagen till detta ändamål äro så stora, och därför önska uppskjuta denna sak till den tid, då Piteå hospital skall vara närmare sin fullbordan. Utskottet anser sig alltså icke hafva råd att nu göra samma uppoffring. Mine herrar, vi hafva råd att kosta millioner på restaureringen af en kyrka, som dock förut var solid och bra, men vi hafva icke råd att gifva 80,000 kronor för att lindra dessa olyckliges nöd! Vi hafva råd att gifva 250,000 kronor för en basarbyggnad för att skaffa vacker utsigt framför de tillämnade stora palatsen, men vi hafva icke råd att skaffa en lämplig och menskelig bostad åt dessa olyckliga varelser! Vi hafva råd att betala stora arfvoden för undersökningar af grunden och ritningarna till dessa millionhus på Helgeandsholmen, men vi hafva icke råd till detta lilla men nödvändiga anslag! Vi hafva råd till allt möjligt — vi hafva t. ex. råd till att betala 4,500 kronor om året för att några ynglingar skola få lära sig några ryska glosor årligen, men vi hafva icke råd att för en gång betala 1,000 kronor för att insätta en säker ångpanna och undanskaffa den nuvarande, som är lifsfarlig icke blott för maskinisten utan äfven för andra! Ty exploderar en ångpanna, kan man icke på förhand beräkna och säga, hur stor olycka derigenom skall uppstå.

Till dessa skäl vill jag lägga ännu ett. Samhället innesluter många af dessa olyckliga svagsinta inom hospitalet, dels för att de skola få bättre vård, dels ock för att samhället skall vara skyddadt för de tilltag, som dessa olyckliga varelser i sin sinnessjukdom kunna företaga. Hurudana dessa tilltag mången gång äro, veta vi litet hvar. Jag kan från min hembygd anföra ett exempel. En snickare hade genom träget arbete och sparsamhet lyckats att skaffa sig eget hus. Han hade barn, men den äldste sonen hade genom religionsgrubbel blifvit vansinnig. Försök hade gjorts af föräldrarne och kommunen att få in honom på något hospital, men man hade svarat, att han icke kunde antagas, efter som han icke visat sig farlig för den allmänna säkerheten. Men en mörk vinternatt snyger han sig ut, tillbommar dörrarne och tänder eld på huset. Lyckligtvis hunno grannarne komma hastigt nog till hjälp och rädda föräldrarne och de andra barnen, som eljest ovilkorligen hade blifvit innebrända. Sådana exempel finnas många, om också icke alla så upprörande som detta. För att skydda sig mot dylikt instänger samhället dessa sinnessjuka i hospital.

Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Forts.)

Men då hafva de också rätt att fordra, att, när de för den allmänna säkerhetens skull inspärras och beröfvas sin frihet, de blifva väl vårdade och icke utsättas för onödig tortyr. Men detta eger rum vid Vadstena.

I dessa olyckligas namn, i den rättskänslas namn, som säger: "Du är skyldig att taga vård om dem och god vård om dem!" och för att bidraga, att människor icke må utsättas för onödig lifsfara, yrkar jag afslag å statsutskottets enhälligt tillstyrkta hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts nådiga proposition.

Häruti instämde herrar *Hedin, Andersson* i Malmö, *Larson* i Slättäng, *Johansson* i Esset, *Elis Nilson, Sandwall, Westin, Arhusian-*
der, Nydahl, Carlsson i Nysäter, *Erikson* i Myckelgård, *Collander,*
Liljeholm, Lundén, grefve *De la Gardie, Fosser, Jakobson, Petersson*
i Brystorp, *Anderson* i Himmelsby, *Larsson* i Mörtlösa, *Eriksson*
i Norrby, *Ekkeborgh, Petersson* i Hamra, *Söderblom, Edelstam* och
Schöning.

Herr Metzén: Mine herrar! Mot motiveringen af utskottets betänkande uti nu föredragna punkt skall jag anhålla att få framställa några anmärkningar för att derpå sedermera grunda ett yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Utskottet erkänner behovet af nu föreslagna nybyggnader vid Vadstena hospital och säger sig anse detsamma vara ådagalagd. Häråf borde man hafva kunnat vänta, att utskottet skulle tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning. Så har emellertid icke varit händelsen, utan alldeles tvärt om; behovet erkännes visserligen, men att afhjelpa detsamma, det synes för utskottet icke vara synnerligen angeläget. Detta motiverar utskottet dermed, att "ett uppskof på ett eller annat år med detta behofs tillgodoseende är möjligt, utan att någon afsevärdare olägenhet derigenom uppkommer". Men att olägenheter, och dessa dertill ganska svåra och allvarsamma, redan nu förefinnas och genom ett uppskof ingalunda komma att förminskas, det har en föregående talare här redan uppvisat och det har dessutom utskottet sjelft anmärkt på sid. 70 och 71 i sitt betänkande genom att der införa några utdrag ur medicinalstyrelsens skrifvelse i ämnet. Der heter det bland annat: "Den inom klosterområdet befintliga byggnaden för vård af stormande och oroligare qvinnor vore uppförd enligt äldre tiders sed med mycket små celler, belägna på ömse sidor om en trång mittelkorridor, utan särskilda luftvexlingsapparater, och dertill försedda med så bristfälliga och bränsleödande uppvärmningsapparater, att cellerna under sträng vinter svårligen kunde nöjaktigt uppvärmas, hvarför ock värmen enligt lemnade uppgifter om morgonen stundom ej uppgått till mer än 5 till 6 grader." Vidare heter det, att "dessa celler ej kunnat nöjaktigt repareras eller ändras utan husets ombyggnad" och att de därför äro "nära nog obrukbara såsom isoleringsrum". Detta synes mig vara ganska väsentliga och betänkliga olägenheter, som kräfva ett skyndsamt afhjelpande.

Såsom vi nyss hörde, heter det på ett annat ställe i betänkandet

vidare: "Hospitalets tvättstuga hade länge varit i ett ytterst dåligt skick. Huset vore mycket bristfälligt och kunde ej repareras, dess lokaler vore oändamålsenliga och allt för små, tvättapparaterna, af primitiv konstruktion, kräfde stor handkraft och allt för mycket bränsle, den hydrauliska pressen förstörde kläderna, ångpannan ansåges vara lifsfarlig äfven vid varsam behandling, enligt utlåtande af den ingenjör från Motala mekaniska verkstad, som i sommar besiktigade densamma, och kunde för öfrigt ej repareras. Ny tvättstuga måste därför snarast möjligt uppföras." Detta måtte väl vara olägenheter nog, olägenheter, som väl ingalunda kunna motivera utskottets påstående, att frågan tål ett uppskof på ännu "ett eller annat år", åtminstone efter vanliga människors sätt att se saker och ting.

Finnas nu alla dessa olägenheter — och det har utskottet icke kunnat bestrida — så synas de väl vara af sådan art, att de böra afhjelpas så fort som möjligt, och detta utan allt uppskof.

Såsom allmänt omdöme angående Vadstena hospital yttrar medicinalstyrelsen uti sin skrifvelse, att "hospitalet såsom sjukvårdsanstalt är långt efter sin tid och i många hänseenden sämre lottadt än rikets öfriga hospital, särskildt derutinnan, att användbara isoleringsrum saknas för qvinliga patienter, hvilket vållar de största svårigheter för sjukvården."

Efter anförande af allt detta, så frågas, om icke härutinnan bort ligga en tillräcklig anledning för utskottet att tillstyrka Riksdagen att bevilja det anslag, som begärts för ifrågavarande ändamål. Nej, svarar utskottet, icke för närvarande: "det föreslagna byggnadsföretaget i Vadstena bör anstå, till dess arbetet å Piteå hospital bragts närmare sin fullbordan." Under tiden må således de arma hospitalshjonen finna sig så godt de kunna uti sina trånga och osunda lokaler; och hafva de frusit allt hitintills i sina kalla celler, så betyder det ingenting, om de frysa ännu några år till. Detta äro de så vana vid, att utskottet icke tyckes fästa ringaste afseende dervid. Enligt utskottets åsigtter innebär icke heller detta någon "väsentlig olägenhet". Huru ett sådant tänkesätt bör benämnas, det öfverlemnar jag åt utskottet sjelft att bedöma. *Om barmhertighet vittnar det åtminstone icke.*

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, och då Första Kammaren redan bifallit Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, tillåter jag mig, herr talman, yrka afslag på utskottets betänkande i nu föredragna punkt samt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Nyström: I likhet med två föregående talare tillåter jag mig att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Det har redan framhållits några skäl vid sidan af sjelfva sjukvården, som tala för saken, några skäl af mer ekonomisk natur, och dessa äro afsevärda nog. Det kan icke nekas, att det skulle vara misshushållning att kasta bort penningar på reparation af denna lifsfarliga ångpanna och detta fallfärdiga tvätthus, då i alla händelser, såsom statsutskottet erkänt, inom kort tid — högst 3 år — fullständig reparation och nybyggnad skall ega rum. Under tiden måste då dessa snärre reparationer verkställas, och kostnaden därför blefve då alldeles bortkastad.

*Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Forts.)*

Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Forts.)

Härtill må äfven läggas, att hospitalen särskildt från denna ekonomiska synpunkt må hända hafva rätt och skäl att begära understöd. Ty de hafva verkligen i ekonomien iakttagit den sparsamhet, att det lyckats dem i väsentlig mån nedsätta sina utgifter, förnämligast genom förståndigare anordning vid provianteringen. Jag har sökt och fått upplysning om, att endast för ifrågavarande Vadstena hospital går den på detta sätt vunna besparingen under de sista fem åren till 100,000 kronor eller vida mer än det begärda anslaget.

Men dessa ekonomiska betraktelser må vara mer eller mindre afsevärda — hvar och en inser likväl, att detta icke är hufvudsaken. Statsutskottet har, såsom redan påpekats, sagt, att behof nog förefinnes. Men det kunde icke skada, om ett uppskof egde rum på 2 eller 3 år, till dess Piteå hospital blefve färdigt. Och dervid hafva framhållits de oerhörda uppoffringar, staten redan gjort för hospitalsvården — uppgående under de senast tio åren till öfver 3 millioner kronor. Man måste ju tacksamt erkänna dessa uppoffringar, som äro gjorda, och den omständigheten att nöden varit så stor skall ingalunda minska tacksamheten för att så mycket blifvit åtgjordt, och att denna nöd i väsentlig mån blifvit undanröjd. Men efter detta tack samma erkännande kommer, herr talman, en gensaga emot detta påstående om uppskof. Statsutskottet har sagt: vi kunna vänta. Ja, väl! Men, mine herrar, det finnes andra, som vänta och vänta i lidande och elände under tiden. Hvilka äro då dessa väntande? Det är först och främst de 201 hospitalsberättigade, spridda öfver hela landet, hvilka vänta på platser vid hospitalen. Och jag skall anhålla att med afseende derpå få göra en anmärkning, som jag ber herrarne särskildt fästa sig vid. Här är fråga om *hospitalsberättigade* sinnessjuka, d. v. s. sinnessjuka som befinna sig i det stadiet, att de kunna med skäl hoppas att få undergå behandling och att genom denna behandling blifva botade från sin sjukdom. Man kallar sådana "hospitalsberättigade" till skilnad från de kroniska fallen, de obotliga och idioterna, för hvilka icke kan komma i fråga bot utan endast vård. Dessa obotliga äro mångdubbelt flere. Men vi tala icke om dem, utan endast om dem, som kunna hafva förhoppning att blifva botade, om de i tid komma under behandling. Sådana hospitalsberättigade voro, efter uppgifter jag fått den 1 april, 201 till antalet. Ifrån statsrådsbanken nämndes en siffra 187; denna siffra refererar sig sannolikt till någon annan tidpunkt. Det är således 201 sådana olyckliga, som vårdas öfverallt i de fattiga familjerna — och icke blott i familjerna, utan äfven på öfverfyllda dårstugor, på arbetsinrättningar tillsammans med arbetsbjonen; — på sjukhusen tillsammans med andra patienter. Ja, till och med fångelserna hafva fått bereda utrymme, när det gällt att taga emot särskildt våldsamma, som icke på annat sätt kunnat få plats. Således kan man säga, att det är fråga om en samhällsolycka af allra allvarsammaste slag. De vårdas. Men huru vårdas dessa, som vi tala om, i dessa hem och på dessa anstalter? Det är icke någon falsk känslsamhet, om man säger, att man der står framför ett ousägligt elände, ett rågadtt mått af menckligt lidande. Och det ginge väl an, om det vore fråga om allenast elände och olycka, men det är fråga

äfvén om en *skada*, och detta af en särskild anledning. Förhållandet är nemligen det, att dessa sinnessjuka hafva ganska stora utsigter att blifva botade, om de i tid komma under behandling. Men dessa utsigter att kunna botas minskas hastigt; får någon tid förgå, komma de att tillhöra klassen af obotliga. Föras de då till ett hospital, komma de att ligga der som underhållshjon, icke såsom patienter. Det är just detta man vill undvika. Det är icke nog, att dessa olyckliga vårdas på sådant sätt, att de sjelfva lida och äro en källa till lidande för sin omgifning, utan — hvad som är viktigare — deras utsigter att blifva botade frånryckas dem. De få icke den behandling de hafva rättighet att fordra, och följdén blir, att deras ställning dag från dag försämras. Man har således rätt att säga: dessa 201, de kunna icke vänta.

*Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Forts.)*

Den andra klassen, som icke kan vänta, utgöres af de olyckliga familjer, som lida under hemsökelsen af sinnessjuka anförvandter. Det är vidare dessa arbetsinrättningar, der all ordning störes af de vansinnigas skri och anfall, under det dessa i sin tur äro utsatta för alla möjliga olägenheter från de öfriga hjonen. Det är dessa fångelser, dessa anstalter, som icke kunna der vid lag ombesörja den nödiga vården. Dessa hem, dessa anstalter, de kunna icke vänta.

Slutligen, mine herrar, kommer den tredje klassen. Det är dessa arma qvinnor, hvilkas tillstånd redan skildrats, som ligga i dåliga celler i Vadstena hospital, frysande utan kläder i utsägligt elände. Här kan man säga är rätter nöd. Och ingen lär motsäga påståendet, att dessa olyckliga, de kunna icke vänta.

Sålunda, om det är fallet, att man här icke får, icke kan vänta, måste man vända sig till kammarens barmhertighetskänsla. Jag ber herrarne tänka på dessa 201, som behöfva bot, men icke få bot, utan få lida, till dess boten kommer för sent, på dessa familjer, som hafva olyckliga sinnessjuka anförvandter, och slutligen på dessa arma i Vadstena. Jag ber herrarne tänka på dessa och jag ber herrarne till sist tänka på, att för all denna olycka kan röstsedeln i eder hand bringa hjälpen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Gustaf Berg: Ut i det varmhjertade anförande, som nyss hördes från statsrådsbanken, nämndes en siffra, som gaf mig anledning att begära ordet. Herr statsrådet yttrade nemligen, att det antal af sinnessjuka, för hvilka under sist förflutna redovisningsår platser begärts, men icke kunnat erhållas, besteg sig till 187. Det är denna siffra, till hvilken jag skall be att få foga några anmärkningar. Ja, mine herrar, denna siffra visar mycket riktigt antalet af alla *utaf fullständiga bilagor åtföljda ansökningshandlingar*, som inkommit till styrelserna för hospitalen, men då platser å det hospital, dit ansöknigen inlemnats, icke kunnat beredas, remitterats till öfverstyrelsen, d. v. s. medicinalstyrelsen. Men den siffran visar deremot alls icke det mångfaldigt större antalet af olyckliga, för hvilka anhöriga eller målsmän utan att vara försedda med sådana fullständiga handlingar

Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Forts.)

begärt och sökt vård hos anstalternas läkare eller genom andra personer. Det händer nemligen ofta, att, sedan desse sökande erhållit upplysning om, att platser icke stode att finna, enär alla platser på hospitalen redan vore upptagna, sökandena afstå från att lemna in formliga ansökningar, hvilka de visste icke skulle leda till något resultat. Häraf framgår och måste framgå, att verkliga autalet af sinnessjuka, för hvilka platser sökts och begärts, är mycket större än 187, fastän formliga ansökningar, som refuserats, icke bestego sig till högre antal än 187.

Medan jag har ordet, skall jag be att få påpeka några förhållanden. De sinnessjukas antal i riket år 1888 utgjorde enligt officiella statistiken 7,068. Dervid har jag dock ej tagit i beräkning antalet sinnesslöa eller idioter, som uppgick till icke mindre än 5,456, utan endast fäst mig vid de sinnessjuka. Vid slutet af detta år 1890 kan man hoppas, att, då arbetena i Nyköping blifvit fulländade, och om Lunds asyl hunnit öppnas, platserna för sinnessjuka skola uppgå till 3,214, d. v. s. 45 procent för de hospitals- och asylberättigade sinnessjuka. Nu svärfvar man emellertid i vissa fall i okunnighet om det verkliga antalet af dessa sinnessjuka, som ovilkorligen behöfva hospitals- eller asylvård. Vi veta visserligen alla, att en del sinnessjuka kan vårdas i hemmen, men en säker utredning om antalet tillhörande den ena eller andra kategorien vore önskelig, på det att man derigenom skulle kunna se behovet rätt i ansigtet. Det finnes dock ett län, eller Elfsborgs län, som förskaffat sig dylika uppgifter. Der tillsattes nemligen för detta ändamål en komité, hvilken, såsom jag vill minnas, år 1888 afgaf sitt utlåtande. Deraf visar sig, att ensamt inom nämnda län finnas 90 stycken från hospital såsom *obotlige* utskrifue, hvilka anses böra förvaras å allmän inrättning; 50 stycken af fallandesot besvärade, som till följd af tidtals påkommande sinnessjukdom äro för sig eller andra vådliga samt därför anses icke kunna i hemmet behörigen vårdas; 290 stycken dels akut sinnessjuka, för hvilka plats ännu icke hunnit å hospital beredas, och dels sådana obotligt sinnessjuka, som ej varit å hospital vårdade, men likväl icke kunna utan synnerlig olägenhet och dryga kostnader vårdas hos enskilde. Så ser tillståndet ut endast inom Elfsborgs län. Om man nu skulle göra en undersökning om tillståndet inom samtliga öfriga länen, så skulle vi kanske komma att mötas af en tafra, likartad med den, som här blifvit för oss upprullad.

Nu är det endast fråga om en partiel förändring af ett gammalt hospital. Och då alla goda skäl och upplysningar, som tala för denna åtgärd, redan blifvit från flera håll anförda, behöfver jag dermed icke vidare upptaga kammarens tid. Jag skall endast be att i afseende på utskottets afstyrkande motivering få göra några tillägg till herr Metzéns, m. fl. talares anföranden. I främsta rummet ber jag då att få fästa kammarens uppmärksamhet å det förhållande, att genom den nya hospitalsstadgan är statens skyldighet att lemna hospitals- och asylvård åt dem, som det behöfva, erkänd och konstaterad. Om man nu utgår från detta faktum, som icke lär kunna såsom sådant bestridas, så, och då utskottet erkänt att i detta speciella fall behovet

är ådagalagdt, lärer och sålunda statens förenämnda skyldighet att ingripa vara konstaterad. Men härpå svarar emellertid utskottet: "vi hafva redan gjort så mycket inom detta område och anse oss därför kunna dröja med att fylla hvad som kan återstå, exempelvis i nu förevarande afseende." Om en enskild person skulle tillåta sig ett dylikt resonnement i fråga om sina skyldigheter, om han t. ex. skulle säga så här: "det finnes visserligen en lag, som ålägger mig att vid vissa fall göra det eller det — här föreligger just ett sådant fall, men jag har nu redan gjort så mycket, att jag gerna kan dröja ett eller annat år med att fullgöra återstoden af denna min skyldighet", så undrar jag om ett dylikt resonnement skulle hålla streck inför hans eget samvetes pröfning. Jag tror det knappast och jag tror icke heller att utskottets resonnement skall hålla streck inför en noggrannare pröfning; och därför, herr talman, förenar jag mig med dem, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

*Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Förts.)*

Med herr Berg förenade sig herrar *Smedberg* och *Ersson* i Vestlandaholm.

Herr *Wretlind*: Efter de sakrika anföranden, som här hållits, vill jag blott tillägga ett par ord.

Förhållandet är, att de sinnessjukes antal ständigt tilltager i vårt land, och detta förhållande gör, att dårhusen blifva allt mer och mer otillräckliga. Det är blott hvar tionde år vid folkräkningen, som man kan få ordentliga och säkra statistiska uppgifter öfver antalet sinnessjuka, och folkräkningarne under de sista årtiondena visa, huru stark denna tillväxt är. Jag skall i detta afseende blott anföra ett par siffror, som stämma ganska väl in med de siffror, som den siste tälaren anförde. År 1850 fann kongl. tabellkommissionen vid sin folkräkning, att de sinnessjukes antal i Sverige, då äfven idioterna medräknades, uppgick till 3,489. Men år 1860 hade detta antal, enligt statistiska centralbyråns beräkningar, ökats till 7,542. År 1870 befans antalet hafva stigit till 8,990 och vid 1880 års slut fann man ej mindre än 11,456. Från år 1850 till år 1880 steg sålunda antalet kända fall från 1 pro mille af hela befolkningen till 2,5 och det finnes all sannolikhet för, att denna stegring äfven fortgått under det senaste decenniet. Folkräkningen vid 1890 års slut skall då visa ett antal sinnessjuka och idioter inom landet i dess helhet af 3 pro mille eller vid pass 15,000 och bland dem omkring 10,000 verkligt sinnessjuka samt 5,000 idioter. För dessa 15,000 finnas å våra hospital nu platser för omkring 2,600. Således skulle omkring 7,000 verkligt sinnessjuka sakna plats på dårhus.

Dessa beräkningar äro uppgjorda af professor *Kjellberg* och förekomma i en af honom utgifven skrift med upprop till allmänheten om understöd för och bidrag till idiothemmen. En tredjedel af de verkligt sinnessjuka skulle nog gerna söka att få komma in vid hospital, derest deras ekonomiska förhållanden tillåte detta, eller derest vården vore så ordnad, att de sjuka kunde erhålla den skötsel, hvarpå de göra anspråk.

Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Forts.)

Jag vill emellertid ej vidare upptaga kammarens tid, utan ber endast att få instämma med den föregående talaren i hans yrkande om bifall till regeringens förslag.

Herr Petersson i Runtorp: Det lärer väl icke falla någon i denna kammare in att förneka, att dessa olyckliga människor, som behöfva söka sig in vid hospitalen, äro förtjenta af medlidande, men icke hade man därför kunnat tro, att skulden för att dessa olyckliga ej komma i åtnjutande af den vård, som vore önskelig, skulle kastas på statsutskottet. Är det nu verkligen förhållandet att det står så illa till i detta afseende, som man här påstår, så lärer väl skulden därför böra få tillskrifvas medicinalstyrelsen och Kongl. Maj:t, som underlåtit att framkomma med något förslag till det öfverklagade förhållandets afhjelpande, innan man rusat åstad med att bygga på så många andra håll. Ingen lärer väl nemligen vilja förneka, att vi gjort mycket i detta hänseende, och jag behöfver i det fallet för öfrigt endast hänvisa till nybyggnaderna af hospitalen i Upsala, Kristinehamn, Nyköping, Piteå m. fl. ställen. Man har allt hvad tygen hållit gått på med förbättringar på det området. I fråga åter om detta elände, hvars afhjelpande nu närmast utgör föremål för kammarens ompröfning, så kan man ju med fog ifrågasätta, hvarför man icke förr än nu framkommit med förslag om att därför gifva bot. Är det sant hvad som här uppgifvits, att värmegraden i hospitalsrummen endast kan uppdrivas till 6 grader, så frågas, huru vederbörande då skola kunna försvara sig för denna sin underlåtenhet. Inom utskottet insågo vi väl, att det elände som förelåg vore af beskaffenhet att påkalla bot, men när det blef fråga om ett så pass omfattande byggnads- och reparationsföretag, som här föreslagits, så tyckte vi — huru mycket herrarne än må jemra sig öfver utskottets åtgörande — att det väl icke skulle vara så förskräckligt farligt, om man läte med frågan anstå ett år. Men, à la bonheur, om herrarne ändtligen vilja bygga, så gerna för mig, men kommen då icke med skriken mot statsutskottet och med beskyllningen, att utskottet beviljat allt möjligt å denna hufvudtitel, som på jmförelsevis kort tid vuxit från 4 à 5 millioner till 13 à 14 millioner. Det var icke utan en viss förvåning man fick höra den eljest med statsmedels beviljande så sparsamme herr Lyttkens så varmt förorda denna sak, under det han förklarade sig i stället vilja spara på dessa millionhusen — till hvilka anslagen redan äro beviljade! Inom utskottet höll man före att, då vi redan tillstyrkt utbetalande af 300,000 kronor för hospitalsbyggnaden i Piteå, så kunde man låta sig nöja med att med denna fråga finge anstå ett år. Jag yrkar afslag å Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Herr Sven Nilsson: Statsutskottet befinner sig ofta i en mycket svår ställning gent emot kamrarne. Ty om utskottet icke gör några besparingar på de af regeringen begärda anslagen, så skall utskottet därför få uppbära stryk, och om utskottet försöker att spara vid de anslag, som äskas i statsregleringen, der dylika framställningar anses kunna utan skada för statsverket afstyrkas, så skall man också hafva

stryk, änskönt man handlat efter den bästa vilja och öfvertygelse. Vore nu verkliga förhållandet det, att statsutskottet sökt att förqväfva eller omintetgöra de förslag, som blifvit framställda i fråga om förbättringar af byggnaderna vid Vadstena hospital, så skulle jag icke hafva sagt ett ord om denna storartade och märkvärdiga diskussion, som här blifvit förd i denna fråga. Men utskottet har efter mitt förmenande icke gifvit den ringaste anledning till de hårda och obilliga uttalanden, som förekommit i denna diskussion emot utskottet. Man har utan dess förskyllan rört upp en storm i ett vattenglas och man har målat hin onde på väggen för att få piska statsutskottet. Emellertid förhåller det sig icke med denna sak så, som det blifvit sagdt, hvarken från statsrådsbänken eller af andra talare, nemligen att man velat uppskjuta denna fråga ett par, tre år. Jag kan icke föreställa mig annat, än att herrarne läst statsutskottets betänkande. Det heter der i sista stycket af denna punkt, att utskottet ansett sig ega skäl att uttala den åsigt, att med ifrågavarande byggnadsföretag lämpligen bör anstå *"intill dess arbetena å Piteå hospital mera närmat sig sin fullbordan"*. Jag frågar: har ej detta inträffat redan nästa år? Och om så är, lärer det väl ej vara något hinder för anslaget beviljande nästa år. Jag styrktes också i min nyssnämnda uppfattning, att hela denna opposition mot statsutskottet icke är så synnerligen farlig, af herr statsrådet och chefeus för ecklesiastikdepartementet yttrande. Ty om jag hörde rätt, så meddelade herr statsrådet den upplysningen, att han sjelf lyst någon tvekan, huru vida han i år borde framlägga detta förslag eller vänta. Han har således sjelf kunnat ifrågasätta ett uppskof. Inom utskottets afdelning, der frågan blifvit behandlad, möttes vi också af chefen för medicinalstyrelsen, hvilken jemväl tycktes medgifva, att denna fråga icke så alldeles stode för lifvet med ett års uppskof. Visserligen anförde han sina skäl, som visade vigten af att denna fråga ej måtte uppskjutas, men om uppskofvet af densamma ej gälde mer än ett år, ansåg han dock ej skola vara farligt. Denna af utskottet uttalade åsigt har sålunda åtminstone i viss mån delats af så väl herr ecklesiastikministern som chefen för medicinalstyrelsen och, mine herrar, det gäller icke mer än ett års uppskof.

Jag framhöll redan vid början af debatten angående åttonde hufvudtiteln och visade, i hvilken grad anslagen till densamma stigit under det nya statskicket. Jag skall taga mig friheten att ännu en gång nämna dessa siffror för bättre minnes skull i det fallet. Vid 1868 års riksdag uppgingo de i riksstaten upptagna utgiftsposterna till ej fullt 5,000,000 kronor. Enligt Kongl. Maj:ts proposition i år skulle, i fall densamma, hvilket väl är att antaga, vinna i sin helhet bifall, utgiftsbudgeten hafva stigit till något öfver 13½ millioner och således på dessa nu gångna sista 20 à 22 åren ökat med öfver 8½ millioner kronor. Jag hemställer, om det icke är skäl för statsutskottet att taga i betraktande, huru vida man icke äfven å denna hufvudtitel bör gå varsammare till väga än man hittills gjort.

Jag säger som den siste talaren: Är verkligen ställningen vid Vadstena hospital så dålig, som man här velat utmåla, så är det mycket orätt af regeringen och medicinalstyrelsen, att de icke försökt

*Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Forts.)*

att få dessa brister afhjulpna, innan de föreslagit storartade byggnadsföretag på andra håll.

Jag skall äfven be att få fästa uppmärksamheten derpå, att, när det var fråga om förbättrade hospitalsbyggnader på andra håll, när det var fråga om att bygga asylen i Lund, så upplystes det, om jag icke misstager mig, att det fans ett antal af öfver 1,000 sinnessjuke, för hvilka icke fans plats å hospital. Nu åter uppgifves motsvarande siffra till omkring 200. Detta visar, med huru stora steg vi gått framåt i detta afseende, och jag tycker då, att det icke är skäl att beskylla statsutskottet för likuöjdhet i detta fall. Och när Piteå hospital blifvit färdigt, så antager jag, att der skall kunna beredas plats för icke så litet antal.

Det har talats synnerligen mycket om den lifsfarliga ångpannan. Jag beklagar, om den är sådan som den är beskrifven. Men nog vet jag att, när det är fråga om att få fram en sak, nog målar man då ut den eller gör den värre, än den i sjelfva verket är. Det har statsutskottet många gånger fått erfara, och jag fruktar verkligen, att man äfven här gått till synnerligen stora öfverdrifter. Men jag vill derför icke förneka, att icke ett behof förefinnes, ehuru jag icke tror, att det är farligt att göra ett uppskof på ett enda år med den äskade summans beviljande för att i någon mån mota de stora kraf, som stälts på åttonde hufvudtiteln.

Det har påståtts, att man icke skulle vara barmhertig, om man icke ville gå in på Kongl. Maj:ts proposition. Ja, mine herrar, vi ledamöter i statsutskottet äro så vana vid att om oss få höra sådana utgjutelser, att vi snart sagdt blifva härdade mot alla sådana orättvisa beskyllningar, de må nu komma från regeringen eller andra, som man icke kan göra till lags. Men, mine herrar, jag tillbakavisar i alla fall denna beskyllning, ty den är icke sanningsenlig. Jag tror, att hvad statsutskottet i detta fall hemställt, som jag nu tror mig hafva visat, mycket väl kan försvaras, och det är därför som jag, oakadt allt kländer, som drabbat statsutskottet, i alla fall anhåller om bifall till dess förslag.

Herr Pålsson: Jag är den förste att gilla den sparsamhet, som statsutskottets herrar ledamöter iakttagit vid behandlingen af många anslagsfrågor, men den nu föreliggande frågan är af så ömmande beskaffenhet, att här om någonsin torde böra göras ett undantag från den regel, som vanligen följts inom statsutskottet. Flere talare hafva uppträdt och betonat nödvändigheten af detta anslag, och jag tror mig kunna tillägga, att under denna riksdag icke något anslag blifvit begärdt eller bifallet till ett så ömmande ändamål som det nu ifrågasvarande. Då detta icke gerna kan bestridas, och då Första Kammaren allaredan utan votering bifallit Kongl. Maj:ts förslag, så hoppas jag, att denna kammare skall handla lika ädelt och äfven bevilja detta anslag.

På denna grund, herr talman, ber jag att få instämman med dem, som yrkat afslag å utskottets utlåtande och bifall Kongl. Maj:ts framställning.

Herr P. Waldenström: Utskottet har, såsom af flere talare blifvit framhållet, sagt, att behovvet af de äskade reparationerna är ådaga-lagdt. Under sådana förhållanden skulle man hafva haft anledning att uttala tadel mot Kongl. Maj:t, i fall Kongl. Maj:t *icke* hade fram-lagt detta behof för Riksdagen. Men om så är, då anser jag det orim-ligt, att Riksdagen skall svara med att vägra det äskade beloppet.

*Angående
anslag till
nybyggnader
vid Vadstena
hospital.
(Forts.)*

Herr Sven Nilsson i Efveröd sade, att det endast gälde uppskof ett enda år. Men gäller det bara det, så bör anslaget beviljas *nu*, ty hvad betyder ett års uppskof? Det betyder $3\frac{1}{2}$ procent ränta å 88,000 kronor under ett enda år. Om man nu beräknar, hvad fall-färdiga byggnader på ett år förlora, och hvad en reparation på sådana hus fördyras, när den år för år skjutes upp, så tänker jag, att om den nu föreslagna reparationen uppskjutes ett år till, så blir det myc-cket dyrare än den summa, som motsvarar $3\frac{1}{2}$ procent ränta under ett år på 88,000 kronor. Då derjemte ändamålet är af den behjertans-värda beskaffenhet, som af åtskilliga talare blifvit framhållet och af ingen förnekadt, så skall jag för min del be att få instämma med dem, som yrkat, att anslaget skall beviljas i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition.

Herrar *De Laval, Thestrup, Norén, Persson* i Heljebol och *Hans-son* i Solberga instämde i detta yttrande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt proposi-tioner gifvits i enlighet med de olika yrkandena, blef, med afslag å utskottets hemställan, Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning af kammaren bifallen.

Punkten 73.

Bifölls.

Punkten 74.

Mom. a)

Med tillstyrkande af Kongl. Maj:ts i sådant afseende gjorda fram-ställning, hemställde utskottet, att Riksdagen måtte till anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt, enligt de närmare bestämmelser som af Kongl. Maj:t kunde komma att med-delas, bevilja 12,000 kronor samt deraf på extra stat för år 1891 anvisa 4,000 kronor.

*Angående
anslag till
förbättrad
religionsvård
inom Hernö-
sands stifts
finska
församlingar.*

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Anderson i Tenhult: Jag tillhör icke den afdelning af statsutskottet, som i första hand haft denna fråga till behandling, men då ärendet förekom inom utskottets plenum, yttrade jag mitt ogillande af att statsmedel skulle användas till ett ändamål sådant

*Angående
anslag till
förbättrad
religionsvård
inom Hernösands
stifts
finska
församlingar.
(Forts.)*

som detta. Jag ansåg nemligen, att då presterskapets lönerregleringsfond för cirka 1 år sedan uppgick till mer än 1,436,000 kronor, borde nu framställda behof, 12,000 kronor, mycket väl kunna tagas ur nämnda fond. Men då jag mot utskottets hemställan icke har anmält någon reservation, finner jag det oegentligt att nu anhålla om afslag. Då emellertid så stora tillgångar finnas i den af mig nu omnämnda fonden, har jag velat till kammarens pröfning hemställa, huruvida statsmedel till nu afsedda ändamål böra användas eller ej.

Jag skall för närvarande icke göra något yrkande.

Herr Sundberg i Haparanda: I den framställning, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition om beviljande af anslag till aflönande af två kontraktsadjunkter, har domkapitlet i Hernösand åberopat vissa förhållanden i våra finnmarksförsamlingar, som skulle göra behofvet af en förbättrad religionsvård derstädes alldeles oafvisligt.

Jag känner det ej mindre som min rättighet än som min pligt att inför kammaren granska dessa uppgifna förhållanden, som jag efter en 12-årig verksamhet derstädes tror mig känna fullt så väl som någon annan.

Det heter i domkapitlets framställning, som refereras å sid. 73 i utskottets betänkande, att "befolkningen i *alla* finnmarksförsamlingarna vore delad i svensk- och finsk-talande", och att "språkdubbelheten gjorde nödvändigt, icke blott att dubbla gudstjenster delvis måste hållas, utan ock att särskild nattvardsundervisning måste meddelas åt de barn, som talade de olika tungomålen; och att hvad i dessa afseenden redan nu förekomme, borde än ytterligare utvecklas." Ja, att denna språkdubbelhet skulle förekomma inom alla våra finska församlingar, tillåter jag mig bestrida. Dessa församlingar, dit domkapitlet äfven räknar Gellivare, äro egentligen till antalet 9, nemligen Euontekis, Jukkasjärvi, Pajala, Tärändö, Korpilombolo, Öfvertorneå, Hietaniemi, Karl Gustafs och Nedertorneå, men endast inom en af dessa, den sydligast belägna, nemligen Nedertorneå, kan språkdubbelhet i egentlig mening sägas förekomma. Jag medgifver att det i Karl Gustafs, Hietaniemi och Korpilombolo församlingar på gränsen mot det svenska landet finnes bysamhällen, der båda språken talas, men ingalunda uteslutande det svenska språket. Det var visserligen en tid ej så aflägsen, då der var annorlunda bestämt i afseende å språkförhållandet, men den sorgliga historien om svenskans tillbakaträngande i dessa bygder så att säga på officiel väg hör icke hit. Jag påstår, att det endast är inom Nedertorneå församling, som det kan sägas egentligen förekomma, att någon icke är mäktig det finska språket. Enstaka undantag för inflyttade personer och tjänstemän tager jag då icke med i räkningen. Inom alla finnmarksförsamlingarna är alltså finskan det förherrsokande språket, om äfven i en och annan utkant någon lemning af det svenska förefinnes. Nu föreslår domkapitlet i Hernösand för religionsvårdens förbättring anställandet af dessa kontraktsadjunkter, som skulle kunna tagas från hvilket stift som helst, och domkapitlet tror, att dessa adjunkter borde, sedan de

blifvit anställda, förvärfva sig någon kunskap i det finska språket. Ja, detta är, tror jag, alldeles nödvändigt, om de skola kunna verka för religionsvården. Men hvad jag icke tror, är, att dessa kontraktsadjunkter skulle, såsom domkapitlet antager, kunna "genom att hålla svenska predikningar och andaktsstunder, nattvardsundervisning och husförhör m. m. med dem, som vore tillräckligt hemma i svenska språket eller ej alls vore mäktiga det finska, utöfva ett väsentligt gagn och tillgodose behof, som för närvarande auntingen aldeles icke eller ock högst ofullkomligt vunne beaktande". Det tror jag icke, ty de komma nemligen att för denna verksamhet sakna materiel just till följd af sin saknad af finsk språkkunskap; ty af ordalagen i domkapitlets framställning framgår otvetydigt, att man just i brist på prestmän som vore mäktiga finska språket måste anlita rent svenska sådana, hvilka så småningom skulle göras användbara för den finska församlingensvården. Jag nämnde att Nedertorneå församling vore den, som till följd af sin språkdubbelhet möjligen kunde vara i behof af utvidgad församlingensvård; men der hafva nu efter kyrkoherdens nyligen timade död omständigheter inträffat, som beredt tillfälle för tillsättande af en komministratur, så att icke heller inom denna församling statsverket behöfver anlitas för förstärkande af de presterliga krafterna. Domkapitlet säger vidare: "att på nu angifvet sätt" — d. v. s. genom anställande af svenska kontraktsadjunkter — "skulle onligt domkapitlets åsigt det närvarande, allvarligt trängande behofvet af förbättrad själavård inom finnmarken i det väsentligaste kunna afhjelpas." Domkapitlet har grundat påståendet om nämnda behof på tvenne omständigheter: språkförhållandena och ytvidden. Hvad språkförhållandena angår, tror jag mig ha visat, att dessa i och för sig utöfver hvad för närvarande eger rum icke betinga någon särskild religionsvård å det svenska språket vid sidan af den, som för närvarande bedrifves på det finska, och beträffande ytvidden, så bör väl antalet människor och icke antalet kvadratmil vara bestämmande för behofvet af religionsvård inom en församling. För öfrigt finnas inom dessa finnförsamlingar, efter hvad domkapitlet sjelft påstår i sin framställning, tre extra ordinarie prestmän, hvadan, och då de ordinarie prestmännen, efter hvad jag har mig bekant, så när som på ett undantag äro vid full vigör och med två undantag äro i blomman af sin ålder, man må hoppas att själavården i dessa trakter icke skall behöfva ligga nere. Det är anställandet af desse *svenska* prester inom våra finska församlingar, innan de ega den behöfliga språkkunskapen, som jag anser otjenligt. Man besinne ock svårigheten för denne till mogen ålder komne prest att lära sig detta finska språk, så olikt alla andra i former och böjningssätt och så känsligt för uttalet till följd af sin vokalrikedom. Man kan ju efter ett å två års öfning komma derhän, att man kan göra sig någorlunda förstådd i ett samtal; men ett samtal, der jag ögonblickligen får rättelse af ett felaktigt uttal, som skulle gifva mitt uttryck en helt annan betydelse än jag åsyftat, är icke detsamma som ett föredrag från predikstolen eller eljest offentligan af församlingensläraren. Och har man någon säkerhet för att dessa adjunkter, hvilka ju skulle bibehålla befördringsrätt inom sina ursprung-

*Angående
anslag till
förbättrad
religionsvård
inom Hernösands
stifts
finska
församlingar.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
förbättrad
religionsvård
inom Hernösands
stifts
finska
församlingar.
(Forts.)*

liga stift och för sin tjenstgöring deruppe finge beräkna tjenstår, väl komma dit upp, skulle vara villige att qvarstanna der? Ingalunda. De kunde, när de kanske som bäst behöfdes, utan vidare draga till sitt land igen. Jag påstår således att denne svenske kontraktsadjunkt, kastad upp i en finnmarksförsamling, icke det första eller andra, ja, knappast det tredje året skall kunna på egen hand nöjaktigt sköta religionsvården inom dessa församlingar. Hvert har man då kommit med hela detta experiment? Icke till det mål, som i den kongl. propositionen finnes angifvet, eller en förbättrad själavård inom finnmarken, kommer man genom att anställa dessa kontraktsadjunkter, som icke ega tillräcklig kännedom om det språk, som de undervisningsbehöfvande inom församlingarna allmänligen bruka och med få undantag uteslutande förstå. Men man kan kanske komma till något annat, nemligen till fyllande af dessa enskilda bönesalar, der sekterismen sitter och förer ordet. Ty hvad man icke finner i kyrkan och hos presten, eller religionens sanningar förkunnade å det språk man förstår, det söker man utom kyrkan och hos förkunnaren på modersmålet, men den religionsvård, som sålunda framtvingas, icke blir den en förbättrad sådan, snarare tvärt om. Man kan visserligen invända, att dessa kontraktsadjunkters verksamhet skulle kunna bidra till det svenska språkets utbredning och häfda den svenska odlingen i allmänhet i denna finska bygd. Ja, ingen skulle med större glädje än jag helsa dem välkomna, om deras verksamhet kunde föra något sådant med sig. Men en väckelse i den rigtningen, om den skall få någon varaktighet, kan icke komma från predikstolen. Den måste komma en annan väg: genom folkskolans dörr, och från skolan skall den själfmant sedan gå in i de finska hemmen. Blott en ringa del af det anslag, som nu är i fråga, för anordnande under sommar-månaderna af årliga krets möten i det nedre, *svenska* landet för våra finska folk- och småskolelärare skulle i synnerlig grad stärka deras egen kunskap i svenskan och på samma gång deras förmåga att meddela någon hjälplig undervisning i samma språk. Folkskolan i dessa bygder så rustad, att den kan meddela barnen svensk språkkunskap — och jag kan med glädje vitsorda att den på sina ställen deruppe är på god väg att kunna det — skall lätta öfvergången till elementarskolan, hvars dörr för mängen yngling varit stängd just af vårt svenska språk; och sedan några stipendier för dessa ynglingar under deras väg genom skolan till akademien — på det sättet tror jag vi skola få teologie studerande från vår finska bygd till fullt betryggande antal för den framtida församlingsvården derstädes, allra helst som för dessa studerande de i punkten b) af detta betänkande föreslagna stipendier väl skulle vara företrädesvis afsedda. Och lika visst som det är, att denne kontraktsadjunkt, hau må nu vara skåning, smålänning eller sydnorrlänning, aldrig skall känna sig fullt hemmastad der uppe under polcirkeln, lika visst är det också, att de finska församlingarna — enligt sitt tycke och med rätta menar jag — aldrig skola få bättre herdar inom församlingarna än de, som äro kött af deras eget kött och söner af deras egen höga nord.

Jag skall, herr talman, då jag icke finner hehofvet af extra prester

i finnmarken för närvarande vara så trängande, att svenskt presterkap bör der tillsättas, be att få yrka afslag på utskottets ifrågasvarande hemställan.

*Angående
anslag till
förbättrad
religionsvård
inom Hernösands stifts
finska
församlingar.
(Forts.)*

Herr Husberg: Jag kan icke neka, att jag öfverraskats af att höra den föregående talaren yttra sig mot utskottets hemställan i denna del. Han representerar den bygd, om hvilken det i detta ärende är fråga. När man nu framlägger ett förslag i syfte att bereda denna bygd en förmån, så undanbedes detta under förmenande, att genom förslaget ingenting skulle kunna vinnas, snarare olägenheter uppstå.

Frågan, huru den presterliga verksamheten i Norrbottens finsktalande delar skall på bästa sätt ordnas, är påtagligen svårlost. Detta visar sig bäst af den skiljaktighet, som här framkommit mellan å ena sidan biskopen i Hernösand, hvilken efter på platsen verkställd undersökning och inhemtade upplysningar om förhållandena ingått till Kongl. Maj:t med en framställning, hvori han säger: här förefinnes ett trängande behof, som just på detta sätt bör fyllas, och å andra sidan representanten för orten, hvilken säger: allt det föreslagna tjenar till ingenting.

Den föregående talaren började sitt anförande med att rigta sig mot hvad domkapitlet i Hernösand yttrat om språkdubbelheten i Norrbotten och angaf, att denna icke vore sådan, som domkapitlet framställt densamma. Ja, huru många församlingar det finnes inom Norrbotten, der språkdubbelhet kan sägas förekomma, det beror naturligtvis väsentligen på hvad man menar med språkdubbelhet. Säger man, såsom den föregående talaren, att Nedertorneå församling är den enda, der språkdubbelhet förefinnes, så tyckes språkdubbelhet egentligen betyda ett sådant förhållande, att sockenboarne i allmänhet förstå båda språken, ty det skulle må hända kunna sägas vara fallet i denna församling. Menas åter med språkdubbelhet det förhållande, att somliga förstå svenska, men icke finska, och andra finska, men icke svenska, så kan det bero på proportionen mellan dessa båda element, om man skall kunna säga, att egentlig språkdubbelhet förefinnes eller icke. Hvad Enontekis och Juckasjärvi beträffar, må jag visserligen gifva talaren rätt deri, att de svensktalandes antal är så ringa, att någon språkdubbelhet ej kan sägas der förefinnas.

Nåväl, säger nu den föregående talaren, hvad skola dessa svensktalande prester uträtta, när de komma dit upp? De känna icke språket, hvad gagn skola de då göra? Härvid må man lägga märke till, att domkapitlet i sin framställning alls icke yrkat på att de prester, som skulle skickas upp till finnmarken, ovilkorligen skulle vara ensamt svensktalande eller att de icke finge vara finsktalande, såsom talaren tyckes föreställa sig. Ingalunda. Domkapitlet säger allenast, att, då det är ett nödvändigt behof att redan nu erhålla förstärkning i de presterliga krafterna inom finnbygden, domkapitlet icke ansett sig kunna nu såsom något oeftergifligt vilkor fordra kunskap i finska språket, och detta af det skäl, att domkapitlet befarat, att, om ett sådant vilkor uppställdes, man kanske icke redan nu skulle lyckas erhålla den erforderliga förstärkningen. Alldeles uppenbart är ju, att

Angående
anslag till
förbättrad
religionsvård
inom Hernö-
sands stift
finska
församlingar.
(Forts.)

om man genast kunde få i öfrigt lämpliga personer, som talade båda språken, så skulle domkapitlet just taga dem och inga andra. Men om en dylik lycklig tillgång på ämnessvenner icke finnes, så får man till en början taga dem, som tala svenska, och låta dessa sedan småningom lära sig finska. De stipendier, som äro i fråga att inrättas vid akademien, skola väl äfven bereda väg härutinnan. Det kan hända, att under allra första tiden den ifrågavarande institutionen icke kommer att medföra *allt* det gagn, som vore önskvärdt; men då här gäller svärlösta förhållanden, bör man väl vara nöjd, om man småningom kan fullt vinna det åsyftade målet.

Den föregående talaren yttrade, så vidt jag förstod honom rätt, äfven något om, att genom anställande af dessa kontraktsadjunkter i finmarken skulle så att säga uppstå trängsel för det dervarande presterskapet; det finnes, menade han, redan nu nog med prester. Biskop och domkapitel säga dock annat. Gudstjensten har på sina ställen längre tider fått ligga nere; men talaren från Haparanda säger deremot ungefär, att allt står bra till. Menar talaren, att dessa till Norrbotten missiverade kontraktsadjunkter kunna välla någon trängsel vid det derstädes nu varande presterskapets befordran? Om så är, så motsade sig den ärade talaren sjelf, då han förutsatte, att dessa kontraktsadjunkter nog icke skulle stanna länge deruppe.

Han yttrade vidare, att detta förslag väl vore ett uttryck af tanken att föra den svenska civilisationen framåt i dessa bygder, men att det såsom sådant vore alldeles förfeladt. Det är nog mycket sant, att den svenska bildningens utveckling der uppe rätteligen bör börja med folkskolan. Det har också visat sig, att i de finsktalande församlingarna befolkningen lifligt känt saknaden af att icke kunna svenska språket. Rörelser hafva också flerstädes framträdt för att få skolor, der svensk undervisning lemnas. Men huru skulle detta kunna motverkas genom att få svenskfödda prestmän? Kunde de icke utträtta annat, skulle de väl åtminstone kunna räcka en hjälpsam hand åt denna rörelse. Jag kan icke förstå annat.

Talaren sade, att för 14 till 15 år sedan kunde man må hända tala om, att språkdubbelhet fans i flera socknar, men nu hade förfinskningen gått stadigt framåt, så att så godt som ingen språkdubbelhet för närvarande finnes. Är nu verkligen förhållandet, att förfinskningen tränger sig fram mer och mer, då böra vi väl söka motverka den, icke genom något som helst tvång, utan genom att åt de församlingar, som sjelfva vilja utveckla sig i svensk kultur, gifva ett stöd, en handräckning; och härtill må väl den föreslagna institutionen kunna anses tjenlig.

Hufvudsaken, som nu främst bör sysselsätta oss, är emellertid frågan om den förbättrade religionsvården, och jag tror, i motsats mot den föregående talaren, att i detta hänseende skola dessa kontraktsadjunkter äfven under första året af deras verksamhet vara till mycket gagn. Domkapitlet har härutinnan exempelvis anført, hurusom de skulle kunna till en början användas att hålla svensk nattvardsskola med svensktalande i *en* församling, för att derefter i samma ändamål för-

flyttas till en annan. Med vunnin färdighet i finskan, blefve sedan naturligen deras verksamhet allt mer vidgad.

Hvad vill den ärade talaren egentligen sätta i stället? Ingenting! Han vill hafva bort alltsammans, som om dermed åsyftades något ondt.

Jag deremot tror, att här åsyftas ett verkligt godt, hvilket det också är Riksdagen värdigt att främja.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

*Angående
anslag till
förbättrad
religionsvård
inom Hernö-
sands stifts
finska
församlingar.
(Forts.)*

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Då jag anser, att den siste talaren fullt nöjaktigt besvarat de betänkligheter, som af den näst föregående talaren framhöllos, vill jag nu icke fästa mig vid denne talares yttrande. Deremot ber jag att få lemna den förste talaren, som dock icke framstälde något yrkande, några upplysningar, hvilka han må hända skall anse tillfredställande såsom visande grunden för statsutskottets uppfattning af saken. Den ärade talaren ansåg, att med de ovanligt rika tillgångar, som presterskapets lönerogleringsfond egde, kunde man bekosta dessa pastorsadjunkters aflöning ur denna fond och icke därför behöfva begära särskildt anslag af staten. Jag vill då be honom observera, att i §9 af förordningen den 11 juli 1862, angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster, finnes tydligt stadgadt, hvartill dessa medel få användas. Här är nu icke fråga om reglering af *vissa* presterskapets löner inom någon församling, utan efter behof inom ett kontrakt; och jag fruktar, att jag utsatt mig för ett icke otillbörligt klander, om jag använt af lönerogleringsfondens medel för detta ändamål i stället för att gå till Riksdagen och begära anslag. Ty man skulle icke utan allt skäl kunnat säga, att detta ju är en helt ny inrättning, ett af Kongl. Maj:t påtänkt nytt embete, och att dertill förrycka de till andra ändamål gifna medel, vore icke rätt. Jag har då föredragit att göra, hvad jag tror att hvar och en, som är angelägen om att alla lagliga former iakttagas, skall finna vara bäst, och som jag också tror att kammaren skall gilla, nemligen att gå till Riksdagen och begära ett anslag för behöfvets fyllande. Jag anser också, att statsutskottet äfven fattat saken på detta sätt, då det tillstyrkt hvad som begärts i punkten a).

Herr Sven Nilsson: Såväl inom afdelningen som sedermera inom statsutskottet voro dess ledamöter från denna kammare mycket tveksamma i afseende på föreliggande fråga. Vi hade inom afdelningen icke så liten öfverläggning om huru man borde ställa med detta anslag på 12,000 kronor. Det sattes till och med i fråga, huruvida anslaget alls skulle behöfvas, när man trodde, att till dessa utgifter kunde medel tagas från presterskapets lönerogleringsfond. Men vi vågade oss verkligen icke in på frågans detaljer, när vi icke hade ringaste kännedom om den del af Norrland, der dessa kontraktsadjunkter skulle verka. Jag kan dock icke nu, sedan jag hört den utredning af saken, som lemnats af en representant, hvilken torde väl känna till förhållandena der, annat än anse mig pligtig att instämma i det af honom gjorda yrkandet. Jag föreställer mig nemligen att,

*Angående
anslag till
förbättrad
religionsvård
inom Hernö-
sands stifts
finska
församlingar.
(Forts.)*

om der uppstått messfall någon gång, såsom den siste talaren nämnde, så är detta just icke något så märkvärdigt, ty dylikt kan hända äfven på andra ställen. Men om messfall regelbundet förekomme, borde väl kyrkoherden der lika väl som annorstädes skaffa sig medhjelpare, och har presterskapet i Norrland icke råd dertill, så kan ju Kongl. Maj:t använda af löneregleringsfondens medel för att bereda dem sådant. Riksdagen har icke att göra med denna fond, som är afsedd för presterskapets egna behof. Finnes sålunda något verkligt behof i detta fall, kan Kongl. Maj:t afhjelpa det utan Riksdagens anlitande.

Herr Husberg medgaf äfven, att under de första åren skulle icke dessa kontraktsadjunkter kunna göra någon synnerlig nytta. Vid sådant förhållande tror jag man bör vänta med anslaget beviljande och först se hvad resultatet kan blifva, om Riksdagen bifaller statsutskottets förslag i mom. b) af denna punkt. Der är det ifrågasatt att vid universitetet utbilda till religionslärare personer, som kunna tala både svenska och finska språket. Sedan man fått se, huru detta kommer att slå ut, kan man på fullt allvar taga nu föreliggande sak om hand, men för närvarande tror jag man gör bäst att uppskjuta dermed.

Jag skall sålunda instämma i herr Sundbergs yrkande om afslag på utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Häruti instämde herrar *Bexell* och *Larsson* i Berga.

Herr Anderson i Tenhult: Då jag nyss hade ordet, uttalade jag den åsigt, att de för dessa kontraktsadjunkters aflöning erforderliga medel kunde och borde utgå från presterskapets löneregleringsfond. Jag anser också, att jag för denna min åsigt kan hemta stöd af samma kongl. förordning, som nyss omnämndes från statsrådsbänken. I § 1 heter det nemligen bland annat: "börande lönerna beräknas så, att det extra ordinarie presterskapet kan, såsom hittills, af det ordinarie aflönas, samt härvid särskildt afseende fästas derå, att på en del ställen och orter komminister ej finnas". Nu veta vi, att Kongl. Maj:t vid åtskilliga tillfällen tagit större eller mindre belopp af denna fond och lemnat åt de svagast aflönade presterna. Jag kan därför icke se, att något hindrar Kongl. Maj:t att från fonden taga ett eller par tusen kronor och gifva dem åt de prester, som der uppe hafva självården sig anförtrodd. Finge dessa då så stort belopp, att de kunde aflöna adjunkter, en eller flere efter behof, borde alla vara tillfredsställda dermed.

För min del har jag sålunda den uppfattning, att Kongl. Maj:t eger obestriddig rätt att taga de medel, som här äro i fråga, från presterskapets löneregleringsfond.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef emellertid begärd

och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition.

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt under mom. a) i 74 punkten af utlåtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, är utskottets nämnda hemställan af kammaren afslagen.

Omröstningen visade 86 ja men 114 nej; varande alltså utskottets hemställan afslagen.

Mom. b)

Bifölls.

Punkten 75.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte på extra stat jemväl för år 1891 anvisa ett belopp af 16,000 kronor, att ställas till styrelsens för nordiska museet förfogande för att enligt dess bestämmande användas för museet tillhörande ändamål.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två motioner, väckta den ena, inom Första Kammaren (motion n:o 25), af herr friherre *C. G. af Ugglas*, som hemställt, att det hittills varande årliga statsanslaget till nordiska museet af 16,000 kronor måtte varda förhöjdt med 9,000 kronor, eller till 25,000 kronor, och den andra, inom Andra Kammaren (motion n:o 197), af herr *C. Nyström*, hvilken föreslagit, att Riksdagen måtte med 9,000 kronor höja det till nordiska museet utgående anslaget.

Under föreliggande punkt hemstälde nu utskottet, att Riksdagen, med anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning och de i ämnet väckta motionerna, måtte på extra stat för år 1891 anvisa ett belopp af 25,000 kronor, att ställas till styrelsens för nordiska museet förfogande för att enligt dess bestämmande användas för museet tillhörande ändamål.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *H. P. P. Tamm*, vice talmannen *L. O. Larsson*, *Sven Nilsson*, *P. Pehrson* i Törneryd, *N. Petersson* i Runtorp, *A. Peterson* i Hasselstad, *Åkerlund*, *N. Jönsson* i Gammalstorp, *C. G. Andersson* i Skeenda och *J. Eklund*, hvilka hemställt: att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, men med afslag å herrar friherre af Ugglas' och Nyströms motioner i ämnet, måtte till nordiska museet för år 1891 å extra stat anvisa ett belopp af 16,000 kronor.

*Angående
anslag till
nordiska
museet.*

Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)

I fråga härom anförde:

Herr Peterson i Hasselstad: Mot utskottets hemställan i denna punkt har jag i likhet med flere utskottsledamöter från denna kammare afgifvit reservation. Denna reservation gäller icke Kongl. Maj:ts förslag, hvaremot reservanterna icke haft något att anmärka, utan de motioner, som väckts af herrar af Ugglas och Nyström. Vi hafva ansett oss böra vidhålla den princip, som utskottet länge följt, att, då sådana frågor, som den nu förevarande eller som den, som förelåg i femte punkten af detta betänkande, förekomma, man icke borde tillstyrka Riksdagen att bifalla en sådan framställning, förrän behovet af ökad anslag blifvit af Kongl. Maj:t pröfvadt och hemställt till Riksdagen. Här gäller nu icke såsom vid femte punkten att inrätta en särskild profession och därför bevilja aflöning, utan blott att bevilja lön åt museets styresman med 6,000 kronor jemte 3,000 kronor till öfrigt betjening vid museet. Såsom sagdt, är det på grund af nämnda princip jag med flere reserverat oss. Hade frågan deremot framlagts af regeringen, hade den till äfventyrs äfven af reservanterna kommit att röna ett bättre bemötande än hvad nu varit fallet.

På dessa skäl har jag inom utskottet, likasom jag ock kommer att göra nu i kammaren, röstat för bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men afslag å motionerna.

Herr Nyström: I afseende å de af herr August Peterson framställda anmärkningar vill jag endast påminna derom, att särskildt nordiska museets historia utvisar, att Riksdagen icke alltid satt sig emot att på enskild motionärs initiativ bevilja anslag till detta museum, när behovet af sådant anslag varit behörigen styrkt. Historien om det statsbidrag, som museet för närvarande uppbär, är nemligen den, att anslag till detsamma först beviljades på enskild motion af friherre Nordenfalk och sedermera, jemväl på enskild motion af herrar friherre af Ugglas och Hedlund, förhöjdes. Således i båda dessa fall står detta anslag på enskild basis, och enskilda motionärer hafva gifvit det uppslag, som ledt till dess beviljande.

Vidare har herr August Peterson sagt, att här vore fråga om att bevilja lön åt museets föreståndare. Detta påstående är dock icke så fullt noggrant. Statsutskottet har mycket riktigt sagt, att det icke vore skäl med afseende å anslaget beskaffenhet och museets ställning att gifva närmare bestämmelser om anslaget användning, utan att detsamma borde beviljas till befrämjande af museets ändamål i allmänhet; och det är således icke riktigt att säga, att anslaget utslutande är afsedt till lön vare sig för museets föreståndare eller personal i öfrigt. Men visserligen är det sant, att det vore både rätt och billigt att bevilja dessa medel för att i någon mån ersätta allt det arbete och de ofantliga uppoffringar, som museets styresman underkastat sig. Detta har statsutskottet redan år 1881 erkänt böra ske. Men man har ändock icke rätt att säga, att detta tillskott nu skulle endast afse denna lön, utan statsutskottet har, som nämndt, så behandlat saken, att anslaget i sin helhet skulle ställas till vederbörandes för-

fogande för befrämjande i allmänhet af nordiska museets ändamål. Den föregående talaren har äfven påmint derom, att om förslag om anslagets förhöjning framlagts efter frågans föregående pröfning af regeringen, skulle den till äfventyrs rönt ett bättre bemötande äfven af reservanterna inom statsutskottet, hvilka i så fall äfven må hända tillstyrkt bifall till motionen. Jag har den förhoppning, att från regeringens sida ingen motsägelse skall göras mot förhöjning af detta anslag, ja kanske att från regeringens sida ett uttalande skall komma om behöfligheten deraf eller derom, att denna förhöjning vore en synnerligen god och nyttig sak. I så fall vore ju också den föregående talarens anmärkning i detta häseende till fullo bemött, ty det är väl uppenbart, att, om departementschefen hyser denna åsigt och uttalar densamma här i kammaren, detta bör hafva samma verkan och betydelse, som om regeringens åsigt uttalats genom anslagets införande i statsverkspropositionen.

Jag tror mig nu hafva bemött de hittills framställda anmärkningarna emot den ifrågasatta förhöjningen, och hoppas att dessa anmärkningar icke vidare skola anföras såsom skäl emot denna förhöjning, för bifall hvartill i öfrigt så starka skäl förekomma. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Pehrson i Törneryd: Den siste talaren slutade med att uttala den förmodan, att han tillfredsställande bemött de skäl, som hittills anförts emot en förhöjning af ifrågavarande anslag. Jag vill icke betaga honom denna hans föreställning. Men jag får säga, att jag funnit hvad han sade icke vara mera tilltalande än hvad som förut anförts för förhöjning af detta anslag. Jemte det att här är fråga om att höja anslaget utöfver hvad Kongl. Maj:t begärt, bör man äfven lägga märke till andra omständigheter, som kunna på frågan inverka. Såsom här är erinradt, har föreståndaren för nordiska museet full frihet att använda de till museet anslagna statsmedel på det sätt, som han finner för godt; och han kan sålunda, då det nu är fråga om uppförande af nya byggnader, t. ex. genom inköp af en mängd föremål af samma slag gifva museet den utsträckning med afseende å icke allenast samlingar utan äfven byggnader, att man kan befara att staten till sist får öfvertaga alltsammans. Äfven i dessa förhållanden synes mig ligga ett skäl, som talar för att icke för närvarande öka detta anslag utöfver dess nuvarande belopp. Jag kan icke heller underlåta att ytterligare framhålla det egendomliga förhållandet, att, då styrelsen för denna institution icke hos Kongl. Maj:t begärt mer än 16,000 kronor, och Kongl. Maj:t föreslagit detta belopp, statsutskottet icke velat stanna vid Kongl. Maj:ts förslag, utan ansett sig böra på enskilda motionärers förslag höja anslaget till 25,000 kronor. Det är väl sant, att det nu mera nära nog blifvit en praxis i båda kamrarne att frångå den gamla goda regeln, som förut tillämpats, att, när Kongl. Maj:t efter pröfning gjort framställning om anslag till visst belopp, då åtminstone ej öfverskrida detta belopp. Men fastän, såsom sagdt är, äfven denna kammare frångått den nämnda regeln på senare tid, så får jag dock säga, att jag fortfarande hyser den åsigten, att,

*Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)*

då regeringen, som bättre än den enskilde, är i tillfälle att bedöma hvad som i ett sådant fall som detta behöfves, pröfvat frågan och hemställt om ett anslag till ett visst belopp, Riksdagen äfven bör fästa mera afseende dervid än vid en från regeringens förslag afvikande enskild framställning. Det är på grund af nu anförda skäl jag anhaller, att kammaren, med afslag å motionerna i ämnet och utskottets hemställan, måtte bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Winkrans: Det är sällan jag med så oblandad tillfredsställelse gifvit min röst för beviljande af ett anslag som jag kommer att göra denna gång. Vi hafva här framför oss en institution, som är frukten af en enda mans skapande kraft. Såväl samtid som — jag är öfvertygad derom utan att göra anspråk på någon profetisk förmåga — en efterverld skall erkänna, att denne man med sina sträfvanden lyckats åstadkomma något under de två sista decennierna, hvaröfver man väl må förundra sig. Och detta har varit möjligt endast derigenom, att hos stiftaren af nordiska museum förefunnits grundliga insigter, en outtröttlig energi och en brinnande kärlek till saken, hvilket allt åstadkommit denna inrättning, som är i högsta grad förvånande. Genom denna energi och denna kärlek till sitt verk har han satt hela folket i rörelse, så att det blifvit en sanning hvad som på annat ställe uttalats, att från torparflickan till Konungen offer bringats åt detta museum, som således kan i högsta grad kallas en folklig inrättning. Då nu så är förhållandet, att så mycket gjorts för detta, och då vi hafva den sällsynta och sällsporda lyckan att hafva en man, som förenar i sig alla dessa egenskaper samt icke, såsom fallet i allmänhet är, tänker på egna fördelar, utan önskar att till det allmänna, till svenska folket, helt och hållet skänka frukterna af sin verksamhet, då tror jag mig som representant af svenska folket gifva ett sant och riktigt uttryck af detta folks känslor, om jag gifver min röst till förmån för ett anslag, som kan stödja denne mans oegenlyttiga och fosterländska verksamhet. Förhållandet är icke så, att man behöfver frukta, att dessa samlingar komma att tillfoga staten några förluster. Det är tvärt om så, att kostnaderna för underhållet af detta museum till en mycket ringa del utgå från statsverket, under det de öfriga utgifterna mångdubbelt öfverstiga dessa kostnader. Också äro frukterna af dessa utgifter synnerligen stora. Det torde väl aldrig hända, att någon landsman från landsorten kommer hit till Stockholm för att se de många sevärdheter, vi ega i vår sköna hufvudstad, utan att han eignar någon tid åt ett besök just i detta museum; och hvad han derifrån medför är både lärerika och angenäma intryck, som för hela hans lif kunna medföra nytta och i alla händelser äro af den beskaffenhet, att de underhålla hans kärlek för våra gamla fosterländska minnen, som äro på väg att bortsopas. Denna fosterländskänsla har ju sitt stora värde, äfven om den icke kan omsättas i penningar. Samma erfarenhet göra vi äfven, då en främling från något annat land kommer hit, ty då är detta nordiska museum en institution, som väcker hans uppmärksamhet, ja, beundran, i så hög grad, och han önskar att kunna åstadkomma något sådant äfven i sitt hemland.

Det är längesedan Sverige gjorde anspråk på att spela någon politisk roll i Europa, men från att deltaga i det kulturarbete, som pågår inom menskligheten, hafva vi icke afstått, och jag hoppas, att vi icke heller framdeles skola göra det. Jag vågar således uttala en mening tvärt emot de årade reservanter, som nyss uppträdt mot statsutskottets hemställan och försvarade den i sig sjelf mycket rigtiga regel, som i allmänhet bör vara gällande, men som dock tål sina undantag. Att ett sådant undantag nu föreligger har motionären visat, då nemligen regeringen ett par gånger haft tillfälle att uttala sig just rörande detta anslag. Om vi besinna, att sedan anslaget vid 1881 års riksdag höjts till dess nuvarande belopp, 16,000 kronor, de nummer, som museet innehar, fördubblats i antal, och att de lokaler, som fordras för att inhysa alla föremål, mer än fördubblats, är det icke underligt, om man af statsverket begär, icke ett dubbelt så stort anslag som förut, hvilket vore det naturliga, utan ett till ungefär 50 procent ökad anslag. Jag önskar, att man för alla andra anslag måtte få lika god valuta som för detta, och jag anhåller på det varmaste att få yrka bifall till det af utskottet framställda förslaget, hvilket jag hoppas i denna kammare skall vinna mycket större sympatier än det lyckades vinna i den första. Ty om något anslag är folkligt, så är det just detta, som rör folkets egendom.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Med herr Winkrans förenade sig herrar *Metzén, E. W. Carlson, Lyth, Wittrock, A. V. Carlson, Björck, Arhusiander, Andréén, Bratt, Gibson, Stjernspetz, Kardell, Svensson* i Karlskrona, *Pålsson* och *Fredholm*.

Herr Anderson i Tenhult: Inom statsutskottet yrkade jag bifall till det högre belopp, som föreslagits, nemligen 25,000 kronor, och jag kommer att göra det äfven här. Jag tror nemligen, att dessa penningar komma att blifva mycket väl använda, ja, mycket bättre än många andra anslag.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Petersson* i Boestad, *Ekeborgh, Wieslander* och *Sandwall*.

Herr Nyström: Intill dess någon anmärkning mot museets organisation, ändamål eller arbetsätt framkommit, anser jag för rättest att blott bemöta de formella anmärkningar, som hittills framstälts, och skall således inskränka mig till detta. Det har då påmintes — och det är något, som jag förutsåg skulle komma att framhållas — att museets styrelse icke begärt det högre anslaget, utan förklarar sig nöjd med de 16,000 kronorna, och att det under sådana förhållanden icke vore skäl i att bevilja någon förhöjning. Men jag har här i min hand styrelsens protokoll, som visar, att redan på hösten, då det var tid att begära anslag, styrelsen förklarade, att 25,000 kronor vore det minsta, hvarmed museets nödiga behof kunde tillgodoses, och den

*Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)*

skulle naturligtvis hafva vidhållit sitt yrkande hos departementet, om den icke haft klart för sig, att vid de stora massor af anslagsbehof, som tränga sig tillsammans på 8:de hufvudtiteln, dess utsigter att få mer än 16,000 kronor i denna form skulle vara ganska ringa. Under sådana förhållanden lät styrelsen, naturligtvis fasthållande vid sin mening att 25,000 kronor vore det minsta som behöfdes, tanken på detta tillskott fara och nöjde sig med att blott begära 16,000 kronor, emedan det, som sagdt, syntes styrelsen uppenbart, att den uti denna form ej skulle kunna få mera. Men naturligtvis har den icke uppgifvit sin mening om behofvet af det större anslaget, hvilket äfven synes af dess protokoll för den 30 december förlidet år. Då fans för styrelsen ingen annan utväg än att genom enskild motion få saken bragt under Riksdagens prötning. Detta är frågans formella historia; och man kan således icke komma med den invändningen, att styrelsen icke önskat högre anslag, ty den önskade det redan på hösten, då det öfverlades om budgeten, och den vidhöll denna önskan i början af detta år, då man sökte enskild motionärs förord.

Det har äfven sagts, att museets styresman nu skulle kunna förfoga öfver statsmedlen och till och med använda dessa till byggnader. Det är dock icke så, utan han är beroende af en styrelse, och för dem, som ega kännedom om museets stadgar, är det i alla händelser klart, att han är stäld under allmänhetens kontroll på mer än ett sätt. Dessutom utses särskilda revisorer af vetenskapsakademien, hvilken således deltagar i kontrollen, hvarför man kan vara alldeles öfvertygad om, att det icke förekommer några utgifter, beträffande hvilka icke styrelsen är ansvarig att de utgå i öfverensstämmelse med museets ändamål.

Hvad nu byggnaderna beträffar, så äro, om man afser de stora byggnaderna, medel dertill insamlade på enskild väg. Menar man åter uppförande af gamla kyrkor och dylikt, så är det meningen, att äfven dertill medel skola åstadkommas genom enskilda uppföringar, så att man icke har skäl att förekasta museet något i detta hänseende. Snarare skall man erfara förundran — och beundran — öfver, att det på enskildt initiativ lyckats åstadkomma så oerhörda samlingar, som blifvit offentlig egendom och aldrig skola upphöra att vara det. Det är i detta afseende på samma sätt med dessa samlingar som med en mängd sjukhus och barmhertighetsanstalter, Stockholms högskola m. fl., hvilka icke heller äro några statsinstitutioner; men hvem vågar väl betvifla, att de äro en offentlig egendom och att ingen enskild någonsin skall kunna springa bort med de sålunda skapade samlingarna och inrättningarna. Så är det äfven här, och vi måste fasthålla vid den synpunkten, att nordiska museet är en offentlig egendom och att det aldrig kan blifva tal om, att någon enskild person kan för sin egen räkning disponera öfver detsamma. Man bör väl, särskildt i denna kammare, finna det lyckligt, att för en gång ett statsändamål kan tillgodoses utan att en statsinstitution, ett embetsverk, därför behöfver inrättas.

Vidare har man talat om den stora utsträckning dessa samlingar fått. Då emellertid detta endast nämnts i förbigående, tillåter jag

mig icke att allt för mycket fästa mig dervid. Så länge vetenskapens utveckling pågår utan gräns, så länge måste också vetenskapens — i detta fall kulturhistoriens — materiel växa och ökas i mångfaldiga riktningar. Det är annars en anmärkning man mycket ofta får höra, att det samlas till detta museum både likt och olikt. Understundom får till och med anmärkningen den formen, att man der samlar allt möjligt "skräp", d. v. s. med andra ord, att samlarifvern går för långt, så att samlingarna få för stor utsträckning. Men jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att själen i den moderna vetenskapen, som framgår ur den komparativa metoden, är jemförelsen, och att framför allt behöfver denna vetenskap s. k. serier, d. v. s. en mängd föremål, som i hufvudsak äro lika, men i enskildheterna mer och mindre skilja sig från hvarandra, för att komma till klar insigt om den historiska utvecklingen i detta fall. Jag ber få fästa herrarnes uppmärksamhet på, huru glad man skulle vara, om man i fråga om andra samlingar, t. ex. de förhistoriska eller de som kommit till oss från den klassiska tiden, särskildt de pompejanska, hade rätt mycket "skräp" — för att använda det brukade tillmälet — d. v. s. rätt många föremål, så att man kunde sammanbringa en serie, som är nödvändig för att få fullständiga upplysningar i allehanda mer och mindre viktiga historiska frågor. Beträffande denna vetenskap är det på samma sätt som med naturvetenskapen: man samlar alltjemt, så kommer der en Darwin och det visar sig då, att han för sina teorier behöfver hvarenda detalj, detaljer om hvilkas betydelse man förut icke hade någon aning, men som för hans metod äro af den allra största vikt för att han skall kunna uppbygga sitt vetenskapliga system. Först då kan man få klart för sig värdet och vigten af en dylik fullständighet.

För öfrigt är det af behofvet påkalladt att hafva flera exemplar af dessa saker för bytet med andra museer, som i stor utsträckning pågår. Jag kan således ej se något skäl att ogilla fullständigheten vid dessa samlingar, hvilkas ändamål är att taga upp och bevara material för den del af vår historia, som ännu är i hufvudsak oskrifven, nemligen våra förfäders dagliga lif, särskildt allmogens, en historia, som har lika stor, om icke större vikt än de yttre händelsernas historia, hvarmed man hittills nöjt sig. Den, som inser detta, den som tror att det folk, som vårdar sina minnen, också vårdar sin framtid, skall icke af de framställda anmärkningarna låta afhålla sig från att afgifva sin röst för detta fosterländska och genom en enda mans energi grundade företag, som är egnadt att gagna ett verkligt stort ändamål.

Herr Vahlin: Reservanterna mot utskottets förslag hafva grundat sitt yrkande på afslag på den omständigheten, att framställningen om detta anslag icke kommit från Kongl. Maj:t. Jag tror deremot, att detta museum är af just den beskaffenhet, att en framställning om dess understödjande kanske lämpligast bör komma från Riksdagen. Vi hafva andra museer, som förvara troféerna från vår yttre storhetsperiod, men det nordiska museet är det första, som med någon framgång tillvaratagit minnen från vår inre utveckling, de länge undanskymda

*Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)*

Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)

minnena af folkets eget lif, arbete, begåfning och konstfärdighet. Just för oss bör därför detta museum ega stor betydelse — det är detta museum redan och det skall helt visst allt mer blifva vår nya historias museum, sådan som jag är öfvertygad om, att flertalet i denna kammare önskar och hoppas, att denna historia skall för framtiden gestalta sig. Så mycket nit och skicklighet, så mycken oegennyttig hängifvenhet för en stor sak, som detta museums tillkomst lägger i dagen, är sannerligen ingen hvardaglig företeelse. Jag tror därför, att kammaren icke bör vara rädd för att hafva gifvit ett farligt prejudikat genom att bevilja anslaget, utan tvärtom att den bör vara rädd för att icke gifva ett sådant prejudikat; ingen borde få tro att vi här icke förstå uppskatta så sällsynta egenskaper, använda för en så stor uppgift.

Jag ber därför få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Farup, Thestrup, Schöning, De Laval, Lilienberg, Petersson* i Hamra, *Höglund* och *Crafoord*.

Herr vice talmannen L. O. Larsson yttrade: Då jag står anecknad som reservant, ber jag få angifva några få skäl, hvarför jag reserverat mig mot utskottets förslag. Jag behöfver icke vara mångordig, därför att det icke gäller, huruvida man vill lemna något understöd till nordiska museet eller icke, utan huruvida man vill gifva de 16,000 kr., som Kongl. Maj:t och museets styrelse begärt, eller 25,000 kronor. Det är hela frågan, och jag behöfver således icke ingå på någon pröfning af förtjensterna hos föreståndaren för detta museum eller om han samlar för mycket af somliga saker. I utskottet tog jag denna fråga mycket enkelt. Hela sakens historia är den, att styrelsen för museum kom in till Kongl. Maj:t och begärde, att Kongl. Maj:t ville hos Riksdagen begära ett lika stort anslag som förra året, eller 16,000 kronor. Det gjorde äfven Kongl. Maj:t, och vi hafva tillstyrkt den kongl. propositionen i full förvisning om, att styrelsen skulle vetat hvad som behöfdes och äfven begärt det nödvändiga; och den har begärt 16,000 kronor. Nu säger en motionär, att styrelsen tänkt annat. Men icke kunde vi veta i utskottet, hvad styrelsen tänkt sig, utan vi visste endast hvad styrelsen skrifvit till Kongl. Maj:t, och Kongl. Maj:t meddelat Riksdagen. Det är helt enkelt saken. Vi, som reserverat oss, vilja gifva precis det belopp, som museets styrelse och Kongl. Maj:t begärt. Huruvida motionären fått bemyndigande af styrelsen att begära mer än hvad styrelsen från början tänkt sig, eller om denna icke vågat sjelf göra framställning derom, känner jag icke, men jag känner personerna, som sitta i styrelsen, och dem kan jag icke räkna till de rädda. Det är klart, att hade styrelsen ansett ett större anslag behöfvas, hade den nog haft förmåga att göra framställning i saken.

Jag undrar hvad man i riksdagen i allmänhet skulle säga om statsutskottet, om det, när Kongl. Maj:t begärt en viss summa, tillstyrker eu ännu högre. Det tror jag icke vore efterföljansvärdt, och jag tror icke heller, att Andra Kammaren skulle önska det som regel. Reservanterna hafva icke ansett sig kunna göra det och trodde, att

man skulle vara tacksam och belåten. om man finge hvad man begärt hos Kongl. Maj:t. På de skäl jag anført kan jag icke annat än sluta mig till museets styrelses förslag, att 16,000 kronor skulle vara det lämpligaste beloppet, och jag nödgas därför yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag på utskottets hemställan.

*Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)*

Häruti instämde Herrar *Mallmin, Eliasson, Kihlberg, Holmgren, Larsson* i Upsala och *Anderson* i Skeenda.

Herr Gustaf Berg: Jag begärde ordet hufvudsakligen för att påpeka en enda omständighet. För mig nemligen framstår det förhållandet, att nordiska museets styrelse icke begärt ett förökadt anslag, såsom en grannliga anspråkslöshet, för hvilken grannlagenhet man bör hålla styrelsen all räkning. Oaktadt denna omständighet torde behovet af högre anslag vara ovedersägligen ådagalagdt.

Detta behof framgår bland annat deraf, att, såsom revisionsberättelsen för sista året visar, styresmannen nödgats afstå hela sitt arvode, för att få debet och kredit att gå i hop.

Då jag nu fått ordet, skall jag be få påpeka den uppfostrande betydelse, jag för min del anser ett museum sådant som detta ega. Detta museum har lärt allmänheten taga värd om sina fosterländska minnen och lärt den att bedöma, hvad som är karakteristiskt för den ena eller andra tidsperioden. Och jag frågar eder, mine herrar, hvad är väl denna omvårdnad om de fosterländska minnena från förgångna tider annat än hörsamhet mot budet: "hedra fader och moder". Jag skall be få anföra endast ett par exempel på det uppfostrande inflytande, som i allmänhet taladt tillvaratagande af dessa gamla minnen utöfvar på folket.

Huru förhåller det sig väl med dessa gamla stenvapen, som man hittar i jorden och hvilka, med hänsyftning å deras förmodade ursprung, å landsbygden fordом kallades "åskviggas". För icke många årtionden sedan var den allmänna tron, att dessa gamla tingestar icke egde någon annan betydelse än att bota sjukdomar hos kreatur och hämma skogseldars spridning. Nu deremot finnes icke ett folkskolebarn, som icke vet, att i dessa gamla vapen läser man fosterlandets äldsta historia, en läsning, som, äfven om den till en början gick något stapplande, dock blir säkrare dag för dag. Och hvad är det, som har befordrat denna kunskap om vår förhistoriska tid i så hög grad som just tillvaratagandet, ordnandet och jmförandet af dessa talrika, men för den ytlige betraktaren så värdelösa föremål?

Ett annat exempel: För några årtionden sedan hände det, att uti den trakt, der jag nu har min verksamhet, refs en gammal kyrka, som utgjorde ett det allra yppersta minnesmärke i vårt land af den byzantinska byggnadskonsten från 13- eller 14- hundralet. Uti denna kyrka funnos ock många saker, väl värda att taga vara på, men som blefvo utsatta för en vandalism, på hvilken en framstående konstännare, Mandelgren, framlagt en del exempel. Jag har i orten fått bekräftelse på hvad Mandelgren sålunda uppger och vill nu icke ens nämna för hvad ändamål altarringen blef använd, men kan berätta,

*Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)*

att den gamla vackra predikstolen, hvilken inköptes af enskild person, användes till hundkoja.

Så gick det till för några årtionden tillbaka. Nu kan något sådant icke hända; och skulle det verkligen icke hända, så är det en yttring af råhet. Men förr behöfde det alldeles icke utgöra en yttring af råhet, utan helt enkelt af okunnighet. Att tillståndet numera är sådant, beror väl till en del derpå, att lagstiftningen tagit saken om hand, men uti ännu högre grad på den omständigheten, att uti folkmedvetandet ingjutits och inträngt öfvertygelsen derom, att vi böra vårda våra gamla fosterländska minnen. Hårtill hafva många faktorer bidragit, men, jag vågar påstå, få — om ens någon — af dem så kraftigt som nordiska museet och dess utmärkte styresman.

Vore det nu fråga om ett byggnadsanslag, så skulle jag icke rösta därför. Nej, jag anser, att allmänheten, som med sina gåfvor bidragit till bildande af museet och dess byggnadsfond, helt och hållet bör taga byggnadsfrågan om hand; och jag tror, att museet derigenom blir för allmänheten kärare, än om det vore en statsinstitution. Men deremot anser jag det helt och hållet som en hederssak för svenska nationen att icke tvinga den man, som skapat detta museum, som derpå offrat en hel förmögenhet och som gjort nordiska museet till en förebild för andra anstalter af liknande slag i världens främsta kulturländer, att icke tvinga denne man, säger jag, att fortfarande nödgas afstå hela den honom tillmätta lön för att få debet och kredit i museets räkenskaper att gå i hop, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Lasse Jönsson: Efter de varma ord, som blifvit fälda till förmån för en lycklig utgång af frågan, skall jag inskränka mig till att instämma i hvad herrar Winkrans, Vahlin och G. Berg yttrat. Äfven jag anser, att Riksdagen bör visa sin välvilja mot den man, som samlat alla de föremål, hvilka nu förvaras i nordiska museet och som utan hans energi skulle gått förlorade. Det var, kan man säga, i rätt tid han började insamla dem. Ty nu hade de varit, åtminstone från min ort, omöjliga att åstadkomma till följd af den under de sista tjugu åren — sorgligt att omtala — uppträdande förstörelselusten.

Jag har varit i detta museum många gånger, och jag kan icke annat än tala om hvad jag känt, då jag gått igenom detsamma. Jag har varit allvarligt stämd, ja, än mera, jag har varit högtidligt rörd, då jag betraktat de der inrättade stugorna, eller rättare den stugan, som så varmt påmint mig min egen barndom, och det idoga, allvarliga och aktningstvårda folk, som förr verkade i sådana hem, men nu snart hör till sagan. Jag vill tro och hoppas, att denna kammare vill behålla några säkra minnen af detta folk, och det är därför jag med största nöje och tacksamhet röstar för bifall till utskottets förslag.

Herr P. Waldenström: Herr talman, mine herrar! Då så mycket yttrats till förmån för statsutskottets förslag, och då för öfrigt stämningen inom kammaren tyckes gå i den riktningen, att detta

anslag helt visst kommer att beviljas, sannolikt utan votering, så torde det tyckas vara temligen öfverflödigt, att jag nu yttrar mig. Dock må det icke förtänkas mig, att jag till hvad redan blifvit sagdt vill lägga några ord.

*Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)*

Enligt min åsigt har vice talmannen på ett fullkomligt tillfredsställande sätt förklaradt, hvarför reservanterna i utskottet från denna kammare kommit till det resultat, hvartill de kommit, och hvarför de icke kunnat komma till annat resultat. Emellertid hördes det äfven på honom, som om de ypplysningar, hvilka lemnats här i kammaren, skulle hafva inverkat på honom så, att han för sin enskilda del icke illa såge, om kammaren beviljade anslaget.

Det nordiska museet är icke något statsmuseum, men det är likväl ett nationelt museum så som kanske icke något af våra statsmuseer. Då detta museum kom till, uppkom det, så att säga, i elfte stunden för att rädda minnesmärkena af en kultur, som håller på att försvinna, och hvars smärre men ofta synnerligen karakteristiska alster inom kort torde vara helt och hållet sopade bort, derest de ej för offentliga samlingar tillvaratagas.

Då herr Hazelius begynte att göra sina samlingar, var det knappt någon som tänkte på, att dylika saker vore af något större värde för vår historia. Men sedan han gjort början och väckt intresset, så anställdes snart af enskilde öfver allt i landet forskningar efter sådana gamla föremål, och öfver allt samlade man dem.

Nordiska museum skiljer sig väsentligen från alla våra andra museer deruti att, medan de andra museerna, såsom tafvelmuseum, riksmuseum, zoologiska museum o. s. v., samla alster af vår konst eller exemplar af vår flora och vår fauna, så samlar nordiska museet allt, hvad det kan komma öfver, som bär vittne om den kultur, som under gångna tider verkat inom vårt folks djupaste lager — hos vår allmoge.

År 1879 erbjöd herr Hazelius sitt museum såsom gåfva till staten, ett mycket nobelt anbud kan man säga, då det gälde ett museum, som kostat så många mödor och ansträngningar och så stora penningeuppsoffringar. Men Kongl. Maj:t vägrade att å statsverkets vägnar taga emot detsamma, och detta därför, att det ansågs förenadt med för stora kostnader att få en sådan present som denna. Jag kan icke säga annat, än att detta var mycket klokt handladt af Kongl. Maj:t. Ty hvad tro herrarne, att det skulle hafva kostat, om det kommit an på staten att samla alla de föremål, som nu finnas i nordiska museum? Hvad tro herrarne t. ex., att John Ericsons arbetsrum, som nyss förts hit från New-York, skulle kommit att kosta statsverket, om vitterhets-historie- och antiqvitets-akademien inledt underhandlingar på New-York för att få köpa detsamma. Nu fins det i nordiska museum och kostar ingenting. På samma sätt förhåller det sig med de flesta andra saker. Allt, hvad nu herr Hazelius fått till skänks, hade man fordrat betalning för, om staten skulle hafva förvärfvat det. Jag kan alltså icke säga annat, än att det var mycket klokt af Kongl. Maj:t att icke taga emot den erbjudna presenten. Men hvad gjorde herr Hazelius då? Jo, angelägen att ändå göra museet till offentlig egendom, afhände

Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)

han sig sjelf eganderätten till detsamma och öfverlät det genom en skriftlig handling åt en styrelse, hvars underordnade tjänsteman han sjelf blef. På samma gång skänkte han till staten alla de föremål, som ända till 1880 års slut blifvit såsom gåfvor lemnade till museet, samt upprättade en förteckning öfver dem. Om denna förteckning ligger hos vitterhets-, historie- och antiqvitets-akademien, eller hvar den finnes, det känner jag icke; men säkert är, att den aflemnades.

Jag tror icke, att man kan annat än erkänna att, så nobelt som herr Hazelius handlat i detta fall, är det icke för mycket, om Riksdagen beviljar det nu begärda, af statsutskottet tillstyrkt anslaget å 25,000 kronor, allra helst när man nu vet, huru det kommit till, att styrelsen icke begärt mer än 16,000 kronor, och att Kongl. Maj:t icke gjort framställning om större summa än denna.

Man har talat om konkurrens emellan nordiska museet samt vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien, och för några år sedan var det mycket tal om denna konkurrens. Men det talet hade bort vändas på annat sätt, än som skedde. Ty utan tvifvel hade det funnits goda skäl icke att tadla Hazelius utan att ruska på akademien och fråga: "hvad gör ni, medan herr Hazelius gör allt detta".

Man har också klandrat den stora mångfald af exemplar, som herr Hazelius samlar. Ja, men det är icke någon brist, utan tvärt om en stor förtjänst hos ett museum att hafva ett rikhaltigt material: och jag föreställer mig, att liksom botanisten icke nöjer sig med ett exemplar af en växt, utan samlar så många exemplar som möjligt från olika delar af landet för att genom jemförelse mellan dessa exemplar få en riktig insigt i växternas lif och natur under delvis olika lifsvilkor, så har herr Hazelius tänkt och gått till väga på samma sätt.

Denna mångfald af exemplar af samma föremål har dessutom till stor del tillkommit såsom gåfvor. De äro ock af stort värde icke blott för forskningen utan äfven i annat afseende. Kunna nemligen några af dem, sedan den vetenskapliga bearbetningen skett, undvaras för museets räkning, så kunna de användas som mynt dels till kontant försäljning, dels till utbyte för erhållande af föremål, som museet saknar.

Huru stort penningvärde sådana gamla saker kunna hafva, tillåter jag mig att belysa genom ett exempel. Det var en af herr Hazeli skaffare, som för några år sedan i Norge köpte ett litet horn med bronsbeslag, hvilket var starkt occideradt. För hornet betalade han 4 kronor. Så fick han hos en antiqvitetshandlare se ett annat horn, nästan maken till det han hade köpt. Han frågade efter priset, och antiqvitetshandlaren begärde — 2,000 kronor. Antiqvitetshandlaren visste ock, att maken till det horn, han hade, fans, och hvar det fans och han hade skickat sitt ombud dit att bjuda 500 kronor för det samma, men då hade herr Hazeli skaffare redan köpt det för de 4 kronorna. Detta må som sagdt tjena såsom ett exempel på hvad betydelse det kan hafva för museet att ega dessa många exemplar.

Man säger, att det är så mycket *skräp*, som samlas i nordiska museet. Detta erinar mig om ett tillfälle, då jag gick igenom ett annat stort museum. Sedan jag sett åtskilligt, som jag tyckte vara värdelöst, sade jag till amanuensen: "hvad skall ni med så mycket skräp?"

— "Skräp", sade han, "hvad är det? Det finnes icke något skräp. Skräp är sådant, som ligger, der det icke *skall* ligga. När det kommer på sin rätta plats, så upphör det att vara skräp." Detta må kunna tillämpas äfven på nordiska museet.

*Angående
anslag till
nordiska
museet.
(Forts.)*

För öfrigt torde jag böra erinra herrarne om, hvad omdöme nordiska museet fått af utländska vetenskapsmän. Som herrarne veta, hafva både i Köpenhamn och Berlin inrättats liknande museer, och impulsen till dem har kommit från nordiska museet. Museet i Köpenhamn, som är inrymdt i 10 små rum, har ett statsunderstöd af 20,000 kronor. Nordiska museet är inrymdt i 90 rum. Det har, om jag minnes rätt, 26 amanuenser och biträden; och då hemställer jag till herrarne, om det icke skulle vara värdigt Riksdagen och särskildt Andra Kammaren, som representerar allmogen, hvars kultur nordiska museet i synnerhet afser att samla, att med uppräckt händer bevilja denna lilla summa åt en verksamhet, hvarigenom till nationens egenom har gjorts en samling, hvars värde icke kan uppskattas i penningar, allra minst med en summa, hvarpå 25,000 kronor skulle utgöra räntan.

Jag skall därför be att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr *Jonsson* i Hof instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Wennerberg*: Jag har icke mycket att tillägga till det som redan blifvit sagdt, men emedan en af talarne har önskat få höra ett ord från statsrådsbanken i detta ärende, skall jag i korthet härom yttra mig.

Såsom departementschef har jag tillstyrkt Kongl. Maj:t att äska den summa, som styrelsen för nordiska museet hade begärt. Att från min sida tillstyrka en högre skulle varit att slå in på en bana, som hittills icke alls blifvit beträdd.

Men som enskild person kan jag väl också nu få yttra mig. Jag har ifrån första början medverkat till det anslag, som herr *Hazelius* erhållit för sina samlingar. Jag har under alla de följande åren med stort intresse följt desamma; och jag har gladt mig åt den ovanliga, ja nästan obegripliga utveckling, som detta nordiska museum under hans nitiska medverkan eller rättare sagdt ensamma arbete har nått. Att det sålunda är långt ifrån, att jag skulle hafva något emot, att han genom detta högre anslag finge ett erkännande från Riksdagen, att han väl förtjenat ett större belopp än det han begärt, det säger sig sjelft. Jag vågar också hoppas, att ganska få skola finnas inom kammaren, som icke gerna instämna i statsutskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de gjorde yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å nämnda hemställan i hvad den afsåg de i ämnet väckta motionerna och bifall till Kongl. Maj:ts framställning, Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottets hemställt i 75:te punkten af utlåtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren — med afslag å utskottets hemställan, i hvad den afser de i ämnet väckta motionerna — bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Voteringen försiggick i vanlig ordning och visade 133 ja mot 71 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan oförändrad.

Punkterna 76—78.

Biföllos.

Punkten 79.

*Angående
anslag till
föreläsnings-
kurser för
arbetsklassen.*

Under denna punkt hemstälde utskottet:

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, och i likhet med hvad under de senare åren skett, måtte anvisa på extra stat för år 1891 ett anslag af 20,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna *föreläsningskurser för arbetsklassen*, dock under följande villkor:

att understödsbelopp, som utgifves till hvarje anstalt eller förening, icke får öfverstiga 3,000 kronor för år räknadt;

att kommuner eller enskilde tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnas regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser;

att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blifva förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig de villkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvas nödiga och lämpliga.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet till

Chefen för ecklesikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg, som anförde: Det torde numera vara allmänt bekant, hurusom Första Kammaren vid behandlingen af denna punkt nedsett det af Kongl.

Maj:t begärda anslag af 20,000 kronor till 17,000 kronor, i afsigt att dermed låta arbetareinstitutet här i Stockholm icke af anslaget blifva delaktigt.

*Angående
anslag till
föreläsningss-
kursur för
arbetsklassen.
(Forts.)*

Den dag, då åttonde hufvudtitelns behandling pågick inom båda kamrarne, sökte jag, så långt det var möjligt, att närvara på båda ställena. Då denna punkt förhandlades i Första Kammaren, var jag här i den Andra fullt sysselsatt med att i mån af min förmåga söka vinna framgång åt Kongl. Maj:ts proposition angående ombyggnad af akademiens för de fria konsterna hus. Jag säger icke detta i den mening, som skulle jag med min närvaro i Första Kammaren hafva kunnat hindra det slut, till hvilket kammaren kom. Men väl vågar jag tro, att, med afseende på de upplysningar, som jag velat der lemna — enär jag nemligen redan på förhand visste, att om denna punkt skulle uppstå tvist — jag skulle lyckats att i någon mån hämma den våldsamma häftighet i utlåtelse, som oemotståndligt, tyckes det, ryckt med sig majoriteten i Första Kammaren, som för tillfället var ganska klent besatt. Det är sålunda först nu, som det kan lyckas mig att meddela dessa upplysningar, som visserligen icke *borde* för någon vara nya, men som troligen *äro* det. Jag har skäl att tro detta, enär jag både hört och i tidningar sett icke obetydlig missuppfattning i afseende på hvad Kongl. Maj:t i ifrågavarande sak på grund af Riksdagens dertill lemnade anslag beslutit.

År 1883 öfverlemnade Riksdagen till Kongl. Maj:t en summa för att dermed föreläsningar för arbetare skulle kunna hållas. 1884 utfärdade Kongl. Maj:t en kungörelse rörande detta ämne. I denna kungörelse upptog Kongl. Maj:t såsom vilkor för åtnjutande af anslag ordagrant de bestämmelser, som nyss äro här upplästa. Men då i sista punkten det heter, att "anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvas nödiga och lämpliga", så vidfogades såsom sådana i denna kungörelse följande: "så hafve Vi funnit godt, med godkännande af Riksdagens beslut i ämnet, i nåder förordna, att styrelse för anstalt eller förening, som för ifrågavarande ändamål önskar bidrag af statsmedel, skall före den 1 instundande november till Vår vederbörande Befallningshafvande ingifva till Oss stäld ansökning med uppgift å beloppet af det bidrag, som anses erforderligt, jemte handlingar, som visa, att vilkoren för åtnjutandet af sådant bidrag varda behörigen uppfyllda; åliggande det Vår Befallningshafvande att till ecklesiastikdepartementet före den 1 påföljande december insända ansökningshandlingarna jemte eget utlåtande; och skall anstalt eller förening, som af ifrågavarande statsanslag erhåller bidrag, vara underkastad inspektion af den person, som Vår Befallningshafvande eger att förordna, äfvensom det skall åligga vederbörande styrelse att vid undervisningsårets slut afgifva redogörelse angående anstaltens eller föreningens verksamhet under året."

Detta har alltsedan 1884 efterkommit, och der någon gång så icke skett, der har anslag vägrats. Der återigen nöjaktig redogörelse blifvit lemnad, styrelsen tillsatt kunniga och lämpliga lärare, och detta tillsetts genom Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som utsett

Angående
anslag till
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

inspektörer, så har icke något kunnat anmärkas, utan har då Kongl. Maj:t åt vederbörande lemnat anslag. Så har skett hela tiden, och visserligen äfven nu sista gången.

Öfverståthållarembetet har i afseende å det sist förflutna året inlemnadt en redogörelse från arbetareinstitutets styrelse och tillika yttrat: "att embetet väl är i tillfälle att vitsorda förvaltningsrådets uppgift derom, att institutets föreläsningar med intresse omfattas af den arbetande befolkningen, men att öfverståthållarembetet för bedömmande, huruvida arbetareinstitutets förening ställt sig till efter rättelse de i Eders Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 30 maj 1884 stegade vilkor för åtnjutande af statsbidrag till föreläsningkurser, saknar annan grund, än bilagda yttrande, som i ärendet infordrats från professorn m. m. A. Lindstedt, såsom af öfverståthållarembetet förordnad inspektor för arbetareinstitutet. Då emellertid detta yttrande gifver vid handen, att institutets föreläsningar hållits i öfverensstämmelse med gällande stadgar, och att ofvanberörda vilkor blifvit särskildt i afseende å föreläsningarnas innehåll uppfyllda, får öfverståthållarembetet hemställa, att ansökningen måtte vinna Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall." Det betyg, som från inspektor inkommit hade följande lydelse: "I egenskap af arbetareinstitutets närvarande inspektor får jag härmed intyga, att föreläsningarna vid detta institut under läsåret 1888—1889, enligt den erfarenhet jag härom kunnat vinna, hållits i full öfverensstämmelse med gällande stadgar, och att sålunda de i kongl. kungörelsen af den 30 maj 1884, för åtnjutande af statsbidrag, föreskrifna vilkor blifvit i afseende på föreläsningarnas innehåll uppfyllda."

Mine herrar, allt sedan inom Första Kammaren en enskild person förra året uttalade betänkligheter i afseende å föreläsningarna i vissa fall vid detta institut — betänkligheter, som jag medgifver, att jag själf icke är främmande för — har jag ansett för min pligt att noggrannare följa dess verksamhet och huru dermed förhåller sig, och därför var jag icke fullt belåten med det betyg, som af inspektor afgifvits, deri han säger: "enligt den erfarenhet, jag härom kunnat vinna." —

Man kan väl icke skäligen fordra, att inspektor skall vara närvarande vid *hvarje* föreläsning, och det kunde därför hafva händt, att han varit frånvarande vid sådana, som kunnat gifva anledning till anstöt. Till följd häraf fick jag på begäran följande meddelande från ordföranden i institutets styrelse: "Till ordföranden i Arbetareinstitutets styrelse, herr professor F. A. Smitt. — Med anledning af eder förfrågan, huruvida det af mig för år 1889 afgifna intyg öfver föreläsningarna vid institutet skulle i sina ordalag innebära tillvaron af någon misstanke hos mig, att de föreläsningar, jag ej haft tillfälle bevisa, måhända kunnat gifva anledning till någon anmärkning med hänsyn till de vilkor, som af Kongl. Maj:t och Riksdagen föreskrifvits för åtnjutande af statsanslag för dylika föreläsningar, får jag härmed försäkra, att så ej varit fallet. Tvärtom är det min öfvertygelse, att samtliga föreläsningar vid institutet hållits under full medvetenhet om nämnda vilkor och af institutets lärare städs blifvit uppfyllda. Stock-

holm den 8 april 1890. — And. Lindstedt, f. d. inspektor för arbetareinstitutet.“

Jag har äfven gjort mig angeläget att utaf personer, som något härom torde veta, söka komma under fund med, huru det förhållit sig med föreläsningarna, synnerligast dem, som gälla kulturhistoria. Jag har dervid utaf sådana personer, som åhört dessa föreläsningar, fått det svar, att man med stor omsorg sökt ställa sig till efterrättelse samtliga Kongl. Maj:ts föreskrifter för institutet, och att något försök af enskilde att göra propaganda icke förekommit.

Men en gång väckt är misstanken snart nog uppe igen. Kanske detta omdöme var partiskt, och att man äfven borde hafva hört andra?

Jag har hört dem, icke blott sådana, som kunnat säga, att de någon gång varit närvarande vid och åbört dessa föreläsningar, utan nu äfven af sådana, som i stället för svar framställt den frågan: huru är det möjligt att en person, som utgifvit skrifter, hvilka äro stridande mot vår kyrkas bekännelse, och hvilka äro icke obetydligt stridande mot vår nuvarande samhällsordning, har kunnat utan att inblanda sina egna åsikter, hålla föreläsningar i kulturhistoria och det till så stort antal, som han gjort?

Frågan är fullt befogad, men den innehåller icke några bevis.

Huru är det möjligt? — Ja, huru är det möjligt, att en person, han må tillhöra kyrkan eller staten, i predikningar eller i politiska föredrag, synnerligen om han känner sig af sin pligt bunden att icke yttra *sin* mening, kan förtiga densamma, och ändå hålla sitt föredrag? Är det möjligt?

Den möjligheten, mine herrar, har visat sig såsom verklighet och visar sig dagligen.

Möjligheten *kan* således finnas, och I torden själfva finna, att när en *åhörare* säger sig icke hafva hört ett yttrande, så betyder det mera, än om en *icke-åhörare* säger sig ej kunna begripa, huru ett sådant kunnat undvikas.

Jag har märkt från mer än ett håll, att man trott det vara i sin ordning, att midt emot eller vid sidan af den af Kongl. Maj:t lagligen föreskrifna kontrollen gripa in bakom de af honom tillsatta myndigheterna för att få reda på förhållandena. Ett sådant tillvägagående anser jag vara, och förmodar, att hvar och en samvetsgrann embetsman skall finna otillständigt. Skulle det t. ex. vara i sin ordning, att ecklesiastikministern i första hand behandlade ett sådant ärende som frågan, om en prest, hvilken predikat mot vår lära, skulle afsättas från embetet? Hafva vi icke domkapitel? Hvarför icke i allting låta skickeliga tillgå och söka på bästa sätt tillse, att hvad som sjukt finnes må botas hellre än att låta allt icke finnas? Den medicinen voro både för kraftig och barbarisk.

Något enskildt, till form och innehåll bestämdt klagomål mot arbetareinstitutet i Stockholm har icke inkommit till regeringen; men sedan samme man, som förlidet år yttrade sina betänkligheter angående detsamma i Första Kammaren, denna gång ånyo gjort det och dervid blifvit understödd af en majoritet i samma kammare, så finner

Angående
anslag till
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

Angående
anslag till
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

jag, att Kongl. Maj:t deruti kan se en skälig anledning att gripa in i saken, men på det sätt, att Kongl. Maj:t genom vederbörande laglig myndighet söker få utforskadt, hur det i anmärkta hänseendet står till beträffande Stockholms arbetareinstitut. Det torde vara den rätta och tillbörliga vägen.

Mine herrar! I finnen, efter hvad jag nu anfört, att jag kommer att hemställa till denna kammare, att kammaren icke måtte biträda Första Kammarens beslut, hvarigenom i en kinkig sak knuten afhugges i stället för att lösas, och der det kraftigt rigtade slaget endast kan träffa de oskyldiga arbetare, som här i staden söka en högre grad af bildning. I stället anhåller jag, att kammaren måtte gifva sitt bifall till Kongl. Maj:ts af hela utskottet tillstyrkta proposition.

Vidare yttrade:

Herr Redelius: Efter det yttrande vi nu fått höra från statsrådsbanken, kunde kammaren måhända anse, att jag icke borde yttra mig, och jag vill icke förneka, att ecklesiastikministerns yttrande varit icke obetydligt egnadt att inverka på det yrkande, jag haft för afsigt att framställa. Det synes mig också, som om, i händelse något i den rigtningen, om också icke med samma ord, kunnat komma till Riksdagen med den kongl. propositionen, måhända, — jag vet icke, men det är möjligt, — medkammaren fattat ett annat beslut, derom vill jag dock icke nu yttra mig. Men om medkammaren fattat ett annat beslut och fäst något annat vilkor vid bifall till anslaget t. ex. att anslaget bifallits, men med det vilkor, att *Stockholms arbetareinstitut icke skulle få del deraf, så länge det bibehölle sin nuvarande föreståndare*, så hade detta måhända varit en utväg, som äfven denna kammare kunnat gå med på. Beträffande det öfriga tillåter jag mig taga det som en förklaring, hur Kongl. Maj:t betraktat saken, och efter hvilka grunder de af Riksdagen anslagna medel utdelats, och hvarför Kongl. Maj:t kommit in med det förslag, som nu föreligger utan att föreslå någon ändring i de hittills gällande bestämmelserna för anslags åtnjutande. Men derom hade jag förut icke tänkt yttra mig och vill ej heller nu säga något derom och det så mycket mindre, som jag icke haft i sinnet att säga någonting angående regeringens åtgöranden i denna fråga. Emellertid föreligger frågan nu en gång, vi må tycka om den eller icke tycka om den, och hvar och en i denna kammare är satt i nödvändighet att i dag eller senare gifva sin röst för eller emot.

Utskottet hemställer — för att nu gå till hvad jag tänkte säga — såsom redan är anfördt, att Riksdagen måtte bevilja 20,000 kronor till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningkurser för arbetsklassen. Jag har trots mig kunna helt kort, utan att inlåta mig på personligheter af ena eller andra slaget, hemställa om bifall till utskottets förslag men med den förändring, att anslagssumman skulle minskas med 3,000 kronor eller från 20,000 kronor till 17,000 kronor; men då detta är mot utskottets förslag, som är enhälligt fattadt, så anser jag behöfligt att bjuda skäl för detta yrkande, som jag kommer att sluta med. Jag är ense med

Kongl. Maj:t och utskottet derom, att anslag må beviljas för ändamålet, och att det sedvanliga bidraget äfven för nästkommande år må utdelas till dessa anstalter med undantag af *en*. Jag ämnar på förhand reservera mig mot, att det yrkande, jag tänkt göra, vore rigtadt mot föreläsningarne; det är det icke. Jag känner mig icke af något skäl kallad att uppträda mot vare sig det ena eller det andra arbetareinstitutet såsom sådant; men det har kommit på tal tillräckligt både i och utom Riksdagen om ett slags verksamhet inom ett af dessa institut af sådan beskaffenhet, att statsmagterna enligt min uppfattning hafva fullt giltig anledning att taga i öfvervägande, om *denna verksamhet är sådan*, att den *förtjenar* och *bör* af statsmagterna understödjas. Det är här icke fråga om att fördraga eller icke fördraga utan endast om att understödja eller icke understödja, d. v. s. med sitt understöd gilla en verksamhet af den art, som här är i fråga. Herrarne förstå, hvaråt jag pekar, utan att jag behöfver vara vidlyftig, men jag anser mig dock böra nämna det namn, vi så ofta hört omnämnas. Det tillhör föreståndaren för den anstalt, som kallar sig Stockholms arbetareinstitut, samme man, som framlagt skrifter på våra bord i kammaren och dervid angifvit sig heta Anton Nyström. Hvem mannen är, vet man, hans verksamhet är känd och hans åsikter också. Man har frågat, huruvida det är möjligt, att en person med de åsikter, han har, skulle, utan att öfverskrida de för bidragets åtnjutande stipulerade vilkor, kunna hålla föreläsningar öfver ämnen, sådana som t. ex. "*om religionsbegreppets utveckling*" eller frågan "*om uppkomsten af föreställningen om en himmel och ett helvete*", och jag dristar fråga så ännu. Man kan säga, att intet bevis ligger i påståendet att man icke begriper en saks möjlighet. Ja, oförstånd är intet bevis. Men det finnes likväl något, som kan kallas vetande och icke så ringa vetande, som kan ligga bakom den frågan: "hur är det möjligt?" Jag frågar så ännu: hur är det möjligt, att en person med s. k. positivistisk världsåskådning, att en person som gillar den s. k. utilismen och är emot all positiv religion, kan fullt objektivt hålla föreläsningar i sådana ämnen som dem, jag nyss tog mig friheten nämna? Jag tror det icke.

Hans verksamhet utom institutet är känd. Jag vill emellertid icke, allra minst efter hvad jag nyss hört anföras, yttra hvad jag eljest hade tänkt yttra, och jag vill ej heller trötta kammaren, som måhända icke önskar höra så mycket i detta ämne, och därför slutar jag med att yrka bifall till utskottets betänkande med den ändring, att anslagssumman 20,000 kronor minskas med 3,000 till 17,000 kronor i tydligt uttaladt syfte, att de öfriga anstalterna erhålla sina bidrag men icke Stockholms arbetareinstitut, så länge det står under Anton Nyströms ledning.

Jag anhåller, herr talman, om proposition härpå.

Herr Beskow: Det är icke att undra öfver, att en attack särskildt från kyrkans män gjorts mot arbetareinstitutet i Stockholm, ty man har befarat, att detta institut kan blifva en härd för positivismens och socialismens utbredning; men man har kanske sett faran större, än den i sjelfva verket är. Jag såg i en spridd aftontidning

Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

såsom bevis på, att institutet vore en god skola för socialismen anfördt, att tidningen Socialdemokraten anfallit Första Kammaren med utomordentlig häftighet, men detta är icke något bevis för, att arbetareinstitutet är en skola för socialismen, ty det är ju klart, att Socialdemokraten gerna anfaller Första Kammaren, ja hela Riksdagen, men allra helst Första Kammaren, isynnerhet då tidningen här hade den för sig fördelaktiga ställningen, att en biskop stod i spetsen för majoriteten. Men man kan deraf icke sluta till, att institutets verksamhet med hela sin kraft går i den rigtningen. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har här i kammaren sagt, att tydliga bevis därför icke äro framlagda, och jag tror, att den satsen här bör göra sig gällande: "audiatur et altera pars". Men då jag nu på detta sätt yttrar mig, vill jag dermed icke hafva sagt, att det icke finnes någon fara, och att det icke kan vara *ytterst betänkligt*, att stat och kommun årligen understödja ett institut, der sådana krafter arbeta. Det har anförts af den siste talaren, att vi veta, hvad herr Anton Nyström gjort i skriftställareväg, och att han är agitator. Likväl har genom detta anslag tillgodosetts ett verkligt behof, då institutet under de senaste tio åren besökts af sex till sjuhundra åhörare i veckan.

Herr statsrådet har nu, som herrarne hört, upplyst att behörig kontroll öfver Stockholms arbetareinstitut utöfvas, och att, när detta skett, man ansett sig hafva gjort hvad som kunnat och bort göras för att betrygga sig mot missbrnk. Men nu har det visat sig, att denna kontroll icke torde vara betryggande, och jag skulle icke tveka att rösta för nedsättning af anslaget till 17,000 kronor, i det syfte att anslaget till Stockholms arbetareinstitut blefve indraget, om jag icke hört herr statsrådet uttala sin tanke i detta hänseende. Han lofvade att här "*gripa in*" och hvad herr statsrådet dermed menade, kunna vi väl förstå. Då han nu "visste huru Första Kammaren beslutat, så ser han deri en ökad anledning jemte den han har förut att här gripa in", och jag tänker, att i detta uttryck kan också ligga, att han kan gripa in så, att, der så behöfves, *förändring kan ske i lärarepersonalen*. Men om nu vi skulle besluta detsamma som Första Kammaren, så hvad blefve följderna? Jo, att hela detta institut finge gå vind för våg. Om vi återigen besluta att lemna 20,000 kronor och utskottets förslag således går igenom, så hafva vi nu ett löfte från statsrådsbänken derom, att saken skall noga undersökas, och det gjorde mitt hjerta godt, då jag fick höra de orden. Ty, om jag står emot både positivism och socialdemokrati lika mycket som hvar och en af herrarne kan göra, så vill jag dock, att dess representanter skola behandlas så att de icke genom det sätt, på hvilket de behandlas, kunna få mera rätt att uppträda i den rigtning de göra. Jag är viss om, att vår regering skall utreda denna sak och man skall få en bättre lösning på hela denna brännande fråga, än det såg ut att kunna bli, då Första Kammaren fattade sitt beslut. Staten har till institutet gifvit 5,000 kronor under några år och sedan 3,000; kommunens, Stockholms stad, har gifvit 5,000 kronor. Institutet är mycket besökt, och det behöfts sannerligen att vi göra allt hvad vi kunna

för att gifva upplysning, gifva någon nyttig förströelse och uppmuntran åt våra arbetare, våra fosterbröder, som draga dagens tunga och hetta. Det är vår pligt, och det borde vara oss en kär pligt.

Nu till sist vill jag anföra ännu ett skäl, hvarför jag för min del kommer att utan den ringaste tvekan rösta för bifall till utskottets förslag, det nemligen, att derigenom visar denna kammare det förtroende den har och bör hafva till regeringen.

*Angående
anslag till
föreläsning-
skurser för
arbetsklassen.
(Forts.)*

Herrar *Metzén* och *E. W. Carlson* förklarade sig instämma med herr Beskow.

Herr Hedin: Herr talman! Jag tänker, att en ärad föregående talare hade alldeles rätt, då han uttryckte den förmodan, att kammaren efter att hafva hört herr ecklesiastikministerns briljanta anförande, hvilket i alla händelser var egnadt att decidera kammarens mening, icke kunde hafva någon synnerlig lust att nu höra långa tal. Det är alldeles min mening också. Jag skall därför inskränka mig till ett par helt korta anmärkningar i denna fråga, som man förgäfvets försökt göra stor. Man har försökt det från ett håll, der man borde undvika det, men det skall därför icke lyckas. På det håll, der det var meningen, att slaget skulle drabba, der tager man saken oändligt lugnt. Jag vill fästa deras uppmärksamhet, hvilka hoppats att möjligen kunna vinna något genom den agitation, som nu någon tid förts mot Stockholms arbetareinstitut, och förts med så synnerligt dåliga vapen, med anklagelser, obevisade, obevisliga, sanningslösa, jag vill fästa, säger jag, deras uppmärksamhet på, att, om de skulle komma att vinna framgång nu för ett förslag sådant som nyss framstälts, de dock böra akta sig att för mycket triumfera, ty deras triumf skall blifva mycket kort och af mycket ringa omfattning. Derigenom kommer arbetareinstitutets nuvarande föreståndare icke att förmås att lemna sin plats. Han skall stanna kvar, och intet ombyte inom lärarepersonalen kommer att ske. Och nedsättningen i summan den betyder ingenting för ett år. Det går lätt att få denna summa tecknad inom en timme, sedan beslutet blifvit känt; och nästa år kommer anslaget att återställas till sitt gamla belopp af den riksdag, som då fattar beslut i ämnet, och då skall hela den nu ifrågasatta åtgärden blott stå såsom ett ledsamt minne från den snart slutade riksdagsperioden.

Till denna anmärkning vill jag lägga en annan. Kan det verkligen vara så synnerligen förståndigt från deras sida, som säga sig föra religionens och den bestående samhällsordningens talan, att här opåkalladt söka en anledning till strid? Om man nu lyckas undandraga detta arbetareinstitut — och sedermera äfven andra arbetarehögskolor — understöd från staten, understöd från kommuner, ja, då blifva de i och med detsamma fria från både Kongl. Maj:ts och kommuners inspektion. Då är det *möjligt* att hellre än att de skulle gå under, man glider in i partipolitiken, för att penningar icke skola saknas för att hålla dem uppe. Då kunna de komma att ledas i en annan anda än hittills. I *den* meningen kan jag instämma med den

*Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)*

föregående talaren, att en fara finnes. Den kan komma att finnas, men nu finnes den icke, så länge ledningen ligger i arbetareinstitutets nuvarande vänners och gynnares händer.

Herr Janson i Carlshed: Sedan jag begärde ordet, har här blifvit sagdt ungefär detsamma, som jag hade tänkt yttra. Efter hvad herr statsrådet anfört, skulle man väl kunna hoppas, att en förbättring skulle åstadkommas, när det gäller detta anslag. Jag vill dock, herr talman, göra ett yrkande, nemligen att man anslår dessa 20,000 kronor, som utskottet föreslagit, med det tillägg, att till Stockholms arbetareinstitut ingenting må utgå, så länge det står under sin nuvarande ledning, och anhåller, herr talman, om proposition på detta mitt yrkande.

Herr Sven Nilsson: Sedan herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrat sig i denna fråga, lär det icke vara tvifvel om, att icke Riksdagen skall få en helt annan föreställning om arbetareinstitutets i Stockholm verksamhet än hvad som i det hänseendet, synnerligast med anledning af beslutet derom i Första Kammaran, utspridts under de senaste dagarne. Då frågan var före i statsutskottet, fans der icke en enda ledamot, som hade den allra ringaste anmärkning att göra mot arbetareinstitutet i Stockholm eller dess föreläsningar. Der var således icke någon öfverläggning i frågan och jag hade verkligen väntat, eller snarare hoppats, att det icke skulle blifva någon sådan öfverläggning eller fattas något sådant beslut som det hvilket blifvit fattadt i Första Kammaran. Min öfvertygelse är, att detta beslut mycket mera, än man föreställer sig, skadar den sak, man vill befrämja.

Hela anfallet rigtas här egentligen mot en viss person, som har en åsigt i religiösa och politiska frågor, motsatt den, som hyses af biskop Billing och herr Redelius. Jag tror verkligen, att om herrar Billing och Redelius ville gifva sig ut på inspektionsresor i landet och försöka ransaka hjertan hos våra lärare i såväl kyrkor som skolor, så skulle de finna en mycket stor del deraf, som hyste sådana åsikter i religiösa och politiska frågor, hvilka icke skulle tolereras hvarken af biskop Billing eller kontraktsprosten Redelius. Vid ett sådant förhållande skulle naturligtvis följden blifva den, om de konsekvent iullfölja sina åsikter, att alldeles samma framställning skulle göras till Riksdagen om att genom anslagsvägran till dessa kyrkor och skolor försöka stänga dessa ute från sin verksamhet som lärare; och jag är viss derom, att, i fall sådana framställningar bifölles, många kyrkor och skolor i vårt land då skulle komma att stå tomma. För min del anser jag, att, när dessa lärare undervisa och predika i öfverensstämmelse med de stadgar staten bestämt, det icke rör oss, hurudana deras åsikter egentligen äro vare sig i religiöst eller i politiskt afseende. Hålla de sig strängt vid sina ämnen och predika den lära, som föreskrifvits och undervisa på samma sätt, så vet jag icke hvad vi hafva med det andra att göra. På samma sätt reducerar sig den nu föreliggande frågan.

Ifall man antoge det förslag, som framstälts om att minska anslaget till arbetareföreläsningar, blefve säkerligen följden, såsom den näst siste talaren nämnde, att, så fort beslutet blifvit fattadt i riksdagen, arbetareinstitutet i Stockholm på frivillighetens väg finge ihop icke 3,000 kronor, mine herrar, utan dubbelt så mycket, ja kanhända mångdubbelt den summan. Och hvad följde sedan? Jo, att institutet blefve utan hvarje kontroll. Jag föreställer mig, att då det obestriddigen är arbetarnes eget institut, det således icke rör någon annan hvem de vilja ha till föreståndare och lärare.

Jag tror att man kommer ur askan i elden just med ett sådant attentat som här föreslagits. Euligt mitt förmenande är det oförsigtigt, och jag är säker på, att de, som gå den vägen, icke veta hvad de göra. Herr talman, jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Peterson* i Hasselstad, *Andersson* i Hasselbol, *Bromée*, *Ollas A. Ericsson*, *Jönsson* i Märaryp, *Vahlin*, *Gumælius*, *Petersson* i Brystorp, *Vretlind*, *Collander*, *Liljeholm*, *Broström*, *Olsson* i Kyrkebol, *Gyllensvärd*, *Larsson* i Upsala, *Olson* i Stensdalen, *Bruse*, *Ericsson* i Elgered, *Björkman*, *Stjernspets* och *Jansson* i Saxhyttan.

Herr *Björck* yttrade: Herr talman! Efter hvad här yttrats af herr *Hedin* har jag intet vidare att säga, då jag i allt instämmer med honom, och han mycket tydligare och bättre än jag förmått framställa hvad jag tänkt yttra.

Jag vill således yrka bifall till utskottets föreliggande förslag, och att Stockholms arbetareinstitut må hädanefter åtnjuta anslag i likhet med hvad förut egt rum.

Herr *Rydin*: Herr talman, mine herrar! Sedan en talare, som yttrat sig från stockholmsbänken, förklarar, att, hvilket beslut Riksdagen än måtte fatta, arbetareinstitutet likväl kommer att förblifva sådant det är utan förändring eller modifikation i afseende å sammansättning, plan eller lärare, är det ju lätt för denna kammare att komma ifrån denna svårighet genom att antaga Första Kammarens beslut. Man får på det sättet denna fråga stäld på sin rättiga ståndpunkt nemligen så, att denna undervisning, detta arbetareinstitut, mot hvars lärares verksamhet man framställt anmärkingar, blir föremål för enskilda anordningar.

Jag läste i går i Aftonbladet en artikel af professor *Curt Wallis*, inspektör för detta arbetareinstitut, deruti han förklarade, att icke några *väsentliga* anmärkingar blifvit gjorda mot föreläsningarna i kulturhistoria. Det finnes sålunda anmärkingar. Skall nu detta institut få fortfara sådant som det är och under samma ledning som hittills, då får jag säga, att jag för min del icke tvekar att instämma i Första Kammarens beslut, ty genom bifall till samma beslut kommer frågan i sitt rätta läge. De enskilda personer, som äro intresserade för detta institut, få arrangera det efter sitt godfinnande inom lagens gränser. Så uppkommer en förening för anordnande af en dylik undervisnings-

*Angående
anslag till
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)*

Angående
anslag till
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

verksamhet inom lagliga gränser, hvilket ju är fullt berättigadt, men hvad skulle sedan blifva följderna? Jo, att Stockholms stad icke kunde finna sig i att allenast ett okontrolleradt institut under ledning af den nuvarande föreståndaren vore i verksamhet, utan Stockholm skulle då med den ideela anda, som lifvar denna stad, och med det intresse för de ideela sträfvandena, som är för staden utmärkande, inrätta ett nytt institut, som bättre än detta tillgodosåge arbetarnes bästa.

Jag vill icke närmare yttra mig om, blott fästa uppmärksamheten på den fråga, som gjorts, huruvida det är möjligt att kontrollera, att en person med åsikter, så motsatta allt hvad samhällsordningen fordrar, icke skall låta komma sig till last att i sina föreläsningar införa något, som är egnadt att locka eller leda på ett eller annat sätt. Det behöfs blott en accentuering af ett visst uttryck, ja blott en gest för att i detta hänseende få ett yttrande på ett annat sätt förstått än det skulle förstås vid en genomläsning. Huru kan det vara möjligt att under sådana förhållanden kontrollera föredrag? Helt och hållet omöjligt är det icke. Det kan i ett föredrag förfaras på tvenne olika sätt, det ena det hänsynslösa, som faller under lagens straffande rättvisa, men det finnes ock ett annat, nemligen att inbaka de särskilda åsigtorna i en sockerdeg, så att man får pillret på samma gång som den smakliga kakan, och pillret, det veta vi nog, är det som verkar.

Jag vill nu icke yttra mig i afseende på sjelfva frågan, men efter det yttrande, som följt, att, huru man än besluter, skall institutet i sitt nuvarande skick bestå, måste jag inlägga min gensaga mot ett så beskaffadt instituts understöd med statsmedel. Det är ju en annan sak, om det öfverlemnas åt den medborgerliga öfvervilligheten att anordna sådana föreläsningar. De enskilde kunna säga: vi vilja i sannings och den fria forskningens namn att sådana åsikter framställas och diskuteras. Ja, detta må vara tillåtligt, men icke skall staten lemna understöd åt ett arbetareinstitut, hvars ledning ligger i händerna på en person, som uppträdt såsom politisk agitator och i den propagandarigtning, som framträdt i den nyare tiden, hvarvid predikas religionsförakt, förakt för sedlighet, förakt för äktenskapet och eganderätten, och äfven för den så mycket omtalade personliga friheten, ty man säger ju, att det icke finnes någon tillräknelighet. Allt hvad som skall sammanhålla samhället, alla samhällets grundvalar kallas konventionella lögner.

Under sådana förhållanden och då man icke kan göra sig fri från den misstanken, att en sådan ledare, som den, som är arbetareinstitutets föreståndare, måste med eller mot sin vilja influera på ett skadligt sätt, anser jag för min del, att staten icke bör understödja detta institut och yrkar därför bifall till det förslag, som framstälts af herr Redelius.

Herr Sjögren: Mine herrar! Jag får till en början tillstå, att jag om Stockholms arbetareinstitut känner föga mer än hvad en hvar varit i tillfälle att derom inhemta dels af den tryckta berättelse om institutets tioåriga verksamhet, som välvilligt blifvit utdelad till ledamöterna i denna kammare, dels också af Stockholmstidningarnes

tillkännagifvanden och notiser om föreläsningar med mera vid institutet. Af dessa källor kan emellertid inhemtas, att detta institut, som under en följd af år fått sig tilldeladt anslag af statsmedel, till egentlig stiftare haft och såsom föreståndare och lärare fortfarande har en man, som genom sin literära verksamhet och såsom chef för det här organiserade positivistiska samfundet, gjort sig känd såsom en afgjord anhängare af och apostel för den så kallade positivismen; en man, som, efter hvad dagbladspresen haft att förtälja, uppträdt såsom politisk eller kanske rättare sagdt social agitator, och det icke just af det menlösaste slag; en man, som stödjande sig på uppgifter, hemtade från, jag hade så när sagt, smutsiga, i allt fall otillförlitliga eller missförstådda källor, i ett från trycket utgifvet literärt arbete sökt att nedsvärta minnet af den evangeliska protestantismens första och största namn, och som, då han för detta sitt dåd af kritiken tagits i upptuktelse, öppet förklarar, att han icke kunde beundra Luther, att katolicismen tilltalade honom vida mer än de protestantiska sekterna, under hvilken benämning han synes vilja sammanfatta icke blott hvad dermed historiskt förstås utan äfven de stora protestantiska kyrkosamfundet. Redan denna för hvar man tillgängliga kännedom om ställningen vid arbetareinstitutet har varit tillräcklig för att hos många, många tänkande och förståndige män framkalla allvarliga betänkligheter mot, att staten understöder och dermed likasom sätter en approberande stämpel på en inkom för arbetsklassen afsedd undervisningsanstalt, inom hvilken sagde man såsom stiftare, såsom föreståndare, såsom lärare intager en så framskjuten ställning, att endast hans namn med allt skäl må anses utgöra anstaltens program.

Med den fördomsfrihet, som i dylika ting är ett utmärkande drag för vår tid, skall man kanske fråga: vore då detta program — förutsatt att det verkligen gör sig gällande inom arbetareinstitutet — vore detta program i allt fall så farligt? Hvad är då, till att börja med, den s. k. positivismen?

Ja, mine herrar, positivismen är, i största allmänhet sagdt, en filosofisk lärobyggnad, ett, låtom oss erkänna det, i många punkter högst lärorikt filosofiskt system, som i likhet med andra dylika vill lemna ett svar på mensklighetens högsta frågor, men ingalunda finner detta svar definitivt gifvet i och med kristendomens inträde i världen. Också har man förevidt den positivistiska skolan, att den vore ateistisk och irreligiös. Beskyllningen är väl icke alldeles gripen ur luften. Säkert är att positivismens fader, fransmannen Comte, i sitt ursprungliga system icke haft plats för vare sig kristendomens eller någon annan religions gudsbegrepp, att han sett mensklighetens räddning hvarken i kristendomen eller i någon annan historisk religion, utan endast och allenast i den samfundsförorganisation, som hans s. k. positiva filosofi skulle grundlägga. Först senare, då han kom att inse betydelsen af hvad han kallade den affektiva sidan i menniskoandan, har han från denna synpunkt sökt komplettera sin filosofi med en af honom själf upfunnen ny religion och ny kyrka — en religion med hvars osmakligheter man är i tillfälle att åtminstone endels göra bekantskap i den på svenska utgifna positivistiska psalmbok, i hvilken man tillåtit sig att för sitt

Angående anslag till föreläsningkurser för arbetsklasser.
(Forts.)

Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

ändamål travestera åtskilliga af våra svenska kyrkopsalmer, och som genom sjelfva sin tillvaro väl får anses bevisa, att den positivistiska skolan icke är alldeles främmande för sträfvandet att göra propaganda icke blott för sin lösning af rent vetenskapliga problem, utan äfven för sin religiösa kult af menskligheten.

Att nu filosofen Comte, fostrad i katolicismen, icke, oaktadt sin i många fall snillrika uppfattning af förloppet inom historien, förstått att uppfatta det sextonde århundradets kyrkoreformation i dess verldshistoriska betydelse, utan till och med prisar sitt land lyckligt derutinnan, att det direkt, utan mellanstadier, öfvergått från katolicismen till revolutionen, för att i den mån den menskliga intelligensen hunnit tillägna sig hans läromeningar fortskrida till en oblandadt positivistisk lifts- och verldsåskådning — detta är förklarligt nog. Men att hans lärjunge, föreståndaren för Stockholms arbetareinstitut, ehuru fostrad i protestantismens sköte, i detta stycke icke sett bättre än sin lärare är svårare att förklara, men gifver i allt fall en förnyad bekräftelse på den gamla sanningen att lärjungen icke är öfver sin mästare.

Men — anmärker man vidare — positivismen må vara så eller så beskaffad; arbetareinstitutets föreståndare må vara positivist, ateist eller hvad annat som helst på "ist", det har dock icke blifvit visadt, att han i sina inom arbetareinstitutet hållna talrika kulturhistoriska föreläsningar gjort gällande lärosatser, uppfattningar eller åsigtter, som i något afseende varit egnade att föra på villospår den arbetarepublik, han haft att påräkna såsom åhörare. Mycket sant, juridiskt taget är något sådant icke visadt. Men tror man då verkligen, att en kulturhistoriker, som, om han eljest förstår sin sak, oundgängligen måste till betraktelse och sitt bedömande i afseende på deras inbördes värde upptaga de särskilda religionerna, skall vara i stånd att göra detta till den grad objektivt, att icke dervid hans egen religiösa eller irreligiösa ståndpunkt framskymtar? Faktiskt hafva föreläsningar i religionshistoria vid arbetareinstitutet hållits af dess föreståndare. Om han nu verkligen bemödat sig om och lyckats i bemödandet, att, med fördöljande af sina egna religiösa meningar, behandla religionen endast och allenast såsom ett öfver allt inom mensklighetens historia framträdande psykiskt fenomen och kanske också såsom ett moment i kulturutvecklingen, så må väl med allt skäl frågas: hvad gagn kan arbetaren för sin andliga odling hafva haft af en så beskaffad behandling af religionshistorien, och hvarför skall under sådan förutsättning denna disciplin föredragas inom arbetareinstitutet?

För någon tid sedan framställdes på anförda skäl i en här utkommande tidning tvifvelsmål om doktor Anton Nyströms lämplighet såsom lärare vid arbetareinstitutet. Denne har uti en i anledning häraf gifven replik, under förmenande, att detta tvifvelsmål vore framställt af hvad han kallar reaktionens målsmän, påpekat, att han under arbetareinstitutets tioåriga existens der hållit 310 föreläsningar i kulturhistoria, utan att af institutets inspektor eller af tidningskritiken någon enda af dem blifvit framhållen såsom olämplig eller oriktig. Jag lemna nu derhän hvad värde må tillmätas detta negativa bevis för hans lämplighet, äfven under den något vågade förutsättningen, att institu-

tets inspektor öfvervarit och åhört samt att tidningskritiken verkligen aktat nödigt att uppmärksamma hvarenda en af dessa 310 föreläsningar. Men säkert är, att det för institutets goda namn och rykte skulle varit vida mer båtande, om institutets föreståndare kunnat och velat framträda med en öppen, oförbehållsam, ärlig och frimodig förklaring, att han i allt väsentligt bekände sig till och hölle fast vid vår kristliga världsåskådning.

Angående anslag till föreläsningsskurser för arbetsklassen.
(Forts.)

Jag är lifligt öfvertygad om, att bland Stockholms arbetare finnas *många, många*, som i sin kristliga tro och förtröstan veta sig ega den enda kraft som hjälper dem att öfvervinna världen, att tåligt bära lifvets vedermodor, dess tryck, dess sorger, dess nöd. Jag vet, och många med mig veta, att den gudfruktiga människan, synnerligen då hon är olärd och förty vet sig icke vara tillräckligt rustad för att möta alla de faror, som hota hennes troslif, om hon obetänksamt ut-sätter sig för inverkan af allehanda lärdomsväder i hvad på henne sjelf ankommer söker undvika att blottställa sig för dylika faror. Ledd af denna grundsats, skall den fromme arbetaren, han må nu aldrig så mycket känna sig vara i behof af intellektuel odling, säkerligen icke söka tillfredsställelse för detta behof vid en undervisningsanstalt, hvars föreståndare och lärare gjort sig känd på ett sätt, som är i hög grad egnadt att derifrån hålla honom borta. Men när staten lemnar understöd för anordnande af föreläsningsskurser för arbetsklassen, sker det förmodligen icke i den afsigt att från deltagandet i dylika kurser skrämma bort den fromme och i sin fromhet laglydige, sansade och samhällsvänlige arbetaren.

Med det anförda har jag endast velat lemna ett bidrag till belysande af föreliggande fråga, särskildt med afseende derpå, att bland de af Riksdagen för åtnjutande af dylikt understöd fastställda vilkor, ingår äfven det, att vederbörande undervisningsanstalt skall visa sig förfoga öfver för ifrågavarande undervisning *lämpliga* lärarekrafter. Efter det anförande, som herr chefen för ecklesiastikdepartementet nyss haft, finner jag mig nu icke behöfva framställa något yrkande.

Herr Redelius: Jag skall blott be att få svara på ett par föregående talares anföranden.

Först vänder jag mig mot en talare på stockholmsbänken, herr Beskow, som uttalade några ord, till hvilka jag ber få foga ett par anmärkningar. Herr Beskow begagnade ordet attack om dem, som ville vägra anslag till Stockholms arbetareinstitut och det måste hafva varit rigtadt mot mig, då ingen annan talare förut gjort något yrkande mot anslag till arbetareinstitutet och då han förklarade, att attacken kom från presterligt håll. Jag vill reservera mig mot hans användning af ett sådant ord. Såsom bekant har här i kammaren många gånger förut framställningar och yrkanden gjorts emot anslag, begärda såväl af regeringen som af enskilda personer, men man har icke gifvit sådana yrkanden om att vägra eller minska ett begärdt anslag karakteren af en *attack*.

Säkerligen vill ingen ledamot af statsutskottet godkänna en sådan

Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

tolkning af hans ord, då han i kammaren uppträder mot ett af Kongl. Maj:t begärt anslag, att han dermed attackerar regeringen.

Vidare yttrade vännen Beskow, att han ville rösta för Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag för att visa regeringen sitt förtroende. Jag vill med anledning deraf förklara, att jag icke har talat mot propositionen af misstroende mot regeringen; och jag vill erinra derom, att det icke är vanligt här i kammaren, åtminstone så vidt jag kunnat uppfatta diskussionerna, att man beviljar, vägrar eller minskar ett anslag för att dermed visa förtroende eller misstroende till regeringen. Jag tror, att regeringen står utom detta; man diskuterar för eller emot, så godt man kan, utan att detta har att göra med något slags misstroende eller förtroende till regeringen, åtminstone i allmänhet taladt. Men efter det rördes dervid af denna talare, skall jag be att få säga, hvad jag icke kom att uttala, då jag förra gången hade ordet, nemligen att jag tänkte, att Riksdagen skulle komma att hjälpa regeringen i denna sak, då det visat sig, att kontrollen är så svår för regeringen, såsom vi nyss hört. Jag syttade deråt, att Riksdagen skulle befria regeringen från detta obehag och taga ansvaret på sig. Men — à la bonne heure, vill regeringen taga ansvaret på sig och fria Riksdagen från ansvar, så skall jag icke bestrida henne det.

Vidare talades från samma håll om vigten af att alltid handla rätt. Det underskrifver jag af allt hjerta, men jag skulle vilja tillägga: "Handla emot *alla* efter kärlekens lag! Detta, vet jag, att denne min vän icke alls vill bestrida."

Herr Sven Nilsson på skånebänken hade också ett yttrande, som jag ber att få svara litet på. Han ville vända mitt första anförande om, och rigtade det mot kyrkan och skolorna, och påstod, att om man kunde ransaka hjertan och njurar, skulle der måhända vara åtskiligt att anmärka. Det ger jag honom rätt i, det tror jag visst, att der finnes brister och fel, stora nog, och just därför var jag förliden riksdag, såsom herrarne minnas, mycket med om att stifta en strafflag för prester. Men denna fråga föreligger icke nu.

Hvad åter beträffar den särskilda mening, som jag trodde mig höra från samma håll, med tydligt syfte på Anton Nyström utanför och inuti institutet, eller att det kunde vara mycken skillnad mellan en prests uppträdande på predikstolen och utanför kyrkan och att man icke hade att fästa sig vid hans ord och gerningar *utanför* kyrkan, blott han *inom* kyrkan predikade som han skulle. Men, mine herrar, antag, att jag eller någon annan prestman *utanför* kyrkan uppträdde i ord och gerningar på samma sätt, med samma läror och med samma verksamhet, som denne föreståndare för institutet gör utanför institutet, anser väl någon då, att den prestmannen vore värdig att beträda predikstolen i kyrkan? Jag tror det icke. Tillämpningen på föreliggande fråga är själfklar.

Slutligen ett par ord med anledning af herr Hedins yttrande. Han sade om denne ifrågavarande föreståndare vid Stockholms arbetareinstitut: "*Han skall vara kvar der*". När han yttrade de orden, hade jag till kammaren velat ropa: "Hör"! Han sade nemligen de orden

med sådant eftertryck, som om han hade mycket stor visshet och säkerhet, att så skulle ega rum. Jag vågar icke motsäga honom i det: han har kanhända rätt; men det dristar jag mig med anledning af dessa hans ord uttala såsom en fråga: "Måne det är så, att denne föreståndare sjelf stiftat institutet, så att institutet är hans, och han ensam bestämmer dess styrelse och ledning och allt dylikt?" Jag vet det icke, kanske det är så. Men är det så, hvart tager då regeringens utlofvade ingripande vägen, som vi fingo löfte om ifrån statsrådsbänken? Jag vet det icke, men kanske vi få någon förklaring derpå.

*Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)*

Vidare talade herr Hedin om, att en möjlig anslagsvägran i frågan om institutet vid nästkommande riksdag skulle stå såsom ett *ledsamt minne* från denna riksdagsperiod. Jag kan ju icke veta, om en kommande Riksdag tager kännedom om våra beslut i föreliggande ämne och vill minnas dem, ej heller om minnet af dessa våra beslut skall förekomma nästkommande riksdagar såsom ett ledsamt minne; men *det* vet jag, att *ingen riksdagsperiod beviljat så stora anslag till arbetareföreläsningar, som denna riksdagsperiod gjort.* Jag ber att få konstatera detta, och tillika, att jag icke har talat deremot.

Vidare talade herr Hedin om faror, icke nu för ögonblicket, men framdeles. Ja, faror kunna uppstå af många slag; och då han icke särskildt antydde, hvad slag han menade, så kan jag icke med full visshet eller säkerhet bemöta, hvad han yttrade om förebud till faror. Men efter det var fråga om arbetareinstitutet och de socialistiska rörelserna, så måhända jag icke misstager mig, om jag vågar antaga, att farorna skulle komma från det hållet. Var det så, så skall jag icke motsäga honom i det att faror hota från det hållet; och jag tror också, som han — i fall det nu var hans tro — att de icke omedelbart hota. Nej, det tror jag icke; och jag ber att få säga, *hvarför jag icke tror det.* Jo, *det finnes för mycken kristen tro i vårt folk ännu.* Socialisternas agitatorer behöfva ännu mycken tid, innan de hinna utrota den kristna tron hos vårt folk, och förrän de lyckats med det, tror jag icke faran blir öfverhängande stor från det hållet.

Men skulle så ske, att de lyckas i nämnda sträfvande erkänner jag, att faran blir mycket stor, så stor, att vårt samhälles bestånd äfventyras.

Men det kunde vara något *annat slags* fara, som åsyftades, och jag vill derföre nämna några ord om den också: det är farligt att tala osanning, det är farligt att handla orätt, det är farligt att handla kärlekslöst. Faror af sådan art kanske icke genast yppa sig; men jag menar, att sådant ändå kommer förr eller senare att hämnas sig för den enskilde så väl som för samhället. Den faran må vi derför också hafva ögonen öppna för! Jag är talaren tacksam att han erinrade om faror, så att jag fick anledning säga detta.

Jag fruktar icke denna fara för hvad jag yttrat i denna angelägenhet, jag står ganska dristig och frimodig och tror, att jag handlat rätt och enligt kärlekens lag i hvad jag yrkat. Jag vidblifver mitt förra yrkande.

Angående
anslag till
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

Herr Hedin. Visst är det farligt att handla orättrådigt, visst är det farligt att använda hvad jag nyss kallade obevisade och obevisliga beskyllningar till angrepp på hederliga män.

Jag har begärt ordet, herr talman, för att meddela en faktisk upplysning, därför att jag funnit af en talares anförande, att ett yttrande utaf professor Curt Wallis i Aftonbladet i går blifvit missförstådt. Jag kan meddela den upplysningen, därför att jag i dag på morgonen frågat honom, hvad han menade med detta uttryck, "att han icke haft anledning till några väsentliga anmärkningar". Han svarade då: "Jag har icke haft anledning till några anmärkningar af hvad slag och beskaffenhet de vara må i fråga om *det*, hvarom jag tänkt, att debatten allena skulle röra sig på grund af initiativet från en biskop i Första Kammaren, nemligen den frågan: Har institutets ledare ställt sig till efter rättelse de för institutet af Kongl. Maj:it och Riksdagen för erhållande af statsbidrag bestämda villkoren? Det har institutet gjort. I det afseendet har jag ingen anmärkning, vare sig väsentlig eller oväsentlig, att göra. Men jag ansåg mig icke i skrivelsen till Aftonbladet böra fördölja, att jag haft anledning till mindre väsentliga anmärkningar." — Nå väl, i hvad afseende? — "Mot en och annan föreläsning, har jag haft att anmärka, att jag icke funnit dispositionen af ämnet väl gjord, icke funnit ämnet så väl genomarbetadt som önskligt varit." Det har således varit fråga om anmärkningar af sådan beskaffenhet, att jag antager, att de efter professor Rydins erfarenhet kunna drabba hvarje akademisk lärare.

Jag måste anmärka, att nämnda ledamots kända ungdomliga fantasi förledt honom att — mot sin vilja — lägga i min mun många andra och flere ord än jag sagt. Jag har sagt: om den nedsättning går igeuom, som nu föreslagits, jemte förbehåll, att intet får användas för arbetarinstitutets i Stockholm räkning, så länge doktor Anton Nyström är dess föreståndare, så kommer detta icke att föranleda, att han afgår från sitt föreståndarskap, ej heller att den man lemnar sin lärarebefattning i nationalekonomi, mot hvilken den beskyllningen rigtats i Första Kammaren, att han skulle deltagit i den famösa s. k. sedlighets- eller osedlighetsdiskussionen i Upsala, hvilken egde rum vid en tidpunkt, då han befann sig i Norges hufvudstad såsom innehafvare af ett stipendium. Detta har jag sagt. Deremot har jag icke antydt något om, att institutets läroplan, omfattning etc. ej skulle kunna komma att förändras. Skillnaden mellan hvad jag sagt och hvad herr Rydin trott sig höra kan hvar och en af kammarens ledamöter konstatera genom de stenografiska referaten, de ojusterade referaten, af hvad jag sagt och hvad han sagt.

Härmed var öfverläggningen slutad. Derunder hade yrkats: 1:o) bifall till utskottets hemställan oförändrad, 2:o) bifall till nämnda hemställan med den af herr Redelius föreslagna ändring, och 3:o) bifall till densamma med det af herr Janson i Carlshed föreslagna tillägg. Herr talmannen upptog till särskilda propositioner hvart och ett af dessa yrkanden och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan oförändrad. Herr Redelius begärde

votering. Med anledning häraf upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, ånyo de återstående yrkandena, af hvilka det som afsåg bifall till herr Jansons förslag nu förklarades hafva de flesta rösterna för sig. Då emellertid äfven i fråga om kontrapositionen votering begärdes, blef nu förut uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den som till kontraposition i hufvudvoteringen om 79:de punkten i statsutskottets utlåtande n:o 9 antager det af herr F. G. Janson i Carlshed framställda yrkande, röstar,

Ja;

Den det ej vill, röstar,

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det af herr O. U. Redelius framställda yrkande.

Den votering, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 99 ja och 53 nej, hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande lydelse:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad statsutskottet hemställt i 79:de punkten af utlåtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan med det af herr F. G. Janson i Carlshed föreslagna tillägg.

I hufvudvoteringen röstade 121 ledamöter ja och 84 nej; i följd hvaraf utskottets hemställan af kammaren bifallits i oförändradt skick.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Onsdagen den 16 April.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:r 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. ecklesiastikdepartementet, dervid i ordningen först förekom

Punkten 80, som bifölls.

Punkten 81.

Lades till handlingarne.

Punkten 82.

Bifölls.

Vid föredragning dernäst af *punkten 83*, angående ifrågasatt anslag för nykterhetens befrämjande, begärdes ordet af

*Angående
anslag till
nykterhetens
befrämjande.*

Herr Wretlind, som yttrade: Jag skall be att få säga några ord med anledning af denna punkt, hufvudsakligen för att gifva några upplysningar, som jag tror kunna vara af värde att hafva förvarade i protokollet till framtida ledning och som jag antager kunna vara af värde äfven för regeringen, till hvilken utskottet liksom hänvisat denna fråga.

Jag är tacksam för, att utskottet icke sagt, att det är onödigt att vidare lemna något anslag för nykterhetssaken, utan att utskottet förklarar sig endast vilja veta, hvartill det anslag af 25,000 kronor, som beviljats för detta år, kommer att användas, för att deraf sluta, om det är lämpligt att Riksdagen fortfarande beviljar anslag för ändamålet. Detta kan ju också vara en billig begäran.

Vidare synes utskottet vilja gifva regeringen en uppmuntran att begära ytterligare anslag till nykterhetssakens befrämjande. Utskottet säger, att "Kongl. Maj:t nog ej lärer underlåta att hos Riksdagen göra framställning om anvisande af anslag för ändamålet, derest Kongl. Maj:t anser sådant vara behöfligt". Jag undrar, om det någonsin skall komma den tid, då det blir obehöfligt att arbeta för nykterhetssaken. Så länge vi hafva de starka rusdrycker, som nu finnas i vårt land, så länge skall åtminstone dryckenskapslasten finnas, denna last, som förstör helsa, ekonomi och familjens bestånd och icke blott den egna

helsan utan hela samhällets helsa; och så länge dryckenskapen finnes, skall det också vara nödigt, att nykterhetssträivandet finnes. Det synes väl då vara på sin plats, att staten med någon liten droppe af de millioner, som tillflyta statskassan genom rusdrycksnäringen, äfven söker att bota några af de skador, som följa denna näring i spåren.

Jag hoppas därför, att regeringen skall beakta den vink, som den fått af statsutskottet, och framkomma med begäran om visst *ärligt* anslag att användas till rusdrycksmissbrukets hämmande.

Motivet, hvarför jag väckt min motion, har just varit, att Riksdagen hvarje år borde bevilja något anslag för att motverka rusdryckernas skadliga inflytande i vårt land. Det kan ju väcka förvåning, att statens skyldighet i detta fall hittills så litet beaktats här i Sverige, då i Norge staten sedan många år tillbaka känt sin förpligtelse att ärligen understödja den frivilliga nykterhetsverksamheten, som finnes der likasom hos oss. Det har också visat sig, att denna verksamhet i Norge ledt till så godt resultat, att man ännu här i Sverige proportionsvis konsumerar omkring dubbelt så mycket bränvin som i Norge, oakadt äfven här bränvinsförbrukningen minskats genom den agitation, som pågått deremot.

Jag tror därför, att det kan vara af någon nytta för Riksdagen och för regeringen att erhålla upplysning om, huru statsmagtarna i Norge verkat för nykterhetssaken genom statsanslag. Jag har här med mig ett meddelande, som jag erhållit direkt från Norge af en dervarande läkare, som tagit verksam del i nykterhetsrörelsen från dess början. Han meddelar, att första gången som norska stortinget beviljade anslag för sagda ändamål var år 1844, då en kandidat Andersen tilldelades ett anslag af 400 speciedaler eller 1,600 kronor för att genom föredrag söka motverka missbruk af rusdrycker. Sedan dess beviljade stortinget ärligen vexlande belopp af ända intill 2,000 speciedaler eller 8,000 kronor till år 1866, då det skedde en tillbakagång i nykterhetsrörelsen, hvarföre anslaget upphörde till år 1876, alltså under 10 år, hvarefter stortinget åter på begäran af de absoluta nykterhetsföreningarna beviljade årliga anslag, i början på 1,500 speciedaler eller 6,000 kronor.

Denna summa användes till "agentverksamhet" eller, såsom vi i Sverige pläga kalla det, för nykterhetstalare. Kyrkodepartementet anställde i början sjelf sådana agenter, men departementet erkände snart sin magtlöshet i det afseendet, och de följande åren fingo de absoluta nykterhetsföreningarne sjelfva bestyra saken. De voro dervid blott beroende af det vilkoret, att sällskapen skulle två gånger om året ingifva berättelse till departementet om sin verksamhet.

År 1885 ökades anslaget till 8,000 kronor och i år 1890 till 12,000 kronor. Sammanlagdt hafva i Norge för ändamålet beviljats 217,750 kronor, sålunda en ganska betydlig summa i jemförelse med hvad svenska staten gifvit ut för samma ändamål.

Beträffande statsmedels användning hos oss hafva de först gått till svenska nykterhetsällskapet, hvilket för några år sedan från regeringen direkt fick mottaga en mindre summa ärligen att dermed understödja sin nykterhetsverksamhet. Det anslag af 8,000 kronor, som Riks-

*Angående
anslag till
nykterhetens
befrämjande.
(Forts.)*

Angående
anslag till
nykterhetens
befrämjande.
(Forts.)

dagen för ett par år sedan beviljade, har uteslutande användts för spridning af nykterhetsskrifter. Såsom jag förnummit hafva de af Kongl. Maj:t utsedda komiterade nu föreslagit, att de senast beviljade 25,000 kronor ock skola *helt och hållet* användas till nykterhetsskrifter. Jag underskattar ingalunda värdet af nykterhetsskrifter, men jag tror, att dessa numera åvägabringas så tillräckligt af de enskilda sällskapen på egen bekostnad, att behovet af statsanslag dertill icke är så stort och trängande. Mig synes det, såsom om man nu borde rigta sina krafter åt annat håll, och jag vet icke hvarför regeringen icke här såsom i Norge skulle kunna använda medlen till att understödja nykterhetsföreningarna och deras verksamhet genom resande agenter.

I min motion har jag också framhållet behovet af asylor för drinkares upprättelse. Detta är nemligen något, som icke synes kunna åvägabringas genom enskildes initiativ, utan fordrar statens mellankomst. Detta förslag synes emellertid ännu icke hafva vunnit Riksdagens sympati, och då har jag ingenting emot, att staten beviljade medel för att understödja de nykterhetssällskap, som finnas i Sverige. Det i år utgående anslaget å 25,000 kronor är också så stort, att det mycket väl kunde fördelas mellan de nykterhetssällskap, som finnas hos oss. Dessa äro nemligen i sjelfva verket icke många: två afdelningar af Goodtemplarorden och Blåbandsföreningarna, hvarjemte i vissa landskap finnas centrala komitéer. I Norge fördelas, säger min brefskrifvare, detta anslag af kyrkodepartementet mellan de särskilda sällskapen, hvilka sedan få disponera detsamma efter godtfinnande, endast med det af mig förut nämnda vilkoret, att de två gånger om året till regeringen aflemna redogörelse öfver medlens användande. Af norska statens anslag har hittills mycket litet användts för nykterhetsskrifter, det mesta har gått till s. k. agenter.

Om svenska Riksdagen årligen beviljade ett visat anslag för nykterhetens befrämjande, skulle man kunna få någon plan eller metod för att på ett kraftigt sätt understödja nykterhetsrörelsen och nykterhetssällskapen. Det är ju ganska beaktansvärdt, att enskilda personer offra stora summor för nykterhetsaken, medan staten gör just ingenting därför. Vi hafva i dag på förmiddagen tagit steg i den riktningen att understödja sträfvanden, som tillkommit på enskild väg och visat sig fruktbringande på vissa områden. Jag tycker då, att statsmagterna äfven borde i afseende på denna sak visa sig intresserade genom att understödja de enskilda föreningarne i deras kamp mot nationalfienden. Ty det kan ju annars hända, att de enskilda krafterna kunna tröttna i striden, då de se, att de icke röna den uppmuntran, som de borde kunna påräkna.

Emellertid förstår jag mycket väl, att ingenting kan vinnas i detta syfte vid denna riksdag, och därför vill jag nu icke ens göra något yrkande. Jag vill inskränka mig till att uttala den förhoppningen, att regeringen till nästa riksdag skall göra framställning om årliga statsanslag för nykterhetssakens befrämjande på bästa sätt.

Vidare anfördes ej. Punkten bifölls.

Punkten 84.

*Angående
stipendium
åt skulptören
Sv. Anders-
son.*

I en inom Första Kammaren väckt motion (N:o 7) hade herr *C. E. Casparsson* föreslagit, att Riksdagen ville anvisa 3,000 kronor att under år 1891 såsom stipendium för konststudiers idkande tilldelas *skulptören Sven Andersson* under de vilkor och närmare bestämmelser för stipendiets användande, Kongl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva, men hemställde utskottet, att herr Casparssons förevarande motion ej måtte af Riksdagen bifallas.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *C. E. Casparsson* och *Sven Nilsson*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Hedin: Lika litet som statsutskottet eller rättare sagt ännu mindre än statsutskottet är jag i tillfälle att uttala något om-döme om huru vida, såsom det heter i utlåtandet. "skulptören Anderssons konstnärskap och begåfning äro så framstående, att honom genom särskildt anslag bör beredas tillfälle att genom konststudiers idkande vinna utbildning i sin konst". Jag har därför vändt mig till den på detta område störste auktoriteten inom vårt land, såvidt jag känner, nemligen professor Börjesson och till honom ställt följande fråga: Herr professor! bör jag rösta för detta anslag och kan jag med godt sam-vete göra det? Derpå har han gifvit mig ett skriftligt svar med rättighet att af hans bref göra det bruk, jag för godt finner. Deri säger han att, då "skulptören Anderssons konstnärskap är af den art, att det särskildt för Riksdagen har, om jag så må säga, en konst-historisk betydelse, det också borde vara Riksdagen som hjälpte honom med hans utveckling. Hvad som fattas honom är *teknik*: den kan man tillägna sig genom studier". Derför — upprepar professor Börjesson — "hjelp honom att komma i tillfälle att studera". Detta innebär ju, åtminstone indirekt, ett erkännande af att herr Sven Anderssons anlag äro af den beskaffenhet, att det vore önskligt att Riksdagen beviljade det understöd, som motionären i Första Kammaren ifrågasatt.

Med stöd af ett sådant uttalande från denne auktoritet anser jag mig icke behöfva tillägga något annat än en vördsam anhållan, att kammaren ville gifva detta erkännande och denna hjälp åt en sträfsamhet och en oegennyttig själfuppoffring, hvarpå man sannerligen icke alla dagar ser exempel.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till motionen.

Herr Petersson i Boestad: Jag anser, att denna kammare i lik-het med Första Kammaren borde bevilja detta lilla anslag såsom en välbehöflig hjälp åt den anspråkslöse, medellöse mannen för att kunna utbilda sig i sin konst. Jag tror också, att detta understöd icke vore alldeles oförtjent, då herr Sven Andersson gifvit till Riksdagen ganska värderika medaljonger af flere bland såväl de kvarvarande som bort-gångne minnesvärda ledamöterna. Jag förmodar att, då det nya riks-

Angående
stipendium
åt skulptören
Sv. Anders-
son.
(Forts.)

dagshuset en gång blir färdigt, skola dessa porträttmedaljonger få en värdig plats deri.

Hvad som särskildt gifvit mig anledning att begära ordet i denna fråga, är det att denne konstnär är en Smålands son, som gjort till sin lifsuppgift idkandet af denna gamla, men dock alltid nya konst, som räknar sina anor från det gamla Greklands och Roms store mästare. Jag kan icke vara med om att säga nej till detta lilla stipendium, som för honom skulle vara af så stort värde, då han derigenom blefve satt i tillfälle att än vidare utbilda sig i sin konst.

Jag yrkar alltså bifall till motionärens förslag.

Herr Andersson i Bringåsen: På de af utskottet angifna skäl anhåller jag om bifall till dess hemställan, och jag anser att, huru kort dess motivering än är, den dock är fullt tillfredsställande.

Herr Sven Nilsson: Jag förenar mig i herr Hedins yttrande. Då Första Kammaren bifallit detta lilla anslag, då Andra Kammaren på flere ställen i afseende å åttonde hufvudtiteln bifallit enskilda motionärens framställningar och till och med i vissa fall gått utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit, samt då, beträffande den ifrågavarande personen, man icke kan bestrida hans konstnärsskap, hvartill kommer att Riksdagen har i sin ego en hel porträttsamling af hans hand, som, den må af den siste talaren anses hafva hvilket värde som helst, kommer att för framtiden bevaras åt landet, kan jag icke finna annat än att det vore i högsta grad orätt, om icke kammaren beviljade detta lilla anslag.

Jag ber derföre att för min del få yrka bifall till motionärens förslag.

Häruti instäunde Herrar *Lasse Jönsson, Åkesson, Andersson* i Lyckorna, *Dahn, Bengtsson* i Gullåkra, *De Laval, Lyth, Höglund,* *Söderblom, Andersson* i Hakarp, *Gyllensvärd, Bromée* och *Erikson* i Myckelgård.

Vidare yttrade:

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Jag har inom utskottet deltagit i det beslut, hvartill utskottet kommit, och detta på de motiv, som i utskottet finnas angifna i utskottets betänkande.

Jag får säga, att jag anser mig långt ifrån kompetent att bedöma, huruvida personen i fråga har sådana "rika naturliga anlag", som motionären förmenat, men hvad jag vet är, att om han verkligen har så utomordentligt rika anlag, så eger ju målareakademien stipendier att tilldela sådana konstnärer, på det att de må kunna utveckla sin konst. Jag föreställer mig också, att akademien skulle bättre än vi kunna bedöma mannens naturliga begåfning samt huruvida han är förtjent att vinna ett sådant understöd. Icke har jag såsom utskottsledamot ansett mig kunna vara med om att på enskild motionärs framställning bevilja detta anslag. Ty i så fall skulle utskottet anse sig

kunna bedöma äfven hvarje annan persons konstnärsförmåga och skicklighet m. m., hvilket man dock icke gerna kan begära af statsutskottets ledamöter. Slår man in på en sådan väg, lärer väl litet hvar af riksdagsmännen kunna komma och säga: jag har den och den personen att rekommendera; han är fattig, men har rika naturliga anlag, vi böra gifva honom ett understöd. Dertill kommer att man vid bifall till reservanternas förslag skulle gifva dessa 3,000 kronor utan garanti att de blefve använda för att utveckla de rika anlag, som möjligen äro till finna hos den här ifrågavarande personen.

Men, säger man, dessa penningar skulle vara till ersättning för de porträtt han lemnat till Riksdagen. Det kan visserligen så vara. Jag förstår icke att bedöma deras värde, men efter hvad jag hört sägas är det så, att de, som blifvit porträtterade, fått betala därför. Jag vet visserligen icke, om han fått så mycket som porträtten äro värda, men, med den oförmåga jag och de flesta inom utskottet besitta att bedöma hans rika begåfning och huruvida han är förtjent af ett sådant här stipendium, har utskottets flertal i alla fall icke ansett sig kunna hafva skäl att tillstyrka motionen. Jag vet att för några år sedan en liknande framställning inkom till riksgäldsafdelningen af statsutskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret. Man begärde äfven då att till samme man skulle gifvas en ersättning, derföre att han lemnat porträtt såväl af de mest framstående personer inom Riksdagen som af de mest framstående personer och statsmän i landet för öfrigt. Men då det kom till kritan, uppstod fråga, huruvida man skulle anse att det var de mest framstående personer, som blifvit porträtterade, eller huruvida det var skulptören Andersson, som skulle bestämma, hvilka personers anletsdrag skulle förvaras åt efterverlden, och då förföll ärendet och kom aldrig in i kammaren. Vill man gifva anslag, derföre att personen i fråga är fattig, kan kammaren göra det. Men icke torde kammaren kunna gifva sig in på att bedöma mannens naturliga anlag. Jag tror att de flesta i kammaren icke äro kompetenta att döma öfver denna sak.

Det är dessa skäl, som ledt majoriteten inom utskottet och äfven mig. Jag får derföre yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Jansson i Krakerud: Herr vice talmannen yttrade, att det vore svårt att bedöma Sven Anderssons begåfning. Mig synes dock, som om detta vore mycket enklare än att sitta och pröfva ritningarne till ett nytt riksdagshus. För min del må jag erkänna, att jag icke heller förstår att bedöma, hvilken begåfning Sven Andersson har, men hvad jag vet är, att jag under de år, jag varit bekant med honom, funnit att han har stort intresse för detta yrke, och då synes det mig, att när det gäller ett så litet kapital som 3,000 kronor, man mycket väl kunde bevilja det och låta honom fortsätta att kleta med sina gubbar.

Jag tror äfven, att det i en framtid kan vara intressant för dem, som komma att studera riksdagsprotokollen, att äfven få se huru de personer sågo ut, som de läsa om.

Då detta icke synes mig vara utan sin betydelse, och kapitalet,

*Angående
stipendium
åt skulptören
Sv. Anders-
son.
(Forts.)*

*Angående
stipendium
åt skulptören
Sv. Anders-
son.
(Forts.)*

som sagdt, är så litet, kommer jag för min del att rösta för bifall till motionärens framställning.

Herr Sven Nilsson: Hvad först beträffar det meddelande, som vice talmannen gjorde, nemligen att vid ett föregående tillfälle riksgäldsfullmäktige gått in till statsutskottet med begäran om anslag till nu ifrågavarande ändamål, men att statsutskottet då tillbakavisat denna begäran, så torde kammaren lätt finna, att den väg, som då användes, icke var den rätta att få fram en sådan fråga. Men den väg, hvarpå frågan nu framkommit, är deremot den rätta, och frågan föreligger sålunda i ett helt annat skede nu än då. Jag undrar således icke öfver, att statsutskottet då icke gjorde någon framställning till Riksdagen.

För det andra skall jag be att gent emot vice talmannens påstående, att det icke skulle blifva någon egentlig kontroll på anslaget användande, få fästa kammarens uppmärksamhet på, att i motionärens förslag, till hvilket jag yrkat bifall, verkligen finnes en sådan bestämmelse. Det heter nemligen der, att stipendiet skulle tilldelas den ifrågavarande personen "under de vilkor och närmare bestämmelser för stipendiets användande, Kongl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva". Kammaren finner således, att det ligger aldeles i Kongl. Maj:ts hand att bestämma de vilkor, som kunna finnas erforderliga, innan Kongl. Maj:t utdelar anslaget.

Herr vice talmannen får nu gifva hvilket värde som helst åt de porträtt, som Sven Andersson lemnat till Riksdagen, visst är, att de äro lemnade, och jag tycker, att detta är den allra minsta gård af erkänsla, som Riksdagen kan gifva åt ett så betydande arbete, som här i alla fall nedlagts.

Det är många gånger på åttonde hufvudtiteln, som man vädjat till kammarens känslor. Jag skall be att få göra det för denna gång. Det är verkligen af behofvet påkalladt, att denne person får en liten hjälp, en ringa ersättning för det arbete, som han nedlagt för ett i min tanke väl utfördt arbete.

Jag yrkar fortfarande bifall till motionärens framställning.

Herr Hörnfeldt: För sitt afstyrkande af herr Casparssons motion synes mig utskottet icke hafva begagnat en motivering, som kan vara bindande för kammaren. Statsutskottet säger nemligen: "Då emellertid utskottet icke tilltror sig att bedöma, huruvida skulptören Anderssons konstnärsskap och begåfning äro så framstående, att honom genom särskildt anslag bör beredas tillfälle att genom konststudiers idkande vinna utbildning i sin konst, har utskottet icke ansett sig böra tillstyrka omförmälda förslag." Men om nu händelsen är den, att statsutskottet är sammansatt af sådana personer, som icke tilltro sig att bedöma något sådant, så hade det väl varit mycket enkelt för statsutskottet att försöka skaffa sig upplysningar, huruvida skulptören Sven Andersson har den begåfning, att han bort komma i åtnjutande af det anslag, motionären föreslagit. Men att helt enkelt afslå motionen på den grund, att utskottet icke tilltror sig kunna bedöma skulptören

Anderssons begåfning, det förefaller mig futtigt. Jag medgifver, att statsutskottet är öfverhopadt med göromål, men jag tror dock, att man hade så mycket tid öfver, att man kunde hafva medhunnit att förskaffa sig upplysningar angående skulptören Anderssons konstnärliga begåfning. Dessutom har, hvilket väl icke kan vara statsutskottets ledamöter obekant, motionären inom utskottet, liksom nyss herr Hedin i kammaren, meddelat intyg från personer, som ega verklig fackkunskap, af innehåll, att skulptören Anderssons anlag äro af den beskaffenhet, att han väl förtjenar att komma i åtnjutande af detta anslag. Att han varit nog oegennyttig att göra en hel del porträtt af herrar riksdagsmän och äfven skänkt en del af dessa exemplar till staten, borde väl äfven i någon mån bidraga till, att han komme i fråga att få någon ersättning för de uppoffringar han gjort.

För min del anhåller jag om bifall till herr Casparssons motion, emedan jag anser detta helt enkelt vara en gärd af rättvisa mot skulptören Andersson.

Herrar *Björkman*, *Nydahl* och *Pehrsson* i Önnerud förenade sig med herr Hörnfeldt.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner å *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* afslag å densamma och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen fann den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å hvad statsutskottet hemställt i 84:de punkten af utlåtandet n:o 9, bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen visade 105 ja mot 79 nej; hvadan kammaren beslutat i enlighet med japropositionens innehåll.

§ 2.

Till kammarens afgörande förelåg vidare konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om införande af ett ständigt utskott i stället för de tillfälliga utskotten.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med berörda, inom Första Kam-

Angående införande af ett ständigt utskott i stället för de tillfälliga utskotten.

Angående stipendium åt skulptören Sv. Andersson.
(Forts.)

Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)

stälde utskottet i detta utlåtande, att Riksdagen ville antaga att hvila till grundlagsenlig behandling ett af utskottet framställt förslag till ändrad lydelse af § 53 regeringsformen samt §§ 37, 43, 44, 47, 55, 56, 59, 62, 63 och 80 riksdagsordningen.

Emot utskottets hemställan hade reservation afgifvits af herr *H. L. Rydin*.

För § 53 regeringsformen hade utskottet föreslagit följande lydelse:

“Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne och yttranden deröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda och för Riksdagen uppgifva statsverkets och riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof; ett bevillningsutskott, att behandla bevillningsfrågor; ett bankoutskott, att öfverse bankens styrelse och tillstånd samt föreskrifter om bankoförvaltningen gifva; ett lagutskott, att utarbета de från kamrarne remitterade förslag till civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolagarnes förbättring; samt ett ekonomiutskott, att meddela utlåtande öfver de från kamrarne hänvisade frågor, som angå lagar och författningar om rikets allmänna hushållning eller grunderna för allmänna inrättningar af alla slag, eller hvilka eljest äro af beskaffenhet att böra af något Riksdagens utskott behandlas, men icke tillhöra annat här ofvan nämnt utskott.

Å urtima riksdag — — — — — ärenden.“

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Rydin: Som herrarne torde hafva sett, har jag reserverat mig mot detta förslag, emedan jag anser, att behöfligheten af den reform, som man ifrågasatt, icke blifvit styrkt. Vi hafva nu i 23 år arbetat med de tillfälliga utskotten. Kan det då vara skäl att nu återuppväcka till lif det gamla ekonomiutskottet? Uti de representationsförslag, som afgåfvos under åren 1840—1863 ifrågasattes ej något ekonomiutskott på den grund, att man då för tiden ej ansåg detta utskott fullt lämpligt.

Såsom skäl för min åsigt vill jag åberopa min reservation och för de herrar, som möjligen icke tagit närmare kännedom derom, ber jag få uppläsa de ord hvarmed jag slutar densamma. Jag yttrar der:

“Då sålunda afskaffandet af de tillfälliga utskotten och återupplifvandet af ekonomiutskottet för behandling af de frågor, som nu tillhöra de förras handläggning, är egnadt snarare att öka än minska meningsstriderna angående frågan om till hvilket utskott en väckt fråga skall höra;

då ett ekonomiutskott genom den mängd olikartade frågor, som der sammanföras, ej erbjuder bättre garantier, snarare sämre utsigter för frågornas grundliga utredning, än tillfälliga utskott, på hvilka kammaren eger fria händer att fördela beredning af motioner, som förtjena afseende;

då ekonomiutskottets företråde mera hägrar i föreställningen än har sitt stöd i verkligheten, om kammaren gör sig till godo de fördelar, som innehållas i riksdagsordningens föreskrifter angående behandling af de ärenden, som tillhöra tillfälligt utskotts handläggning; då den omständigheten, att man i praxis ej gjort sig till godo dessa fördelar, ej bör leda till grundlagens ändring, utan till lämpande af praxis efter den ledande tanke, som genomgår vår Riksdags arbetsordning;

*Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)*

då den nu föreslagna ändringen går ut på att afskära kammare två så viktiga rättigheter som dem, kammare eger, nemligen att nedlägga en inom densamma väckt, opåkallad motion uti ifrågavarande ämnen och att medkammaren ej behöfver taga befattning med pröfning af en i sådant ämne väckt motion, förr än den kammare, hos hvilken den är väckt, gifvit den sitt undersöd, på samma gång som ändringsförslaget innebär en obefogad inskränkning i kammares rätt att anordna den efter saken bäst lämpade beredning af dylika frågor; och

då slutligen de bristfälligheter, med hvilka den nuvarande utskottsinnrättningen är behäftad, lättare afhjelpas, om man bibehåller den grund, hvarpå densamma hvilat, än om man försöker uppblåsa lifvet i för länge sedan utdömda institutioner“; — så anser jag förslaget olämpligt, och yrkar jag därför afslag å konstitutionsutskottets betänkande.

Herr Andrén: För egen del vill jag, hufvudsakligen åberopande de skäl, som nyss uttalades af representanten från Upsala, göra samma yrkande som han. Men äfven en annan grund för detta yrkande kan anföras, hvilken han icke gjorde. Som herrarne veta sammansätts utskotten här i Sverige — här är nu fråga om de *ständiga* utskotten — efter andra grunder än motsvarande utskott i utlandet. Der söker man så mycket som möjligt att få de olika partiåsigtterna representerade i utskotten. Detta förhållande existerar till och med i Danmarks folketing, hvarest, om på någon plats i världen, de häftigaste partistrider och äfven ett stort partityranni äro rådande. Icke desto mindre eger minoriteten der sin rätt att insätta ledamöter i utskotten. Man antager nemligen der att frågorna då blifva bättre utredda, om minoriteten vid förberedandet af ärendena kommer i tillfälle att få utveckla äfven sina åsikter. Detsamma är äfven händelsen i andra länder. I Sveriges Andra Kammare har, hvilket parti för öfrigt som varit herskande, ständigt följts en annan praxis vid tillsättande af de ständiga utskotten. Här är det den exclusiva majoriteten, som tillsätter dessa utskott. Huru vida detta är så bra, öfverlemnar jag till nerrarne sjelfva att bedöma. Men jag tror, att det skulle blifva långt ifrån nyttigt, i fall man införde äfven ett ekonomiutskott, sammansatt på samma sätt, hvilket, om detta förslag blefve lag, antagligen skulle blifva förhållandet.

Det är på dessa grunder jag förenar mig med representanten från Upsala och sålunda yrkar afslag å utskottets betänkande.

Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)

Herr Billing: För min del tror jag deremot, att det finnes ganska goda skäl att återgå till den institution, som kallades allmänna besvärs- och ekonomiutskottet, och jag skall be att få anföra några skäl för denna min åsigt.

Jag var anställd såsom tjensteman vid sista ständsriksdagarne och jag minnes mycket väl att, då den kongl. propositionen med förslag till ny riksdagsordning antogs, uttalades mycken belåtenhet bland annat därför, att det allmänna besvärs- och ekonomiutskottet skulle komma att upphöra. Man förestälde sig nemligen, att det stora arbete, som blifvit en följd af den massa motioner, som skulle behandlas af detta utskott och som man tyckte för mycket tyngde på Riksdagens göromål, skulle kunna i väsentlig grad undanskaffas, derigenom att man fick tillfälliga utskott och tillika rättighet att icke vara tvungen att till utskott remittera hvarje motion. Emellertid hafva, såsom herrarne veta, förhoppningarne att en mängd motioner skulle komma att utan remiss till utskott afgöras väsentligen gäckats och det finnes väl ingen anledning att antaga, att det skall blifva på annat sätt framdeles. Redan mängden af de motioner, som väckas och äro af beskaffenhet att böra gå till tillfälligt utskott, gör, att man icke kan med samma sätta sig in i alla dessa motioner och därför utan föregående behandling af utskott afgöra dem. Ville man förkasta en motion, blir det ändå ingenting af, därför att många gånger jemförelsevis få personer hunnit sätta sig in i den, och äfven om en eller annan gjort det, tycker flertalet att det är bäst att låta den gå till utskott. Då dessutom här i kammaren det är så många som väcka motioner, är det väl ock mången som tycker att det är olämpligt att så der sans façon förkasta dem, då samma öde ju kan träffa ens egen motion, och följden blir att de ojemförligt flesta remitteras till utskott.

Under sådana förhållanden och då dertill kommer, att kamrarne icke hafva rättighet att hvar för sig göra framställningar till Kongl. Maj:t, synes det mig som, om man ser saken systematiskt eller vetenskapligt, det finnes stora och goda skäl för att alla de motioner, som nu behandlas af tillfälligt utskott, borde behandlas af ett för båda kamrarne gemensamt utskott. Nu har man anfört åtskilliga skäl, hvarför man icke borde gå tillbaka till det gamla ekonomiutskottet. Jag har redan sagt, att de förhoppningar man hyste, att man skulle kunna utan vidare afslå en hop motioner, som man tyckt mindre värda att tagas i allvarligt öfvervägande, kommit på skam. Vidare har man sagt att, om man behölle dessa tillfälliga utskott, man åtminstone skulle slippa besvara medkammaren med åtskilliga af dessa motioner, och endast skicka dit sådana som man ansåg värda att tagas i nogare öfvervägande. Men det är väl i Andra Kammaren som de flesta motioner väckas, och det blefve således egentligen Första Kammaren som vunne på saken. Dessutom lär det väl, så vidt jag förstår, icke kunna nekas, att motionernas behandling af tillfälliga utskott lider af en viss ensidighet, och när det gäller stora och viktiga frågor, vore det utan tvifvel en fördel, om de kunde behandlas i utskott samtidigt af representanter från båda kamrarne. Om jag endast fäster mig vid de tre år jag tillhört Riksdagen, hafva under den tiden förekommit

åtskilliga viktiga frågor — jag behöfver icke nämna några särskilda — om hvilka det icke kan råda något tvifvel, att det skulle varit fördelaktigt om de blifvit behandlade af ett utskott, som omfattat ledamöter både från Första och Andra Kammaren och behandlats af dem samtidigt.

Nu säger man visserligen att i de tillfälliga utskotten insätts sakkunniga personer, hvilket skulle vara svårt, om man finge ett ständigt ekonomiutskott. Hvad den saken beträffar, vill jag icke ifrågasätta att det icke varit ganska sakkunniga personer, som suttit uti tillfälliga utskott, men jag inser icke hvarför man icke skulle kunna sätta in sakkunniga personer jemväl i ekonomiutskottet. Vidare har sagts att i de ständiga utskotten vanligtvis insätts ledamöter från det för tillfället starkaste partiet i kammaren, men så skulle det icke vara eller blifva beträffande de tillfälliga utskotten. Men i denna fråga förefaller det mig, som om erfarenheten visade att äfven i de tillfälliga utskotten hufvudsakligen inväljas personer tillhörande det för tillfället starkaste partiet, och så lär det väl äfven komma att tillgå framdeles.

Herr Rydin säger att det icke var skäl att blåsa lif i en redan utdömd institution. Huru det kan förhålla sig med att den är "utdömd", det lemnar jag derhän. Men så mycket är säkert, att, när den nya riksdagsordningen antogs, ingick man jemförelsevis litet i detaljkritik öfver de särskilda bestämmelserna och åtminstone var det icke då någon som lade en särskild stor vikt vid de tillfälliga utskottens införande eller icke. För öfrigt hade man icke så stor erfarenhet om huru de skulle komma att verka. Jag anser därför icke frasen om en "utdömd institution" hafva någon stor betydelse.

Sedan har man sett i tidningspressen anföras ett annat skäl, nemligen att Kongl. Maj:ts magt i fråga om de ekonomiskt-administrativa frågorna skulle komma att ökas, om konstitutionsutskottets förevarande förslag godkändes. Jag får för min del säga, att det är för mig alldeles obegripligt, hvarför Kongl. Maj:ts magt i dessa stycken skulle ökas derigenom att man inrättar ett ekonomiutskott, eftersom till tillfälligt utskott nu skickas motioner af samma beskaffenhet som de, hvilka skulle skickas till ekonomiutskottet. Snarare synes mig ett motsatt förhållande kunna komma att inträffa, om utskottets förslag bifölles.

Det står i riksdagsordningen § 38 rörande konstitutionsutskottet, att "utskottet tillkommer jemväl att, då olika meningar mellan kammarne uppstå, till hvilket utskott uppkomna ämnen och frågor böra hänvisas, derom besluta".

Som herrarne veta tillgår det så, att när en fråga, som anses vara af natur att af tillfälligt utskott böra behandlas, här i kammaren blifvit väckt, så behandlas den först här i kammaren, och i fall den här vunnit bifall, går den till medkammaren. Nu kan det ju naturligtvis lätt hända att, då frågan kommer till Första Kammaren, denna anser frågan rätteligen hafva bort behandlas af något ständigt utskott, men dock låter bero vid Andra Kammarens sätt att behandla frågan, eftersom den redan varit föremål för utredning af utskott. Finnes det åter ett

*Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)*

*Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)*

ekonomiutskott, så kommer ju konstitutionsutskottet att yttra sig, om olika meningar inom kamrarna uppstå huruvida en motion bör remitteras till ekonomiutskottet, och konstitutionsutskottet lärer väl se till att gränserna mellan Riksdagens och Kongl. Maj:ts myndighet blifva vederbörligen iakttagna. Jag kan således icke förstå annat än att det är snarare anledning för dem, som äro rädda för att Kongl. Maj:ts magt skall ökas, att antaga förslaget än förkasta det, alldenstund just genom ett ekonomiutskotts inrättande gränserna mellan Riksdagens och Kongl. Maj:ts myndighet sannolikt blifva bättre iakttagna.

Det sista skälet som jag ber att få anföra är hemtadt af den erfarenhet jag såsom kanslideputerad vunnit. Kanslideputerade hafva till uppgift bland annat att, sedan Riksdagen fattat beslut i en fråga, som varit föremål för tillfälligt utskotts behandling, uppsätta den skrifvelse, som för Kongl. Maj:t skall tillkännagifva Riksdagens beslut. Nu går det till så, att motionen i fråga skickas af ena kammaren till dess tillfälliga utskott, som skrifer en motivering, hvarefter utlåtandet i den kammaren antages. Sedan skickas förslaget till medkammaren, hvilken remitterar detsamma till sitt tillfälliga utskott, som skrifer ett utlåtande, ofta med annan motivering. Slutet blir att kamrarna hafva kommit till samma slut men på olika grunder. Ofta kunna naturligtvis motiven vara gemensamma, men mycket ofta äro de olika. Nu kan man väl säga att bara slutet är enahanda, så få väl alltid kanslideputerade någon motivering för dess underdåniga skrifvelse. Men det händer ibland att motiveringen är viktigare än sjelfva beslutet. Då kunna herrarna fatta svårigheten för kanslideputerade att affatta sin skrifvelse så, att man icke skrifer något annat än hvad Riksdagen velat säga. Detta bevisar ock, att det ligger en viss brist i det nuvarande systemet.

På grund af dessa alla af utskottet anförda skäl anhåller jag sålunda om bifall till konstitutionsutskottets betänkande.

Herr Danielson: Då en fråga, likartad med denna, förelåg för kammaren för tio år sedan, jag tror det var 1880, yttrade äfven jag några ord som afsågo att afböja enahanda förslag. Jag har sedan dess icke kommit till någon annan uppfattning än att en återgång till det s. k. ekonomiutskottet icke skulle vara fördelaktig. Jag tror, att erfarenheten visar att våra tillfälliga utskott arbeta bättre och bättre för hvarje år, och jag hemställer, om icke många framställningar just från tillfälliga utskott varit af synnerligen utredande och bra beskaffenhet. Jag kan därför icke finna, att man nu bör bifalla utskottets förslag. Då frågan var före 1880, tror jag tolf talare yttrade sig, men af dessa var endast en för saken. Alla de öfriga ansågo en sådan förändring obehöflig, ja till och med skadlig.

Det har sagts, att det skulle vara så många olägenheter i de tillfälliga utskottens arbetssätt. Jag kan lätt försöka, att under ståndstiden, då Riksdagen arbetade på fyra stånd, det skulle föranledt stor omgång, om de haft hvar sitt utskott och att det därför var lämpligt att hafva ett utskott gemensamt för alla fyra stånden. Men sedan Riksdagen fördelats på två kamrar, anser jag, att de skäl, som då

föranledde införandet af tillfälliga utskott, ännu qvarstå oförminskade. Det har visserligen anförts, att tillfälliga utskott icke hafva något kansli, och det kan man ju säga vara en olägenhet, men den olägenheten uppväges deraf att man väljer sådana personer som äro särskildt lämpliga för frågornas behandling. Jag tror ingen kan påstå, att, hvilka som än må hafva majoritet i kamrarna, de välja till dessa utskott, utan att se till hvilka krafter som äro tillgängliga med afseende å frågornas beskaffenhet. Det är oss alla bekant, att när motions-tiden är slut, grupperas alla de motioner, som skola gå till tillfälligt utskott, och sedan ske valen just med hänsyn till de frågor som föreligga i hvarje grupp. Detta tror jag vara ett vida bättre arbetssätt, än om vi finge detta stora utskott på tretiotvä personer, hvilket förefaller mig vara alldeles för många, och jag tror icke att vi skulle kunna motse bättre betänkanden från detta utskott än vi ofta haft från de tillfälliga.

Jag tror icke att något missnöje råder bland de många motionärer, som fått sina frågor behandlade af tillfälliga utskott, och jag har äfven varit bland dem. Äfven om en motion icke skulle blifva bifallen, tror jag det icke vara så synnerligen farligt, ty om kammaren icke har samma åsigt som motionären, tror jag det vara rent af fördelaktigast om man får se sig före och vänta, till dess kammaren anser den vara af beskaffenhet att komma under Riksdagens pröfning. Och det synes mig, som om det icke rådde något missnöje från motionärernas sida.

Det är väl icke fråga om att få många skrivelser till Kongl. Maj:t, utan att få sådana som äro välbetänkta, så att när frågan återkommer, Riksdagen i sin helhet icke må hafva svårt att taga konsekvenserna.

Jag tror att det kan ifrågasättas, att om vi finge ett sådant ekonomiskutskott, som här är föreslaget, om man icke i någon mån derigenom minskade Riksdagens inflytande på en hel del frågor, som skulle blifva behandlade af detta utskott. För min del hyser jag samma betänkligheter som 1880 och anser förslaget icke vara till någon nytta och anhåller därför få yrka afslag å utskottets förslag.

Häruti instände herr *Peterson* i Hasselstad, *Andersson* i Hasselbol, *Olsson* i Sörnäs, *Bromée*, *Bexell*, *Nilsson* i Rinkaby, *Truedsson*, *Ericson* i Borekulla, *Liljenberg*, *Svensson* i Karlskrona, *Folke Andersson*, *Jansson* i Krakerud och *Olson* i Stensdalen.

Herr vice talmannen L. O. Larsson yttrade: Jag ber få afstå från ordet och instämma med herr Danielson.

Herr Stjernspetz: Då jag hade äran att de tre sista ständsriksdagarna vara ledamot af ridderskapet och adeln, ber jag få yttra några ord i detta ämne. Jag minnes nemligen mycket väl, huru utdömdt, ja man kan säga rent af förhatligt det dåvarande ekonomiskutskottet var. Och då det nya representationsförslaget förelåg, helsades dessa stadganden om tillfälliga utskott allmänt välkomna. Jag

Angående införande af ett ständigt utskott i stället för de tillfälliga utskotten.
(Forts.)

*Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)*

kan således endast till fullo instämman med hvad herr Billing nyss sade, eller att man med glädje motsåg det gamla besvärs- och ekonomikutskottets upphörande, men därför kan det ock icke annat än förundra mig, att han med anledning deraf önskade att vi ändå skulle återgå till detta samma slags utskott. Jag kan icke med de minnen jag har från den tiden annat än finna det högst besynnerligt, att man vill på det sättet uppväcka en död institution, som visat sig arbeta mycket illa. Men om man har några anmärkingar att göra mot de tillfälliga utskottens arbetssätt, synes det mig som om man hellre borde söka afhjelpa dessa än att återgå till en utdömd inrättning; och det torde icke möta några så synnerligen stora svårigheter att afhjelpa de anmärkta olägenheterna.

Man har hört beklagas att de tillfälliga utskotten icke hafva någon sekreterare och icke något kansli. Jag tror icke att det finnes någon omöjlighet att i det fallet ändra den gällande arbetsordningen, så att de tillfälliga utskotten, om de så skulle önska — och jag tror att det skulle mycket sällan inträffa, att ett sådant behof gjorde sig gällande — jag vet icke, säger jag, hvarför icke de tillfälliga utskotten skulle kunna få anställa en sekreterare hos sig.

En annan anmärkning, som blifvit gjord, rör den omgång som uppstår när en fråga skall af tillfälligt utskott behandlas. Först skall frågan afgöras i den ena kammaren, och så skall beslutet härom, om motionen bifallits, skickas till medkammaren, som först då har att i sin ordning remittera frågan till sitt tillfälliga utskott och efter dess hörande fatta beslut. Men jag ber herrarne dervid observera att dessa tillfälliga utskott aldrig förlängt Riksdagens samvaro. De hafva i allmänhet utredt sina värf långt före de ständiga utskotten, och deras arbeten hafva likasom gått bredvid och vid sidan af de ständiga utskotten, och sålunda ingalunda försenat Riksdagens arbeten. Men vår grundlags stadgande huru det skall gå till, när ett tillfälligt utskotts ärende kommer från den ena kammaren till den andra, innebär dock alldeles icke någon nödvändighet att den senare kammaren skickar frågan till något af sina tillfälliga utskott, utan kammaren kan mycket väl upptaga samma fråga till afgörande behandling på basis af den utredning, som det tillfälliga utskottet i medkammaren gjort, och nöja sig dermed. Detta senare sätt begagnas visserligen mycket sällan, men det synes mycket väl som om en liten förändring härutinnan kunde ske.

För min del kan jag sålunda icke anse denna förändring i grundlagen vara nödig eller nyttig utan tvärtom skadlig, och skall jag därför med anledning häraf och på grund af den utförliga reservation, som af herr Rydin afgifvits, anhålla om afslag åt utskottets förslag.

Herr Månsson: Det är säkerligen ingen här, som vill förneka att icke de tillfälliga utskotten arbetat utmärkt, och man har i det afseendet ingenting öfrigt att önska. Men man har vid behandlingen af detta ärende inom utskottet ansett att det skulle blifva väsentligen bättre och att man skulle vinna betydligt större fördelar, om man vid detta arbete hade att tillgå ledamöter från båda kamrarna. Det är

ju alldeles naturligt, att frågorna på det sättet skola ses från flere synpunkter och blifva kalfatrade bättre samt meningarne bättre sammanjemkade, än om först den ena kammaren och dess ledamöter behandla frågorna och sedan den andra kammaren.

En annan omständighet som väl ingen vill förneka är den, att ärenden — och synnerligen viktiga ärenden — ofta icke vid den riksdag, då motion blifvit väckt, hunnit att blifva behandlade i båda kamrarna. Det har dröjt länge innan utskottet fått sitt betänkande färdigt, så att kammaren icke varit i tillfälle att afgöra frågan förrän på riksdagens sista tid. När så frågan kommit till medkammaren, har tillräcklig tid icke varit öfrig för att man skulle kunna medhinnna att få den behandlad i denna kammare, utan Riksdagen har slutat utan att frågan i den kammaren kommit före till afgörande.

Nu har man här sagt att det gamla ekonomiutskottet icke var omtyckt, och man har sagt att man med glädje helsade den nya institutionen af tillfälliga utskott. Jag är ingen auktoritet och jag tror mig icke kunna bedöma den saken. Men jag har trott mig finna stöd för min mening i det yttrande som faldes af excellensen de Geer, när frågan år 1880 sist vid riksdagen förelåg till behandling. Han sade att han icke funnit de förhoppningar förverkligade, som han fäst vid denna förändring, utan att han trodde att det vore bra om en återgång skedde till det gamla ekonomiutskottet.

Nu vill jag säga att det här icke är meningen att detta nya ekonomiutskott skall blifva alldeles detsamma som det gamla. Ty som herrarne sett så innehåller 43 § något helt annat än motsvarande stadgande i 1810 års grundlag. Då fick detta utskott icke annat än uttala "önskningar och föreställningar" till Kongl. Maj:t. Nu skulle deremot det nya ekonomiutskottet helt och hållet i vissa frågor för sin del besluta, och det är någonting helt annat enligt min uppfattning.

Nu säger man att det nya ekonomiutskottet icke skulle blifva tillgodosedt med förmågor, men det undrar jag. När man nu tagit ut ledamöter till de ständiga utskotten, så är det icke så många krafter som återstå till de tillfälliga utskotten. Det har också visat sig att vid dessa tillfälliga utskott det ofta varit en eller ett par af dess ledamöter, som fått skriva alla betänkandena. Herrarne få väl medge, att det är ett arbete, som är tungt, att på det viset vara notarie och sekreterare, att skaffa allt det material som kan behövas och slutligen skriva hela betänkandet, när — såsom jag nyss nämt och hvilket jag tror, att alla, som varit i ett tillfälligt utskott, skola erkänna — det är endast en eller ett par af ledamöterna, som få göra hela detta tunga arbete.

Jag tror sålunda, att det skulle vara fördelaktigt, dels att ledamöter från båda kamrarna finge vara tillsammans och bryta lansar med hvarandra i detta utskott, och dels att de finge till sitt biträde en sekreterare.

Jag skulle vilja tillåta mig att i vissa delar söka vederlägga den reservation som finnes fogad vid utskottsbetänkandet, men jag skall icke så synnerligen mycket inlåta mig derpå. Det må herrarne likväl

*Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)*

Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)

medge, att denna reservation synes lägga an på ett par omständigheter och i synnerhet en. Det är nemligen den, att den ena kammaren nu har i sin hand att afslå "omogna" motioner. Men jag undrar, om denna sak i och för sig är af sådan vikt, att man på grund deraf bör förkasta detta förslag. Nog vore det väl bättre att innan man afslår en dylik motion, låt vara att den icke är så väl motiverad eller skrifven som varit önskligt, låta *båda* kamrarne taga hand om och behandla den? Jag tror således, att denna i reservationerna anförda omständighet icke bör verka så tungt som den ärade reservanten menat, då han på icke mindre än fyra särskilda ställen framställt densamma såsom någonting ytterst viktigt.

Vidare har reservanten ansett och medgifvit, att det icke är riktigt bra bevändt med det förhållande, som nu eger rum, derutinnan, att vid den förberedande behandlingen af frågor, som tillhöra de tillfälliga utskotten, kamrarne eller rättare utskotten icke konferera med hvarandra. Han har sagt, att detta är en brist, men att den kan hjälpas genom en grundlagsändring. Sålunda har han medgifvit, att en förändring i detta afseende vore önskvärd; men han har icke angifvit, på hvad sätt den skulle åstadkommas. Vidare har han medgifvit, att det är en brist, att de tillfälliga utskotten sakna kansli, och att det sålunda vore önskligt att rättelse gjordes i detta missförhållande. Detta är således ett andra medgifvande. Ytterligare har den ärade reservanten sagt, att reformarbetet inom Riksdagen har gått fortare efter det nya statsskicket införande, och deri kan man ju ge honom rätt. Men han har sjelf också medgifvit, att detta berott icke uteslutande på institutionen med de tillfälliga utskotten, utan också på andra omständigheter, intresset inom representationen o. s. v., så att han tillskrifver icke egentligen dessa utskott hela förtjensten. Han har emellertid sagt bland annat, att detta reformarbete gått framåt på grund af de tillfälliga utskottens verksamhet; och han har dervid antydtt, att fattigvårdsförordningen tillkommit på behandling af ett tillfälligt utskott, att undervisningsfrågan hållits fram på samma sätt, och att arbetarefrågan också gjort det. Men jag hemställer, om detta är riktigt. Fattigvårdsförordningen, veta vi, är långt äldre än det nya statsskicket. Den tillkom nemligen redan 1853. Visserligen undergick den en förändring 1871, men den gamla, egentliga förordningen är emellertid, som sagdt, af år 1853, om jag minnes rätt. Hvad åter angår undervisningsfrågan, så ber jag få återkalla i herrarnes minne, hurusom denna fråga, jag tror det var vid 1880 års riksdag, behandlades mycket omständligt af denna kammare, ja särskildt af denna kammars tillfälliga utskott, men att följden blef att frågan aldrig blef behandlad i Första Kammaren. Såvidt jag vet, har således *den* frågan icke kommit ett fjät längre på det viset. Vidare var det arbetarefrågan. Ja, den har, som herrarne erinra sig, behandlats af lagutskottet. Sålunda vet jag icke hvad den ärade reservanten i detta fall afsett.

Sedan har den ärade reservanten framställt en annan betänklighet, den nemligen, att det skulle vara svårt att få detta utskotts ledamöter, som ju skulle komma att bli ganska många, att vara på sina

platser. Han fruktar för, att Första Kammaren icke skall hålla sitt antal i utskottet fulltaligt. Andra Kammaren syftar han härvid icke på, ty det fins ingen anledning att frukta, att icke dess ledamöter skola vara på sina platser. Det skulle alltså vara en fruktan för, att Andra Kammarens ledamöter, som mera passade på, skulle komma att dominera besluten i utskottet. Ja, det kunde väl vara möjligt. Men icke bör väl detta vara någon omständighet som skulle göra, att man särskildt här i Andra Kammaren borde rädas för reformen, för så vidt den i öfrigt är nödig och nyttig.

*Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)*

Detta är i hufvudsak de skäl, som reservanten anført, och jag får säga, att, såvidt jag kunnat finna, de icke äro så slående, att man bör vara med om dem. Samma skäl har han också framlagt inom utskottet, och de ha icke kunnat verka på detta, utan det har ansett andra skäl, nemligen dem som jag nu anført vara öfvervägande, och därför ha vi i utskottet trott oss böra framlägga förslaget för Riksdagen för att tagas under pröfning.

På grund af dessa skäl, som i utskottsbetänkandet anförts, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Sjöberg, Jönsson* i Märap, *Larsson* i Fohle, *Svenson* i Bossgården och *Pehrson* i Norrsund instämde med herr Månsson.

Herr *Elo wson*: En förändring af grundlagen bör stå i öfverensstämmelse med det allmänna tänkesättet angående behofvet och nödvändigheten af denna förändring. Jag tror för min del, att detta icke kan sägas om den nu ifrågasatta förändringen. Den är efter mitt förmenande icke tidsenlig. Den är icke grundlagd i det allmänna tänkesättet inom landet, utan tvärt om den skulle, om den blefve antagen, komma som en öfverraskning. Och i afseende på sitt innehåll skulle den utan tvifvel vara en återgång i den historiska utvecklingen. Såsom redan blifvit anmärkt, stod det gamla "allmänna besvär- och ekonomiutskottet" i sammanhang med den gamla ständsförfattningen; och då man väl icke önskar upplifva denna författning och återgå till densamma, så synes mig ej heller vara något skäl att återgå till det bihang till denna författning som kallades "allmänna besvär- och ekonomiutskottet". Denna förändring är, jag erkänner det, icke af någon synnerligen stor betydelse; men detta är också för mig ett skäl att icke bifalla densamma. Grundlagen sjelf säger nemligen uttryckligen, att man icke bör företaga någon annan ändring deri än som är högst nödig eller nyttig; men detta kan näppeligen sägas om en förändring, som är af mindre vigt; och för min del kan jag dessutom icke fatta, att denna nu ifrågavarande ändring är till sitt innehåll hvarken nödig eller nyttig.

Resultatet af de tillfälliga utskottens arbete har visserligen här icke blifvit klandradt, om det ock måhända i flere afseenden varit mindre tillfredsställande eller åtminstone icke så tillfredsställande som önskligt varit. Men dervid bör man erkänna, att allt menskligt är ofullkomligt, och detsamma torde kunna sägas om ekonomiutskottet — i fall nu detta kommer till stånd. Äfven dess betänkanden och ut-

Angående införande af ett ständigt utskott i stället för de tillfälliga utskotten. (Forts.)

låtanden torde i många afseenden blifva bristfälliga och mindre tillfredsställande.

Mot det sätt, hvarpå de tillfälliga utskotten nu arbeta, hafva gjorts anmärkningar, men jag för min del kan icke finna, att dessa anmärkningar hafva någon befogenhet. Som bekant skall den ena kammaren godkänna ett sitt tillfälliga utskotts utlåtande innan det går till medkammaren, och först då, om medkammaren beslutar i öfverensstämmelse med den kammare, hvarifrån förslaget utgått, så ingår en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t. Mig synes det vara en fördel om icke några omogna skrivelser komma ifrån Riksdagen till Kongl. Maj:t. Den arbetsordning, som nu gäller för de tillfälliga utskotten, kan vara tung, men jag anser att den lemnar en garanti för, att mindre mogna skrivelser icke aflåtas från Riksdagen till Kongl. Maj:t.

Konstitutionsutskottets högt ärade vice ordförande har i sin reservation framlagt många skäl för ett afstyrkande af förslaget, skäl som jag finner väga mycket tungt. På grund af dessa skäl och hvad jag i öfrigt anfört anhåller jag, herr talman, om afslag å utskottets framställda förslag.

Med herr Elowson förenade sig herrar *Odell* och *Olsson* i Kyrkebol.

Herr Bengtsson i Gullåkra: För min del får jag bekänna, att jag är af samma åsigt som de föregående talare, hvilka yrkat afslag på utskottets betänkande. Jag är fullt öfvertygad, att det ifrågasatta ekonomiutskottet, med den mångfald af ärenden som der skulle förekomma, icke alls skulle komma att erbjuda bättre garantier för frågornas grundliga behandling än de tillfälliga utskotten nu lemna. Då dertill kommer, att man möjligen vid remiss af enskilda motioner till detta utskott skulle kunna komma att ge på hand en utvidgning af konungens ekonomiska lagstiftningsmagt, hvilket jag för min del icke vill vara med om, så vill jag ej heller vara med om att antaga det föreliggande förslaget. Under sådana förhållanden yrkar jag afslag å detsamma.

I detta yttrande instämde herrar *Nilsson* i Skärhus, *Eriksson* i Elgered och *Collander*.

Herr Rydin: Det var blott med anledning af ett yttrande af herr Ivar Månsson som jag begärde ordet. Han förklarade, att fattigvårdsfrågan, undervisningsfrågan och arbetarefrågan icke, såsom jag i min reservation framhållit, förts fram på behandling af de tillfälliga utskotten. Jag vill då nämna, att, hvad först angår fattigvårdsfrågan, denna fråga förekom, om jag mins rätt, vid 1868 eller 1869 års riksdag eller till och med vid begge två, och då behandlades af tillfälligt utskott; att detta sedermera föranledde tillsättandet af en komité, och att slutligen härpå följde en kongl. proposition, som naturligtvis gick till lagutskottet. Hvad vidare beträffar skolfrågan, så förhåller det sig på samma sätt med den: den behandlades också af ett tillfälligt utskott, hvarefter tillsattes en komité, och sedermera kom frå-

gan på det sättet från Kongl. Maj:t. Arbetarefrågan slutligen, veta vi, har uppkommit på motion af herr Hedin och den motionen har också gått genom ett tillfälligt utskott, hvaraf jemväl föranleddes nedsättande af en komité.

Vidare vill jag erinra, i afseende på nedläggandet af motioner, att under loppet af de riksdagar då jag suttit i denna kammare, det icke sällan inträffat, att motioner blifvit nedlagda, i synnerhet sådana som blifvit väckta efter motionstidens utgång. Nu deremot skulle en motion, äfven om den vore väckt efter motionstidens slut, icke kunna nedläggas, utan måste ovilkorligen gå till ekonomiutskottet.

En ärad talare nämnde, att man lika väl skulle kunna få sakkunskapen tillgodosedd i detta ekonomiutskott som i de tillfälliga utskotten. Ja, men häremot vill jag erinra, att i de tillfälliga utskott, som kunna behövas att behandla särskilda frågor, der kan man taga hvilka ledamöter som helst, äfven ifrån de ständiga utskotten; men deremot, i ekonomiutskottet, skulle man icke kunna taga sådana ledamöter, som tillhörde de öfriga ständiga utskotten; ingen enda finge insättas i ekonomiutskottet, som vore ledamot af de ständiga. Till följd deraf blefve det svårt att kunna i ekonomiutskottet insätta sakkunnige ledamöter — då man på detta sätt vore bunden af de andra utskottens sammansättning.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på en fråga, som blefve ganska svår, i fall motioner väcktes efter motionstidens slut; och det vore att afgöra, till hvilket utskott frågan skulle remitteras. Den, som väckt den, skulle nemligen vilja ha den till ekonomiutskottet för att få den fram. De återigen, som icke tyckte om den, skulle, för att omintetgöra den, försöka få den förklarad tillhöra annat ständigt utskott. När nu dertill kommer, att i den föreslagna § 43 i riksdagsordningen begagnas, i afseende på ekonomiutskottets befogenhet, just samma ordalag som i 89 § regeringsformen och man till följd deraf skulle anse, att i sådana frågor, som tillhörde ekonomiutskottet, Konungen allena hade beslutanderätt, så blefve frågan, om man skulle remittera ärendet till detta utskott eller något af de andra. Det blefve alltså ständiga dispyter om, hvart en fråga skulle höra.

Herr Gumælius: När konstitutionsutskottet år 1890 kommer med ett reformförslag, borde man ju hafva kunnat förutse, i hvilken riktning det skulle komma att gå. Det föreliggande betänkandet synes heller icke jäfva ett sådant antagande. Men att det skulle gå *så långt* baklänges, hade jag knappast väntat mig af utskottet, sådant som det nu är sammansatt, att dess ärade vice ordförande skulle få lof att skilja sig ifrån utskottets åsigt i denna fråga. Det är emellertid en företeelse, som gläder mig för dess ovanlighets skull.

Bland de skäl, man här anfört för detta förslag, var, att man skulle undvika ensidighet, i fall de ofta högst viktiga frågor, hvilka nu hänskjutas till tillfälligt utskott, kunde komma att undergå förberedande pröfning af ett utskott, som vore sammansatt af ledamöter från båda kamrarna. Huru egentligen detta skall förstås, det förstär

*Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tilfälliga
utskotten.
(Forts.)*

Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)

jag icke alls. Det förefaller mig deremot, att ensidigheten vid behandlingen af dessa frågor skulle i detta fall blifva ännu större.

En föregående talare nämnde äfven någonting derom, att det skulle vara mycket lätt att invälja sakkunniga personer i detta tillämnade stora utskott, sakkunnige på alla möjliga områden, som kunde komma att beröras inom ett sådant utskott. Det ligger i sakens natur, att detta vore alldeles omöjligt. Konstitutionsutskottets vice ordförande har redan behandlat denna del af frågan, och jag skall därför i detta fall inskränka mig till att endast instämma med honom. En annan ensidighet är deremot att befara genom upplifvandet af det gamla allmänna besvärs- och ekonomiutskottet. En talare, på skånebanken, ledamot af konstitutionsutskottet, erinrade för en stund sedan derom, att 1880 års betänkande i undervisningsfrågan inkom från tillfälligt utskott — det var ett digert betänkande på 59 sidor — och han gaf det en mention honorable, som det tillika fått från andra håll, men erinrade tillika derom, att frågan icke kom till något afgörande *den* riksdagen. Ja, i det utskottet funnos personer, som särskildt blifvit ditsatta såsom lämpliga för undervisningsfrågans behandling. Men huru skulle det gått dermed om herrarne redan då fått i ordning ett allmänt besvärs- och ekonomiutskott? Skulle herrarne kunna tänka sig möjligheten af att ett utskottsutlåtande, vittnande om den duglighet bland ledamöterna inom utskottet, det nyss anförda ådagalade, skulle kunna komma från så beskaffadt utskott som det nu föreslagna? Det gamla allmänna besvärs- och ekonomiutskottet gjorde sig allmänt bekant för den ledighet, hvarmed det behandlade till sig hänskjutna frågor, och motiveringen i betänkanterna var ofta kortare, än nuvarande lagutskottsbetänkandenas afstyrkande — om möjligt. Dessutom — och det är det viktigaste skälet för mig att vara emot hela förslaget — huru skulle väl detta utskott komma att tillsättas? Det blefve ett förnämt utskott, förstås, eftersom det blefve det största. Deri skulle väl de, som icke fått plats i något af de ständiga utskotten, och hvilka betackat sig för att blifva insatta i något tillfälligt — i fall de tillhörde det parti, som för tillfället hade magten — inväljas. Om detta vore lika ensidigt som det, hvilket nu regerar oss, så skulle naturligtvis alla de, som icke dugde till att komma in i de ständiga utskottet, erhålla plats i detta nya. Att möjligen ett par eller tre andra invaldes för att späda upp sakerna, det kan ju vara tänkbart, ehuru nu under närvarande förhållanden något sådant icke kunde komma i fråga. Jag vill härpå gifva ett exempel. Den person, som skref 1880 års betänkande i undervisningsfrågan, och för hvilket man gifvit honom en mention honorable, han sitter fortfarande i kammaren, och är saunerligen icke mindre kunnig nu, än han var då. Han dugde då till att vara ordförande i ett tillfälligt utskott, men i ett ständigt utskott kommer han under nuvarande regime naturligtvis icke in — det ligger i sakens natur. Vi hafva två ständiga utskott valda för speciella frågor behandling, och man har visserligen der satt in personer, som äro specialister i något ämne, men å andra sidan sorgfälligt undvikit att dit invälja några af de mest sakkunnige. Jag fruktar, mine herrar, sålunda för, att, om vi skulle få ett allmänt

besvärs- och ekonomiutskott, det blefve anledning att befara en mera ensidig sammansättning af utskottet och en alltför rapsodisk behandling af de olika frågor, som skola dit hänvisas. Under sådana förhållanden skall jag be få begagna mig af det sällsynta tillfället att förena mig med konstitutionsutskottets vice ordförande och sålunda yrka afslag å utskottets föreliggande betänkande.

*Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)*

Herr Danielson: Jag begärde ordet med anledning af en ledamots af konstitutionsutskottet yttrande, att det vore nödigt, att ärendena behandlades af ledamöter från båda kamrarna. — Derom skulle jag visserligen kunna vara ense med honom, men endast i vissa fall, ty jag anser, att de frågor, detta utskott skulle få att behandla, icke i allmänhet äro af den vikt som de frågor hvilka gå till de ständiga utskotten. Om en motionär nu framlägger ett förslag, som endast innefattar en önskan eller en framställning om skrifvelse till Kongl. Maj:t i ett eller annat ämne, blir ju detta förslag först behandladt af tillfälligt utskott och sedan af hela den ena kammaren, innan den andra kan taga det under ompröfning. Således blir det i detta fall icke allenast utskottet, utan äfven hela den ena kammaren, som får yttra sig i saken, hvilken derigenom blir vida grundligare behandlad än om den förberedande pröfningen blefve sådan som motionären här föreslagit. Äfven om, såsom en talare antyde, förslaget sedermera icke skulle hinna behandlas af den andra kammaren före Riksdagens slut, ligger deri icke någon fara, ty motionären har i den händelsen likväl vunnit erfarenhet om, hvad i frågan uttalats såväl inom utskottet som inom kammaren. Med årliga riksdagar, som vi nu hafva, betyder ett sådant uppskof med frågans afgörande ingenting. Helt annat var förhållandet på de gamla ståndsriksdagarnes tid, då det kunde dröja flera år, innan Riksdagen å nyo sammanträdde. Ett införande nu af ett ekonomiutskott, sådant som det här föreslagna, skulle därför snarare försämra än förbättra frågornas behandling.

Jag har blott velat tillägga detta till hvad jag förut yttrat, och yrkar fortfarande afslag å utskottets föreliggande förslag.

Herr Ahlström: För mig har det i samning förefallit icke blott oväntadt utan nära nog förvånande, att det föreliggande förslaget skulle inom Riksdagen röna ett så starkt motstånd, som nu rest sig mot detsamma. Under de riksdagar, jag haft äran bevista, har jag varit i tillfälle att från många af denna kammares ledamöter erfara samma uppfattning, som jag sjelf hyst, eller att dessa tillfälliga utskott icke blitvit hvad från början varit tänkt, utan nära nog ett oting, från hvilket man skulle önskat att vara befriad, samt att man derför gerna skulle sett, att ett sådant förslag som det nu föreliggande framkommit. Detta vågar jag säga, utan att derför behöfva miss-tänkas för att hafva velat uttala något klander mot det sätt hvarpå de tillfälliga utskotten i allmänhet hafva löst sina uppgifter, men jag gör det på grund af erfarenhet om de stora obehag, som för många ledamöter varit förenade med ledamotskap i dessa tillfälliga utskott. Allt ifrån första tiden af det nya representationsskicket införande blef

*Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)*

det nästan ansedt såsom ett straff, att sättas till att fungera såsom sekreterare åt ett tillfälligt utskott. Här har talats om det sätt, hvarpå dessa utskott tillsättas, och vilja vi se efter, huru dermed tillgått från början af deras tillvaro, kan man finna att det vid mer än ett tillfälle sett ut, som om icke just hvarken några särskilda sympatier för person eller något erkännande af sakkunskap varit bestämmande vid valet af ledamöter. Jag säger detta med anledning deraf, att åtskillige talare här framkastat, att det gamla allmänna besvärsoch ekonomiutskottet skulle varit så förhatligt. Jag tror omdömena hos många icke varit blidare mot de tillfälliga utskotten. Jag hade icke tänkt yttra mig i denna sak, men anledningen till att jag dock begärde ordet var det i mitt tycke besynnerliga sätt, hvarpå den näst siste talaren yttrade sig om de förväntningar, man kunde hafva om betänkanden, som komme från 1890 års konstitutionsutskott. Mig synes detta betänkande icke vara förtjent af sådant klander, som han deremot framställt.

Jag kan icke behöfva yttra mig utförligt, då jag helt och hållet instämmer i hvad konstitutionsutskottet i motiveringen till föreliggande förslag anför, utan kan derför inskränka mig till att, utom hvad jag nu sagt, vidröra ett par anmärkningar, som gjorts af föregående talare.

För att en grundlagsförändring skall göras, säger man, bör ändringsförslaget vara uppburet af det allmänna medvetandet inom landet. Så är det väl i allmänhet, men hvad det föreliggande förslaget beträffar, tror jag det är sådant, att något dylikt erkännande inom landet icke behöfves, ty det är en fråga, som närmast rör Riksdagens ledamöter sjelfve, då det väsentligen afser endast det sätt, som Riksdagen finner lämpligast för frågors behandling inom densamma.

En ledamot har sagt, att de tillfälliga utskotten icke fördröjt riksdagsarbetet och att man derför icke nu har något skäl att afskaffa dem. Det är sant, så mycket mer som Riksdagen, om något tillfälligt utskott icke hunnit med sina utlåtanden öfver några frågor, icke brukat vänta på dessa, utan avslutat sina förhandlingar ändå. Men jag tror, att, om de tillfälliga utskotten aflöstes af ett ständigt utskott, så skulle en del frågor kunna vida förr från ett sådant utskott komma fram under Riksdagens första tid, än nu kan vara förhållandet, då det alltid måste dröja någon tid, innan de tillfälliga utskotten — såsom de hafva rätt att göra, om de vilja begagna sig deraf — fördelat de särskilda motionerna mellan sina ledamöter, och innan så desse utarbetat och till utskottet aflemnat förslag till betänkanden samt dessa derifrån hunnit in till kammaren.

Såsom jag nämnt instämmer jag i utskottets motivering och beder derför också få yrka bifall till dess förslag.

Herr *Rundbäck* instämde med herr *Ahlström*.

Herr *Andersson* i *Nöbbelöf*: Det förefaller mig besynnerligt detta den siste ärade talarens yttrande, att han icke blott sjelf ansåge de tillfälliga utskotten vara ett oting, hvilket så snart som möjligt borde afskaffas, utan att han äfven hört flera andra sluta

sig till denna uppfattning. Jag för min del har en helt annan uppfattning af dessa tillfälliga utskott. Jag har sjelf under ett år varit ledamot af två sådana utskott, och jag fann arbetet der vara en angenäm sysselsättning. Sedermera har jag följt dessa utskotts verksamhet och vågar påstå, att få ständiga utskott lemna en bättre utredning öfver ärenden än de tillfälliga. Det är också klart, att arbetet kan göras bättre i de tillfälliga utskotten, emedan de ärenden, som till dem remitteras, äro af en mer enahanda natur än de, som skulle komma att behandlas af det föreslagna ekonomiutskottet. Jag undrar t. ex. hur det skulle komma att taga sig ut i ekonomiutskottet, när ett åttiotal motioner af olika natur och skiftande beskaffenhet remitterades till dess behandling.

Nu kan man visserligen säga, att detta utskott skulle fördelas på afdelningar, men tron I, mine herrar, att en bättre utredning skulle kunna åstadkommas derigenom. I detta utskott skulle ju alla ärendena beredas af en sekreterare, men tror väl någon, att denne skulle kunna vara så hemmastadd i alla de olika frågor, hvilka der förekomme, att utredningen af dem skulle blifva bättre än nu är fallet i de tillfälliga utskotten? Tror man väl, att denna sekreterare vore mächtig att åstadkomma detta? Jag tror det icke.

Den siste talaren påstod också, att betänkandena skulle komma tidigare in till Riksdagen, om denna förändring gjordes, men det tror jag icke heller. Hur man således än ser saken, så förefaller det mig, att de tillfälliga utskotten ur rent praktisk synpunkt äro fullt lika bra som ett ständigt utskott, och därför yrkar jag afslag på utskottets betänkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, afslogs den föredragna paragrafen.

Öfriga paragrafer afslogs jemväl.

§ 3.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7 (i samlingen n:o 23) i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl Maj:t rörande nedsättning i afgifterna för persontrafiken å statens jernvägar.

§ 4.

Likaledes bifölls statsutskottets härefter, hvart för sig föredragna, utlåtanden:

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af den s. k. Kommendantsängen vid skansen Kronan i Göteborg, m. m.;

n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Hvetlanda bysamhälle af viss del af förra häradshöfdingebostället Hvetlanda Thomas- och Kullagården nis 4 och 6; och

*Angående
införande af
ett ständigt
utskott i
stället för de
tillfälliga
utskotten.
(Forts.)*

n:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statens öfvertagande af ett rörande säteriet Mossebo med underlydande hemman i Mölltorps socken af Vadsbo härad afslutadt köp.

§ 5.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *J. Anderson* i Tenhult, hvilken nu aflemnade en motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om underhandlingars förande med utrikes magter, i syfte att få uppkommande tvister mellan nämnda magter och Sverige afgjerda genom skiljedomstol.

Denna motion, som erhöll ordningsnummern 230, begärdes på bordet och bordlades.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:
statsutskottets utlåtande n:o 51, i anledning af väckt motion om afskrifning af oguldna återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings-samt odlingsbolag beviljad lån;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 42, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till lag angående upphäfvande af fideikommissstiftelser i fast egendom m. m.; och

n:o 43, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862; samt

Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande af föreskrift för åtskilliga embets- och tjänstemän att anslå vissa mottagningstider;

n:o 26, i anledning af väckt motion angående utredning i fråga om behofvet af vård för de sinnessjuka inom landet m. m.;

n:o 27, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t, i fråga om ändrade vilkor för utbetalning af anslaget till lönebidrag åt lärare i slöjd vid folkskolorna;

n:o 28, med anledning af väckt motion om utarbetande af förslag till tillägg uti 25 § af gällande folkskolestadga m. m.; och

n:o 29, i anledning af väckt motion om utsträckning till samtliga lappområden i riket af gällande förbud emot införsel af spirituosa i lappmarkerna.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

§ 7.

Ordet lemnades härefter till

Herr vice talmannen *L. O. Larsson*, som dervid föreslog, att

statsutskottets utlåtande n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, måtte å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras främst bland de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

Till denna framställning lemnade kammaren sitt bifall.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens i dagens sammanträde fattade beslut.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *J. P. Nilsson* i Kägglå under 10 dagar från och med den 19 dennes
och herr *E. W. Carlsson* „ 3 „ „ „ „ „ „ 17 „

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 9,16 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.